

Viața Românească

Directori: C. STERE și Dr. I. CANTACUZINO

SUMAR

- C. Sandu-Aldca *Scrisori*
 I. Minulescu *Romanta soarelui (versuri).*
 T. A. Bădărău *Din lumea furnicilor... (Rolul regimului alimentar în determinarea formelor coloniale la furnici și termit).* Cu 2 figuri în text.
 A. Toma *Sora Irina (versuri).*
 M. Sadoveanu *Ion Rusu Ungureanu.*
 M. Codreanu *Satan (sonete: În ceasul întuii.—În ceasul de-oppo).*
 T. P. *Din carnetul unui om de ieri (Bărbații urâți și amorul).*
 C. Hogăș *Cuocina Mariela.*
 G. Ibrăileanu *Volul universal (Opiniuni ale unui dilectant).*
 Izabela Sadoveanu *Cronica literară (Profiluri literare: Girolamo Lorella).*
 G. C. Ionescu-Șisestî *Cronica economică (Cum se făceau anchetele științifice pe urmă zece ani).*
 I. G. Duca *Cronica estivală (Un moment greu pentru Tinerii Yaponiei).*
 N. D. Cocea *Cronica teatrală.*
 Gh. Topirceanu *Cronica veselă (Adio).*
 Gh. Poenaru *Scrisori din Ardeal.*
 P. Nicanor & Co. *Miscellanee (Extracțiune „absconsă”.—Cetind pe Dr. Maiorescu.—Pauline Garcia-Viarlot.—D. Anreț Popovici).*

Recenzii: D. Anghel și St. O. Iosif. „Căzută la Lucullus”; I. A. Bădulescu-Pogoneanu. „Studii: Cîteva pagini din tinerețea lui Eminescu”; Kohn și Finnescu. „Traducerea „Criticii rațiunii pure”.—Pregătirea lui Eminescu pentru o catedră de Filozofie la Universitatea din Iași.—O traducere în franceză a pasteurilor lui Alesandru.—Activitatea pedagogică a lui A. Odobescu.—Poeziile lui Cernu.—Profesorul Maiorescu”—I. S.—H. Sudeimann. „Stana de piatră”.—X. Y.—Ioan Agărbiceanu. „Doză iubiri”.—O. B.—I. Tanoviceanu. „Marele spătar (Ilie Tifescu și onorirea lui Miron și Veliseo Costin)”.—G. P.—Gabriel Hanotaux. „La Démocratie et le Travail”.—M. J.—H. Poincaré. „Savants et Écrivains”.—M. S.—J. de Morgan. „Les premières civilisations”.—M. G.—Jacques Bardoux. „Silhouettes d’Outre Manche”.—D. X.—

Revista revistelor: Revista Politică și Literară, Arhiva, Săptămîna, Noua Revistă Romînă, La Nouvelle Revue, Mercure de France, La Revue, Nuova Antologia, Rivista d’Italia, Deutsche Revue, sozialistische Monats-Hefte, The North American Review, Saturday Review.

Mișcarea intelectuală în străinătate.

Bibliografie.

I A Ș I

Redacția și Administrația: Str. Golia 52.

1910

Viața Românească apare lunar cu aproximativ 150 de pagini. — Abonamentul în țară: un an 18 lei; jumătate de an 9 lei. Numărul 2 lei — Pentru învățători, preoți de sat și studenți: un an 15 lei, jumătate de an 7,50. — Pentru Austro-Ungaria: un an 15 coroane; jumătate de an 7 coroane 50 h. Numărul 2 coroane — Pentru Basarabia: un an 8 ruble; jumătate de an 4 ruble. Numărul 1 rublă. Pentru străinătate: un an 22 lei; jumătate de an 11 lei. Numărul 2 lei 50 h. — Pentru detalii a se vedea pagina următoare.

Viața Românească

REVISTĂ LUNARĂ

Sub direcția d-lor Prof. Univ. C. STERE și Dr. I. CANTACUZINO

Cu colaborarea d-lor : I. Agîrbiceanu, C. Alimăneștianu, D. Anghel, prof. univ. I. Athanasiu, Jean Bart, N. Bațaria, G. Bogdan-Duică, dr. P. Bogdan (docent), C. Botez, I. Botez, Octavian Botez, I. Al. Brătescu-Voinești, Vintilă I. Brătianu, Caragiale, M. Carp, dr. P. Cazacu, dr. D. Călugăreanu, I. Ciocîrlan, N. D. Cocea, M. Codreanu, G. Coșbuc, prof. I. cav. de Cuparencu, Ana Conta-Kernbach, Barbu Delavrancea, I. G. Duca, V. Eftimiu, Pompiliu Eliade, Elena Farago, A. N. Gane, N. Gane, Octavian Goga, C. Hogaș, C. Hoiescu, G. Ibrăileanu, căpit. N. Ionescu, G. C. Ionescu-Șișești, Nat. Iosif, St. O. Iosif, dr. S. Irimescu, M. Jacotă, Francis Lebrun, prof. univ. dr. N. Leon, V. Loichiță, E. Lovinescu, dr. I. Lupaș, dr. N. Lupu, prof. univ. dr. M. Manicatide, Constanța Marino, I. Minulescu, I. Mironescu, S. Măndrescu, Const. Morariu, St. Morărescu, V. G. Morțun, D. Munteanu-Rîmnic, G. Murnu, I. Nădejde, Alexis Nour, dr. Aurel cav. de Onciul, inginer N. P. Panaitescu, locot. colonel Sc. Panaitescu, G. Pascu, D. D. Pătrășcanu, Horia Petra-Petrescu, N. Petrescu-Comnen, prof. univ. A. Philippide, prof. univ. dr. D. Pompeiu, Matilda Poni, Sp. Popescu, dr. St. Popescu (docent), D. Popovici-Bayreuth, prof. univ. dr. G. Proca (O. Carp), dr. N. Quinez, Ioan R. Rădulescu, I. Raian, George Rannetti, Radu Rosetti, Izabela Sadoveanu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, H. Sanielevici, Sever Secula, prof. univ. dr. V. Sion, dr. Alex. Slătineanu, A. Stavri, maior Alex. Sturăza, dr. D. Tatușescu, I. Teodorescu, D. A. Teodoru, George Toșan, Iorgu Toma, Em. Triandafil, Al. Tzigara-Samurcaș, dr. A. Urechiu, dr. Alex. Valda-Voevod, Al. Vlăhufă, N. Volenti și alții.

Condițiile de abonare

ÎN ȚARA :

Pe an	15 lei
Pe jumătate de an	9
Un număr	2

Abonații care nu-și vor achita abonamentul în mod direct vor trebui să plătească în plus **4 lei pe an și 2 lei pe ½ an**, ca îndemnizare pentru încesatori.

Pentru învățători, preoți de sat, primari și funcționari sătești, studenți și elevi, pe an 15 lei, pe jumătate de an 7.50.-- (Aceștia pot plăti în trei rate a câte 5 lei trimise cu anticipare).

ÎN AUSTRO-UNGARIA :

Pe an	15 coroane
Pe jumătate de an	7 cor. 50 h
Un număr	2 coroane

Abonamentul anual se poate achita în trei rate de câte cinci coroane, din patru în patru luni.

ÎN BASARABIA :

Pe an	8 ruble
Pe jumătate de an	4 ruble
Un număr	1 rubla

Abonamentul anual se poate plăti la fiecare două luni câte 2 ruble, până la achitare.

ÎN STRĂINĂTATE :

Pe an	22 lei
Pe jumătate de an	11 lei
Un număr	2 lei 50 h.

(vezi urmare pag. 3-a copertii)

• Mașinile de Cusut „SINGER” •

— SÎNT CELE MAI FOLOSITOARE —

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

NUMAI DUPA A-
CEASTA EMBLEMA
SE CUNOSC MAGA-
ZINELE IN CARE
SE VIND MAȘINE-
LE DE CUSUT
„SINGER”

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

MAȘINELE NOAS-
TRE N'AU NEVOE
DE RECOMANDA-
TIE, VA RUGAM
NUMAI A INGRIJI
CA ELE SA FIE
CUMPARATE DIN
ADEVARATUL LOC

○ ○ ○ ○ ○ ○ ○ ○

Societ. pentru comerțul cu mașini de cusut „SINGER”

BOURNE & CIE BUCUREȘTI

CALEA MOȘILOR, 246. CALEA GRIVITEI, 84. CALEA VICTORIEI, 51.

— BIROU STRADA I. C. BRĂȚIANU No. 28. —

IAȘI: — No. 37, STRADA LAPUȘNEANU, No. 37.

Sucursale în toate orașele principale din țară.

Reteava Liniilor de Tramvae

— DIN CAPITALA —

Prima Societate Anonimă Română de Tramvaiuri

○○○○ **TRAMVAIUL VECHIU** ○○○○

TARIFUL: Pentru o secțiune oarecare: 10 bani.

Pentru fiecare secțiune următoare: 5 bani

SOCIETATE ANONIMA ROMÎNA

Pentru Construirea și exploatarea de Căi Ferate pentru Tramvaiur

○○○○○○ **NOUL TRAMVAI** ○○○○○○

TARIFUL: Pentru o secțiune oarecare: 10 bani.

Pentru fiecare secțiune următoare: 5 bani

Să nu lipseasca din nici o casă

Franzbrauntwein

Alcool de vin cu sare de **D-ri KONIA** și Fin chimiști.

Fricțiune întăritoare, infalibită contra durerilor reumatismale și la Gută
Întreține sănătatea, puterea și frumusețea corpului.

FLACONUL ORIGINAL LEI 2.

Franzbrauntwein

CU MENTHOL: Dr. KONYA

Se distinge prin puterea sa antiseptică și răcoritoare. Ca atare este recomandat în special contra durerilor nevralgice, durerilor de cap și contra afecțiunilor catarale. Flaconul original 2.25

VINUL KONYA

∞ Tonic, Nutritiv și Reconstituant ∞

Cu principiile conținute în Kola, Coca, Guarana și Cacao reunite.

Indicațiuni: Debilitate, Anemie, Chlorosa, Hipocondrie, Afecțiuni cardiace, Maladii nervoase, Convalescență.

PREȚUL BUTELIEI 4 LEI 50 BANI

A se cere pretutindeni la Farmacii și Droguerii cu marea „Fortuna” depusă și semnătura. Unde nu se găsește se trimite contra ramburs prin *Depozitul general*; Farmacia Curții Regale.

FRĂȚII Dr. KONYA, Iași.

Cumpărați numai mașina de scris

Cele mai noi
distingețiuni la toate
Expozițiunile din
lume!

YOST

Adoptată de
CASA REGALĂ
Toate autoritățile și
casele mari de
comert

Singura care scrie fără panglici!

Cereți mașini de probă! Cele mai mari înlesniri de plată!

Orice furnituri pentru toate mașinele de scris

BUCUREȘTI, No. 54—Calea Victoriei—No. 54

Telefon.

„Generala”⁶⁶

Societate Română de Asigurări Generale

Capital social deplin vărsat Lei 3.000.000

FONDURI DE GARANȚII CIRCA LEI 26.000.000

SEDIUL : BUCUREȘTI,

Piața Universității

AGENȚII : ÎN TOATE ORAȘELE ȚĂRII

ASIGURA CONTRA DAUNELOR DE :

Incendiu, Grindina și transport

(FLUVIAL, MARITIM ȘI TERESTRU)

ASIGURĂRI ÎN RAMURILE :

Viata

Asigurări după combinațiuni foarte favorabile și în condițiunile cele mai avantajoase.

Asigurări cu bonificare de 30% (trei la sută) asupra tuturor primelor plătite etc.

Rente imediate și aminate.

Accidente

Accidente individuale cu și fără restituirea primelor.

Asigurări colective pentru lucrătorii industriali și agricoli.

Asigurarea responsabilității civile.

Prospecte și orice lămuriri la cerere.

Reprezentanța Generală :

BUCUREȘTI, Str. Smârdan (Hanul Ghermany)

OFICIUL DE VINZARE DE HIRTIE PRODUSA IN TARĂ

STRADA ACADEMIEI, 4

«La acest oficiu se găsesc spre vânzare, predabile imediat sau după condițiunile din comande, următoarele hirtii:

«Hirtia specială pentru documente, acia... și titluri; hirtie specială de mină cu plicuri, cu și fără filigrane, în cutii speciale; hirtie cu arabescuri și imitație de pînză cu plicurile lor în cutii speciale și în pachete; hirtie specială pentru scrisori format „cabinet“ și de poștă simple, liniate și cadrilate cu sau fără filigrane.

«Hirtie ministerială și velină cu «Marca Țarei», «Trei Stele», «Ursul» sau «Leul», simple și vârgate, liniate sau cadrilate.

«Hirtie sugătoare albă și colorată, groasă și subțire; hirtie sugătoare gris pentru omorît muște, hirtie sugătoare pentru stereotipie.

«Hirtie specială de desen și registre; hirtie galbenă pentru cărți didactice și reviste ilustrate.

«Hirtii fine colorate; hirtie colorată zisă «natur».

«Carton alb pentru cărți de vizită, carton pentru cărți poștale; carton fin colorat, carton de lută, și carton colorat pentru dosare.

«Hirtie de tipar și de afișe.

«Hirtie pergamentată albă și colorată pentru împachetarea materiilor grase, vată, articole de droguerie și comestibile.

«Hirtie albă de împachetat; hirtie brună, înclcită și neînclcită, satinată și nesatinată de împachetat.

„**Hirtie rezistentă pentru împachetat; precum: Manilla (thauen) gris-fer, parchemin și hirtie de celulosă.**

«Mucavale: gris, brune și albe; mucava de pae.

„**Primește comande de orice fel de hirtie.**

«Modele și catalogul se expediază franco după cërere.

Depozitul central, Str. Academiei No. 4.

BUCURESTI

„Steaua Română“

Societate anonimă pentru industria petrolului

Capital social: lei 30.000.000 pe deplin vărsați

Fabrica de petrol și a derivatelor sale, la
BUCUREȘTI, CONSTANȚA, CÂMPINA, MONTEORU.

Fabrica de bidoane de tinichea, la CONSTANȚA.

Produsele Fabricilor

Petrol reglementar, Gazolină, Benzină
farmaceutică, Benzină pentru motoare, Reziduuri de petrol
pentru ars și unsul căruțelor, Parafină, Ulei
pentru motoarele „Diesel“.

Uleiuri minerale de calitate superioară. Valvolină
pentru cilindre și mașini.

Ne avînd nici un reprezentant în țară,
orice comandă de ULEIURI MINERALE sau alte produse trebuie
să se adreseze numai către:

Direcțiunea Generală, BUCUREȘTI, Bulevardul Carol No. 5

„Dacia-România“

Societate generală de asigurare în București

Cu un capital în acțiuni de 1.000.000 lei aur și cu rezerve
în sumă de lei 16.000.000.

Se recomandă Onor. Public pentru efectuarea de asigurări contra
daunelor de incendii, grindină, transport fluvial și maritim, precum și pen-
tru asigurări de viață în toate combinațiunile.

Este cea mai veche societate românească de asigurare. — „Dacia-Ro-
mânia“ a plătit dela 1871—1907, despăgubiri în toate ramurile de

Lei 186,669,731

Informațiuni și prospecte se dau atît la Direcțiunea generală din Bu-
curești, strada Vienei (Vămei) No. 3, cit și la loți agenții din țară.

Tapete ≡ Linoleum ≡
≡ ≡ Covoare ≡

Cele mai bogate asortimente din țară la.

● ● ● ● **Wiedeman** ● ● ● ●

BUCUREȘTI: Bul. Elisabeta (telefon) Palatul Băilor Eforiei

OOOO SOCIETATEA DE GAZ ȘI ELECTRICITATE OOOO

A V I Z

Pentru a evita eventuale întârzieri de predări de cok pricinuite din prea mare aglomerare de comenzi de la începutul toamnei, și din timpul iernei.

SOCIETATEA DE GAZ ȘI ELECTRICITATE

se crede datorită a invita pe onor. Public ca să se aprovizioneze de pe acum cu cok

Cokul fiind actualmente foarte uscat, este un adevărat avantaj, și un simțitor folos pentru cumpărători dacă să grăbesc se adreseze Societății de Gaz și Electricitate comenzile lor cât e timp frumos.

Prețurile sunt următoarele:

Cokul mare zis „Tout Venant” și Cokul mărunt No. 2, Lei 52 Tona. Cokul mărunt special No. 3, Lei 55 Tona.

Aceste prețuri se înțeleg loco Uzina de Gaz.—Pentru transportul la domiciliu în saci plumbuiți conținând 40 kgr. de cok net, precum și pentru depozitul la locul de destinație, se percepe o taxă de Lei 3 de tona întrecăg.

Comenzile adresate fie Uzinei de Gaz, fie biroului din Calea Victoriei No. 60, se efectuează în timp de 24 ore.

Societatea de Gaz și Electricitate nu are nici o sucursală: toate publicațiile contrarii sunt menite a induce Publicul în eroare.

DIRECȚIUNEA

OOOO SOCIETATEA DE GAZ ȘI ELECTRICITATE OOOO

BANCA COMERCIALĂ ROMÂNĂ

BUCUREȘTI, BRAILA, GALAȚI, CONSTANȚA

LOATION DE COFFRES-FORTS

SERVICE DES COFFRES-FORTS

Ce service est pourvu de tous les perfectionnements et entouré de toutes les conditions de sécurité que comporte ce genre d'installation.

Une clé spéciale est remise au locataire; il s'en sert au moyen d'une combinaison, connue de lui seul, qu'il établit et varie à son gré.

Il est mis à la disposition de la clientèle un grand choix de compartiments dont les prix varient suivant les dimensions.

BAUCHÉ-CONSTRUCTEUR

REIMS, PARIS, LYON, BORDEAUX, MARSEILLE, NANCY, ALGER, GENÈVE

Medicul român în Karlsbad

Dr. ENEA NICOLA

DE LA FACULTATEA DIN VIENA

Dă consultațiuni în Karlsbad, Haus Am Iysť.

• Ciocolata • • Zamfirescu •

SPECIALITAȚI: SYLVA=ALUNETA=CREMANT

COLECTURA „VICTORIA”

— BOTOȘANI, — STRADA MARE — Telefon —

Vestește pe clienții săi, că onorată Direcțiune a loteriei prin certificate eliberat, atestă în baza adevăratului, că până astăzi nu a avut de înregistrat nici o singură reclamațiune din partea jucătorilor.

Această constatare oficială o îndreptățește dar, de a se bizui și pe viitor pe concursul onor. public.

Prețurile oficiale pentru toate clasele rămân neschimbate:
UN LOS ÎNTREG 160 LEI, JUMĂTATE LOS 80 LEI, UN SFERT

■ ■ ■ 40 LEI, UNA OPTIME 20 LEI ■ ■ ■ ■ ■

Comandele din țară, însoțite de contra-valoarea se execută fără întârziere

Onor. public este rugat a nota adresa:

COLECTURA „VICTORIA”, BOTOȘANI

○ ○ ○ FABRICA DE TESATURI ○ ○ ○

— FOASTA LEO GELLER & Co. —

SOCIETATE ANONIMA, IASI

— Capital deplin vărsat 800.000 Lei —

Instalație modernă cu 400 războaie mecanice, Văpsitorie, Albitorie și apretură. Furnizează tot soiul de țesături de bumbac, in și cî-nipă. Furnituri militare. Zefiri. Uniforme școlare. Barcheturi. Flanelă de bumbac. Doguri. Americi diverse. Albituri. Mexicane. Croydoane. Pînze pentru cizmari, Etc.

Banca Națională a României

Situațiune Sumară

1909		1910	
23 Maiu		15 Maiu	22 Maiu
	ACTIV		
122 415 002	87 610 002 Reserva metalică Aur 89 349 075	126 499 148	126 333 489
	34 805 000 Reserva Trate Aur 36 948 414		
1 429 827	Argint și diverse monete	1 811 946	1 831 789
60 399 347	Portofoliu Român și Străin	63 973 877	64 709 854
29 189 053	*) Impr. contra et. publice 10 177 800 " " " " in cont curent 16 710 309	26 700 415	26 888 109
11 999 825	Efectele Capital. Social	11 999 876	11 999 876
15 190 531	Efectele fondului de rezervă " " " " amortisarea	14 798 943	14 798 943
3 161 621	imob. și material	3 116 121	3 116 121
5 972 755	Imobili	6 001 308	6 001 378
704 783	Mobilier și Mașini de Imprimerie	712 692	712 827
785 032	Cheltueli de Administrațiune	806 348	812 206
108 328 990	Depozite libere	106 020 300	105 876 000
27 529 558	Compturi de valori	38 272 359	37 323 795
11 457 739	Compturi diverse, Sold.	5 355 224	4 910 441
<u>398 564 063</u>		<u>406 248 557</u>	<u>405 314 828</u>
	PASIV		
12 000 000	Capital	12 000 000	12 000 000
26 650 782	Fond de rezervă	28 352 686	28 352 686
3 923 808	Fondul amortisării imobil. și material	4 180 436	4 180 436
246 019 530	Bilete de Bancă în circulațiune.	254 139 540	253 270 000
1 640 953	Dobândi și beneficii diverse	1 555 595	1 635 706
108 328 990	Depozite de retras	106 020 300	105 876 000
	Conturi diverse, sold	—	—
<u>398 564 063</u>		<u>406 248 557</u>	<u>405 314 828</u>
	Scomptul 5%		
	*) Dobânda 5½%		

— SOCIETATEA ANONIMĂ —

de **Basalt artificial** și de **Ceramică**
DE LA COTROCENI

BUCUREȘTI, STRADA CÎMPINEANU, 20

Capital social deplin vărsat Lei 2,500.000

Cel mai bun material pentru învelit acoperișurile este numai placa de ardesie

Eternit

Fabricată de Societate după brevetul Hatschek.

Material foarte ușor și ieftin

Rezistență absolută contra focului, vântului și intemperiilor

INFĂȚIȘARE PLĂCUTĂ. — DURABIL

Societatea mai oferă și celelalte produse ale sale, precum :

DALE ȘI PAVELE DE BAZALT ARTIFICIAL
CARELAGE

CARAMIZI SPECIALE, CARAMIZI REFRACTARE

Tuburi zmălțuite, Sobe de Teracotă

FAIANTERIE DE MENAGIU, DE FARMACIE

ASFALT ȘI BITUM. CARTON ASFALTAT

Cereți Prețurile-Corente speciale

MARMOROSCH, BLANK & CIE

SOCIETATE ANONIMA CU UN CAPITAL DE 10,000,000 LEI

STRADA LIPSCANI, 8, și Sucursală în CALEA
VICTORIEI 17, (sub Hotel de France)

BUCUREȘTI—BRAILA—CONSTANȚA—CALAFAT—GIURGIU
SULINA—TULCEA.

Efectuează toate operațiunile de bancă în general. Cumpără și vinde efecte publice. Emisiuni de scrisori de credit asupra tuturor țărilor.

Avansuri asupra valorilor în depozit și orice fel de transacțiuni financiare.

Sucursalele din Brăila și Constanța afară de operațiile de bancă mai sus citate, se ocupă și cu vinderea cerealelor în comision.

THE BANK OF ROUMANIA LIMITED

Mai înainte Banca României, fondată la 1869.

Capital Lire Sterline 300.000 deplin vărsat

Fondul de Rezervă Lire Sterline 154,679

SEDIUL: LONDRA. — SUCURSALA: BUCUREȘTI

COMITETUL CENTRAL:

The Earl of Bessborough. C. V. O., C. B.

Vicentele Goschen.

Domnul E. W. H. Barry

Sir R. Hamilton Lang. K. C. M. G.

Demetre de Frank.

Domnul P. Naville.

BUCUREȘTI: E. E. Goodwin Director. Al. Luensiewicz Director-Adjoint.

CENSORI: D-nii Jean Maléndero, Dem. I. Ghica și Arthur Green

Libraria Franceza H. Kohn

fost director al Librăriei *l'Indépendance Roumaine*,
situată în Calea Victoriei, **Pasagiul Romin** No. 19—București.
TELEFON 25/83

Este cea mai bine asortată în cărți de literatură, medicină, filosofie, sociologie, agricultură, etc. streine. Execută cu cea mai mare promptitudine orice comandă de cărți ce i s'ar cere și n'ar avea în depozit.

Toate revistee franceze se trimet a domiciliu chiar în ziua so-
sirei or de a Paris.

Abonamente la toate ziarele și revistele străine.

Face abonamente la revista:

„**VIAȚA ROMINEASCA**”

și trimite acasă cu numărul la oricine i-ar face cererea.

N. MISCHONZNIKY

FURNIZOR AL

CURȚII REGALE

7.—STRADA COLȚEI—7 (Casa proprie)

CEL MAI VECHIU ȘI MAI MARE MAGAZIN DE

NOTE ȘI INSTRUMENTE MUZICALE

Reprezentant general pentru România a celor
mai mari Fabrici din lume.

GRAND PIANOS SUPERPANNING

Steinway, New-York; Pleyel, Paris; Julius Feurich; Blüthner,
Leipzig; Erard, Paris; Fesster; Schiedmayer et Sohne.

Piane originale Schiedmayer sînt cel
cu marca Schiedmayer et Sohne, (adîcă bă
triul și al), Casa fondată la 1781 fapt apro
bat și recunoscut de toate societățile mu
zicale din întreaga lume.

Nu le confundăți cu fabrica I. P. Schied
mayer Pianoforte Fabrik care le oferă con
curența drept numelute Schiedmayer bă
triul, pentru ca astfel să inducă publi
cul în eroare.

Prețuri și condițiuni foarte
avantajoase.

Reprezentant general pentru
România al veritabililor

GRAMOFONE Marca „INGER“

Cele mai perfecționate din lume, nelătreuente în claritate și sonoritate

Revinzătorilor se acordă prețurile și condițiunile fabricei.

PREȚURI MAI BUNE CA ORI UNDE

CATALOGUL ILUSTRAT SE TRIMITE GRATIS ȘI FRANCO LA CERERE

Mare Economie
de Cărbun

se realizează numai prin celebrele :

SOBELCATORIERE

Garantate Belgiane veritabile

Godin MODEL 1907
Cele mai ingenioase, ele
gante și solide.

Cele mai igienice prin construcțiunea lor
se găsesc numai la :

Marele Magazin de Lămpi, Sobe și Articole de Menaj:

M. LITTMANN: **S^{SOR} I. WAPPNER**

BUCUREȘTI,—Calea Victoriei No. 61—63—BUCUREȘTI

Vis-a-vis de Café Hig-Life.—(Telefon)

Cea mai frumoasă expoziție de Lămpi și Candelabre
pentru electricitate și gaz.

PENTRU PROVINCIE se efectuează orice comenzi conștiincios și prompt.

„Naționala“

Societate Generală de Asigurare în București.

Capital de acțiuni deplin vărsat Lei 2,000,000.00

Fonduri de rezervă Lei 18,160,435.46

Total Lei 20,160,435.46

Daunele plătite în ramurile elementare peste Lei 83,000,000.00

PREȘEDINTE:

A. BAICOIANU

VICE-PREȘEDINTE

P. GRADIȘTEANU

CONSILIERI :

DR. I. COSTINESCU

I. M. ELIAS

O. GENTILOMO

D. MARINESCU-BRAGADIRU

C. NACU

J. NEGRUZZI

EM. M. PORUMBARU

G. de ORMODY

PRINȚUL BARBU STIRBEY

DIRECTOR-GENERAL

B. POPOVICI

SUR-DIRECTOR

I. A. BERENDEI

„Naționala“

asigură în contra incendiului, grîndinei, contra daunelor de transport pe apă și pe uscat. Asigură asupra vieții omului în toate condițiunile usitate:

Caz de moarte, Supraviețuire, Zestre și Rente

Sediul social: Palatul societății str. Doamnei No. 13.

AGENTII ÎN TOATE ORAȘELE ȚĂRII

Representanța generală pentru București se află în palatul Societății.

„CREDIT PETROLIFER“

Soc. pentru favorizarea dezvoltării industriei Petrolifere din România

CAPITAL SOCIAL AUTORIZAT: Lei 6,000,000.

CAPITAL EFECTIV: Lei 5,000,000.

○ ○ ○ ○ Reprezentant General al Societății ○ ○ ○ ○

„ V E G A „

Societatea anonimă Română pentru Rafinarea Petrolului

RECOMANDĂ :

Renumitele uleiuri de uns „Vacum“.

Ulei special pentru motoare Diesel : Vegolina.

Păcură pentru ars.

Păcura specială subțire pentru ars.

Benzină pentru automobile (marca Motricină).

Benzină pentru lămpi, motoare, etc.

Petrol lampant . reglementar.

Pentru orice informațiune a se adresa Direcțiunii Generale,

BUCUREȘTI, ȘTRADA LIPSCANI No. 10.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE

AL

SOCIETĂȚII ANONIME

PENTRU

EXPLOATARE DE PADURI

și Cherastrae cu Vapor

Mai înainte: P. & G. GOETZ & C-ia
CAPITAL 10.000.000 fr. din care 8.000.000 Vărsați.

PREȘEDINTE:

VICE-PREȘEDINTE:

Decedat

DI. MORITZ PFLAUM

Șeful Casei Dutschka & C-ie
Membru al Consiliului
Bursei, etc. Viena

CONSILIERI DE ADMINISTRAȚIE :

- Domnul Alex. Băicoianu**, Director al Creditului Fon-
ciar Urban.
" **M. Blanic**, asociat al Casei Marmorosch-Blank &
C-ie, București.
" **August Dall'Orso**, bancher în Galați.
" **Georges Hersent**, inginer în Paris.
" **Th. Nica**, avocat.
" **Iuliu Seculici**, director general al Societății de
Asigurare „Dacia-România”, București.
Principe Barbu Al. Stirbey, mare proprietar.
Domnul Alfred Strasser, rentier în Viena.
" **Dr. Ludwig Westermayer**, Consilier de Ad-
ministrație al Băncii Centrale Austriace de Cre-
dit Funciar. în Viena.
" **Em. A. Ziffer**, inginer civil, Președinte al Soci-
etății Căilor Ferate Imperiale Regale Privilegiate
Lemberg-Cernăuți-Iași și al Căilor locale din Bu-
covina, etc., în Viena.

DIRECTIUNEA .

- Domnul Otto Maubach**, Director Central, Viena.
" **Ludovic Horch**, Director și Secretar General,
Viena

DIRECTIUNEA DE MANIPULARE

- DI. Robert Neuhaus**, Galați.—**DI. George Frank**,
Cernăuți.—**DI. W. Renelt**, Buzeu.—Director forestier
DI. Henri Pectyal, Viena.

SEDIUL SOCIETĂȚII :

București—Alea Carmen Sylva, No. 3—București.

SERVICIUL MARITIM ROMIN

OPARITUL

Linia Constanta-Constantinopol-Smirna

vapoarelor postale, pe liniile orientale, cu incepere dela 8 Aprilie până la 2 Octomvrie st. v. 1910

Călătoria	CONSTANTA		CONSTANTINOPOL		SMIRNA		CONSTANTINOPOL		CONSTANTA	
	Plecare Duminică 11.00 p. m.	Sosire Luni 11.00 a. m.	Plecare Luni 6.00 p. m.	Sosire Marti amiază	Plecare Joi 6.00 p. m.	Sosire Vineri 3.00 p. m.	Plecare Sâmbătă 3.00 p. m.	Sosire Miercuri 3.00 a. m.		
122 Romania	23 Mai	24 Mai	24 Mai	25 Mai	27 Mai	28 Mai	29 Mai	30 Mai		
123 Romania	30 " "	31 " "	31 " "	1 Iunie	3 Iunie	4 Iunie	5 Iunie	6 Iunie		
592 Prinsepasa Maria	6 Iunie	7 Iunie	7 Iunie	8 " "	10 " "	11 " "	12 " "	13 " "		
593 Prinsepasa Maria	13 " "	14 " "	14 " "	15 " "	17 " "	18 " "	19 " "	20 " "		
594 Prinsepasa Maria	20 " "	21 " "	21 " "	22 " "	24 " "	25 " "	26 " "	27 " "		
595 Prinsepasa Maria	27 " "	28 " "	28 " "	29 " "	1 Iulie	2 Iulie	3 Iulie	4 Iulie		
596 Prinsepasa Maria	4 Iulie	5 Iulie	5 Iulie	6 Iulie	8 " "	9 Iulie	10 " "	11 " "		
597 Prinsepasa Maria	11 " "	12 " "	12 " "	13 " "	15 " "	16 " "	17 " "	18 " "		
598 Prinsepasa Maria	18 " "	19 " "	19 " "	20 " "	22 " "	23 " "	24 " "	25 " "		
599 Prinsepasa Maria	25 " "	26 " "	26 " "	27 " "	29 " "	30 " "	31 " "	1 August		
600 Prinsepasa Maria	1 August	2 August	2 August	3 August	5 August	6 August	7 August	8 " "		
601 Prinsepasa Maria	8 " "	9 " "	9 August	10 August	12 August	13 August	14 August	15 August		
602 Prinsepasa Maria	15 " "	16 " "	16 August	17 " "	19 " "	20 " "	21 " "	22 " "		
603 Prinsepasa Maria	22 " "	23 " "	23 " "	24 " "	26 " "	27 " "	28 " "	29 " "		
71 Dacia	29 " "	30 " "	30 August	31 August	2 Septem.	3 Septem.	4 Septem.	5 Septem.		
604 Prinsepasa Maria	5 Septem.	6 Septem.	6 Septem.	7 Septem.	9 " "	10 " "	11 " "	12 " "		
605 Prinsepasa Maria	12 " "	13 " "	13 " "	14 " "	16 " "	17 " "	18 " "	19 " "		
82 Impăratul Traian	19 " "	20 " "	20 " "	21 " "	23 " "	24 " "	25 " "	26 " "		
83 Impăratul Traian	26 " "	27 " "	27 " "	28 " "	30 " "	1 Octomv.	2 Octomv.	3 Octomv.		
84 Impăratul Traian	28 " "	29 " "	29 " "	30 " "	31 " "	1 Octomv.	2 Octomv.	3 Octomv.		

In caz de carantină în Turcia în contra preveniențelor din Alexandria, sau în Alexandria în contra preveniențelor din Turcia, Serviciul Maritim Român își rezervă facultatea de a face să plece vapoarele sale în sau dela Port-Said, fără vreo aviz prealabil. Comunicarea cu mai rapidă și mai felfină între Occident și Orient este via Constanta cu vapoarele Serviciului Maritim Român. În legătură la Constanta cu trenurile de lux Ostenda și Orient-Express și cu trenurile accelerate pentru țară și străinătate. În legătură la Alexandria cu trenurile exprese pentru Cairo.

Vapoarele Serviciului Maritim Român sînt prevăzute cu tot confortul modern, cabină de lux și cabină specială, lumină electrică, calorifor, telegrafice fără fir, instalații frigorifice, etc. Restaurant de primul rang, Medic la bord, Cător, stowarzi, stowardeste etc. Biletul de călătorie so liberă și agențiile Serviciului Maritim Român, de principalele stațiuni ale C. F. R., de agenția C-iei Vagonelor de dormit, Str. Vanei Bucești, de Dumitru I. și Rău & C-iei și Nicolae Dăscăluș, București, Calea Victoriei.

ROMANIA

Primaria Urbei Peatra

JUD. NEAMTU.

PUBLICAȚIUNE.

Avându-se în vedere, decisiunea Consiliului Comunal, din ședința de la 9 Februar 1910, se aduce la cunoștința publică următoarele:

Cu începere de astăzi, *Primăria va executa pe seama ei proprie, instalațiuni electrice particulare cu prețuri avantajoase și fixe*, după un tarif general de prețuri, votat de consiliul Comunal.

Pentru înlesnirea publicului amator de a-și face instalațiuni de lumină electrică, Primăria a luat dispozițiunea cea mai avantajoasă ca plata pentru instalațiuni să se facă în

12 RATE LUNARE

cu începere de la punerea în funcțiune a instalațiunei executate.

Instalațiunile vor fi executate sub controlul serios al Primăriei, de către *montori speciali* și în bune condițiuni de funcționare, după regulele tehnicei Germane.

Materialele pentru instalațiuni, vor fi de cea mai superioară calitate și vor corespunde sistemului adoptat.

Publicul din orașul Piatra-N., este astfel garantat că executarea instalațiunilor se va face în mod conștiincios, având în acelaș timp și condițiuni avantajoase pentru plată.

PRIMAR, *N. I. Ioaniu*

Secretar, *Mih. Grigoriu.*

Planul Loteriei a șaptea privilegială pe clasa a Patrecului Români
20000 numere cu **30000** câștiguri și **8** Premii

Clasa întâia Misa Lei 12 p. un biliet întreg (incl. chelt. de cancelarie com. etc.) Tragera la 11/24 Decembrie 1910	Clasa doua Misa Lei 20 p. un biliet întreg (incl. chelt. de cancelarie com. etc.) Trag. la 11/24 și 12/25 Ianuarie 1910	Clasa treia Misa Lei 36 p. un biliet întreg (incl. chelt. de cancelarie com. etc.) Trag. 3/16 și 4/17 Februarie 1910	Clasa șasea Misa Lei 24 pentru un biliet întreg (incl. chelt. de cancel. com. etc.) Trag. de la 9 April la 4 Mai (22 April la 17 Mai) 1910.
Ciștigul cel mare in cazul norocos Lei 60000	Ciștigul cel mare in cazul norocos Lei 70000	Ciștigul cel mare in cazul norocos Lei 80000	Ciștigul cel mare in cazul norocos conform § 10
1 Prem. 40000	1 Prem. 50000	1 Prem. 60000	Lei 900000
1 Ciștig 20000	1 Ciștig 20000	1 Ciștig 20000	sau 850000
1 " 5000	1 " 5000	1 " 5000	Lei 825000
1 " 2000	1 " 2000	1 " 2000	sau 820000
1 " 1000	1 " 1500	1 " 1500	Lei 815000
2 à 500 1000	2 à 1000 2000	4 à 1000 4000	
4 à 300 1200	4 à 500 2000	5 à 500 2500	
5 à 200 1000	6 à 300 1800	10 à 300 3000	
25 à 150 3750	15 à 200 3000	15 à 250 3750	
60 à 100 6000	69 à 150 10350	62 à 200 12400	
1400 à 40 56000	2400 à 85 204000	2900 à 130 377000	
1500 Ciștig și 1 premiu 136950	2500 Ciștig și 1 premiu 301650	3000 Ciștig și 1 premiu 491150	

Clasa patra Misa lei 36 p. un biliet întreg (incl. cheltueli de cancelarie, com. etc.) Tragera la 26 și 27 Febr. (11 și 12 Mart.) 1910	Clasa cincea Misa lei 32 p. un biliet întreg (incl. cheltueli de cancelarie, com. etc.) Trag. la 20 Mart. (2 Aprilie) 1910	
Ciștigul cel mare in cazul norocos Lei 90000	Ciștigul cel mare in cazul norocos Lei 100000	
1 Prem. 70000	1 Prem. 80000	1 Premie Conf. § 10 400000 400000
1 Ciștig 20000	1 Ciștig 20000	1 Premie Conf. § 10 250000 250000
1 " 10000	1 " 10000	1 Premie Conf. § 10 150000 150000
1 " 5000	1 " 5000	1 Ciștig 100000 100000
1 " 3000	1 " 3000	1 " 50000 50000
1 " 1500	1 " 2000	1 " 25000 25000
4 à 1000 4000	4 à 1000 4000	1 " 20000 20000
8 à 500 4000	10 à 500 5000	1 " 15000 15000
15 à 300 4500	20 à 300 6000	5 " à 10000 50000
68 à 250 17000	61 à 250 15250	10 à 5000 50000
1900 à 170 323000	1400 à 200 280000	25 à 3000 75000
2000 Căstig. și 1 premiu 462000	1500 Căstig. și 1 premiu 430250	80 à 2000 160000
		200 à 1000 200000
		400 à 500 200000
		18775 à 200 3755000
		19500 Căstigi și 3 Premii 5500000

Intrări	B I L A N Ţ		Esiri
60000 Losuri Cl. I-a à 8 lei	lei 480000	1500 Ciștig. Cl. I-a și 1	Premie lei 136950
58500 " II-a à 16 "	" 936000	2500 " II-a și 1	" " 301650
56000 " III-a à 32 "	" 1792000	3000 " III-a și 1	" " 491150
53000 " IV-a à 32 "	" 1696000	2000 " IV-a și 1	" " 462000
51000 " V-a à 28 "	" 1428000	1500 " V-a și 1	" " 430250
49500 " VI-a à 20 "	" 990000	19500 " VI-a și 3	" " 5500000
	mal pu'n chelt. com. etc.		
	Lei 7322000		Lei 7322000

22 OCT 2010

SCRISORI

Dragul meu,

Iată-mă întors din țara Prusacului *frisch gebackener Doktor*.
 Îți scriu din casa părintească în care nu mai venisem de cinci
 ani și în care simt că prind iar rădăcini.

Azi dimineață la orele patru am fost în gara Poiana și de
 acolo pornii pe jos spre Râșnița, dar nu pe șosea ci pe-o pote-
 cuță prin pădure. Mi-a plăcut întotdeauna mai mult potecuța
 tăinuită decât drumul mare.

Pădurea se deșteptă în glas de privighetoare și iarba era
 plină de rouă. Un vâl albastru părea că 'nvăluie tot pământul.
 Imi venea să mă tăvălesc prin iarbă, să string copacii în brațe,
 să sărut pământul bun și rodnic care ne ține pe toți. Cînd am
 zărit satul în care m'am născut, am stat în loc și m'am uitat
 mult la el. Mi se părea că mă întorc biruitor dintr'o luptă grea
 și în mintea mea începură a suna versurile lui Goethe:

*Du musst steigen oder sinken,
 Du musst herrschen und gewinnen,
 Oder dienen und verlieren,
 Leiden oder triumphieren,
 Amboss oder Hammer sein.*

Soarele răsări și dăruî fiecărui copac, fiecărei vietăți,
 fiecărui fir de iarbă o umbră drept tovarăș. Picăturile de
 rouă începură a scînteia. Fiecare frunzuliță purta o piatră
 prețioasă, sărbătorind astfel răsăritul sfîntului soare. Era ca
 o revărsare de perle. Și razele aurii ale dătătorului de viață să-
 rutau cu aceeași bunătate cea mai mică vietate, cea mai smerită

floricică. Sărutarea lor de foc ștergea în câteva clipe lacrămile strălucitoare ca boabele de diamant.

Ciocirliile ciripeau pe sus, cercînd să se 'nalțe spre soare. Mă oprii și mă uitai multă vreme la una din ele. Se urcă, se urcă mereu și ciripea neconținut. Cu cit se urcă mai sus, cu atît se micșoră mai mult iar glasul ei abea se mai auzea. Și ca și cum țăriia înălțimilor albastre, ar fi fulgerat-o, amuți de-o dată, se dădu peste cap, și căzu spre pămînt repede ca un glont, însemnînd prin aerul limpede o linie dreaptă, neagră, ca un trăsnet de întunec.

Cînd mă apropiai de sat, un miros de liliac veni pînă la mine. Inchisei ochii și-l sorbii adînc în piept. Nicăeri nu miroase mai frumos liliacul ca 'n Rîșnița noastră. Și înțelegeam bine că e Paștele, Paștele nostru, pe care 'n copilăria mea mi-l închipuiam ca un flăcăiandru gătit de sărbătoare, cu un ou roș în mînă și cu flori de liliac la pălărie.

Iar bucuria părinților mei n'o pot spune prin cuvinte...

După masă mă dusei în grădină. O privighetoare suspină într'un pom. Un vițeluş galbior era prîponit de un salcim. Cum mă văzu, inceptu a mugî. Apoi se uită țintă la mine cu ochii lui negri, rotunzi, mari, umezi și lucitori. Din cîte făpturi sînt pe lumea lui Dumnezeu nici una n'are ochi frumoși ca boul. Mă apropiai de el și inceptu a-mi lînge mîna cu limba lui aspră ce-mi gidilă podul palmei.

Multă vreme am stat în grădină, împresurat de amintirile copilăriei. Și cînd m'am îndreptat spre casă, din nepătrunse adîncimi ale ființii mele se ridică și se lămuri în sufletul meu, dorul de a scri. Trei ani n-am mai scris nimic, dar acum vreau să-mi încerc norocul și puterile cu un roman.

«Eu sînt poate umilul și răbdătorul pescuitor de perle care se cufundă în adîncurile mării și ese deasupra apei cu mînele goale, cu fața învinețită». Dăr de ce să nu nădăjduesc că odată și odată voi pescui și eu o perlă, o perlă cit de mică spre a o dărui neamului meu?

Tu ce mai faci? Scrie-mi cit de curînd pe adresa de mai jos. Peste două luni ne vedem în București. Pînă atunci îți trimet multă sănătate.

C. Focșa

Com. Rîșnița prin gara Poiana

Iubitul meu prieten,

Strașnică bucurie a fost pe mine cînd am aflat că te-ai întors. Bine-ai venit! Bine-ai venit, biruitorule! Ai muncit și ai biruit. S'a adevărit deci deviza noastră: prin muncă la biruință. Ferice de tine, dragul meu. Și să dea Dumnezeu să mergi înainte. Tot înainte!

Duminica trecută am fost și eu la țară. M'am sculat de noapte, mi-am așezat în spate sacul cu merinde și cu cărți, mi-am luat toiagul și cînd se luminează de ziuă am plecat. După trei cîasuri de umblet, m'am oprit la marginea unui lan de rapiță în floare, sub un ulm bătrîn, nu departe de un sat ascuns între pomi. M'am întins pe iarbă, cu fața în sus, cu mincele pe piept, cu ochii la cer:

Stăteam nemișcat, cuprins de o dulce aromire și mi se părea că sufletul meu se topește ca un abur în liniștea cîmpului, în lumina soarelui. Frunzele ulmului se legănau încet și din cînd în cînd, ca o fulguită de ninsoare, cădeau dintre ele semințe rotunde, albe, străvezii, ca niște solzi de argint. Iar lanul de rapiță cîntă. Era un cîntec lîn, dulce, ușor, ca o rugă: toate albinele din sat năvăliseră pe rapița în floare. Și marea aceia de flori galbene precum și zumzetul albinelor mi-au adus aminte o scenă din *Trionfo della Morte* pe care l-am celit acum doi acum șase ani la șosea! O mai ții minte? Un stol de ete culegeau flori galbene și Favetta cîntă

*Tutte le fontane sono secche
Pover Amor mio! Muore di sete.*

Iar tovarășele ei cîrpeau refrenul

*Troma lari lira lari lalera
Troma lari lira 'viva l'amore!*

Multă vreme ascultai muzica harnicelor albine, imnul muncii lor fără preget. Mă rezemai apoi într'un cot și văzui lîngă mine un mac ce ardea cu o vie flacăară roșie în lumina zilei. Gîngașa floare se legăna ușor pe o tulpiniță lungă și mlădioasă și părea că sta gata să lumege. Intinsei mîna și o rupsei. Petalele ei păreau carbonizate jos și cum le atinsei, se și scuturară. Ce brutală e cea mai ușoară atingere a mînilor omenești!

Ci în zumzetul dulce al albinelor se săvârșea nunta florilor de rapiță.

Din când în când treceau pe lângă mine drumeți, care pe jos, care călări, care în căruțe și mi se părea că toți se uită la mine foarte ciudat. Numai un moșneag alb colilie se opri în fața mea, își dete căciula pe ceafă, își înfipse degetul cel mare dela mîna stîngă 'n briu și oftă :

— Cald, nepoate!

— Cald, moșule! — îi răspunsei eu și mă strînsei ca spre a-i face loc lângă mine.

— De unde ești? — mă întrebă el, așezindu-se în fața mea.

— Din București.

— D'apoi, nepoate: ce se mai aude?

— Ce să s'auză, moșule? Bine, pace!

— Da' despre pămînt se simte ceva?

— Nu știu, moșule, că n'am de unde.

— S'a strîmplat pămîntu', nepoate! S'a 'nmulțit lumea. Trebuie pămînt.

Nu-i răspunsei nimic. Moșul mă întrebă iar :

— Te uiți la rapiță?

— Da.

— Pădure, nu altceva! Și-i plină de *alghine*. Ei, săracele! Făpturi de-ale lui Dumnezeu și ele. Le-ai văzut ce rele sînt unele cînd sînt înțărîtate? Au o mușcătură înveninată.

— Da' de ce „mușcă”, moșule?

— Se apără și ele, săracele. Dar vezi d-ta: albina care mușcă, moare și ea curînd. Pe semne că ea-i lăsată de Dumnezeu să facă numai bine și dacă face rău, moare... Mai rămîi sănătos, nepoate!

Și moșul se ridică și plecă domol, sprijinindu-se în băț.

Dar vorbele lui îmi rămaseră în minte și mă puseră pe gînduri. Ceea ce-mi spusese el, era adevărat: albina care înțeapă, moare în două-trei ciăsurî și ea. Lupta pentru trai a înarmat indivizii cu arme felurite: ghimpi sau țepi, ghiare, colți, coarne, picioare croite pentru fugă, ciocuri ascuțite, etc. Dar oricît de felurite sînt aceste arme, ele nu au decît una și aceeași chemare, unul și același scop: conservarea individului. Acul albinei nu e altceva decît o armă de apărare. Acest ac, pe dinăuntru gol, e în legătură cu glanda veninoasă, iar pe dinafară e prevăzut cu niște cîrlige. Din cauza acestor cîrlige acul nu mai poate eși din rană, iar albina moare, căci se „rupe” trăgînd de el.

Dacă orice armă de apărare servește pentru conservarea individului, ar trebui ca și acul albinei să servească acelaș scop. Ori, tocmai acest ac e pentru albină, pentru individul-albină o adevărată armă de sinucidere. Atunci cum rămîne cu conservarea individului?

Taina pare de nepătruns. Ea se lămurește însă de îndată ce ne aducem aminte că albinele formează un stat, un stat foarte bine organizat, un stat permanent. Pentru ca statul lor să nu fie desmembrat, trebuie ca indivizii să nu se izoleze, să nu poată trăi separat. Albinele care s'ar putea izola, ar fi numai acelea ce înțepă. Căci din 40.000—50.000 de albine care se nasc într'un stup în decurs de un an, numai 20—30 ajung de înțepă. Albina care se folosește însă de ac, moare. Prin urmare, ca individ, ea nu se poate conserva și nu poate transmite mai departe tendința ei separatistă care ar desmembra obștia. Dar înțepăturile albinelor apără statul de primejdii. Iar pierderile nici nu se simt, căci în locul unei albine moarte es altele. Acul albinelor nu e deci o armă pentru conservarea individului ci pentru apărarea obștiei și albinele care înțepă alcătuiesc o gardă curagioasă despre care se poate spune cu drept cuvînt că moare dar nu se predă.

Am scos apoi pe rîbul meu Carlyle și am citit din el pînă pe la chindii cînd am pornit spre casă. Seara m'a apucat pe drum. Am stat cîtva timp în loc de mi-am umplut ochii cu frumusețile ei. Pe marginea drumului erau două vetre de trifoiu roșu. Și frunzele trifoiului se pregăteau să doarmă peste noapte, lipite una de alta, ca niște mlîni împreunate pentru rugăciune. Multe minuni vedem pe lumea asta dacă ne uităm cu băgare de seamă în jurul nostru, dacă răsbatem cu privirea prin „vestmintele“ ce acoperă orice lucru. „Inceputul înțelepciunii—spune Carlyle în Sartor Resartus—e de a privi țîntă la vestminte sau chiar cu vederea armată pînă ce acele vestminte devin *străvezii*“.

Cînd vii în București? Te rog să-mi arăți ziua și trenul cu care sosești. Vreau să te întîmpin la gară. Cum merge romanul? Aș putea să am și eu o idee de subiectul lui?

Te îmbrățișez frățește
Neculai Gruia

Scumpul meu,

Scrisoarea ta m'a bucurat foarte mult și te rog să mă ierți că am întîrziat atît de mult cu răspunsul. Știi la ce m'am gîndit

după ce am isprăvit-o de citit? Să ne apucăm noi amîndoi odată să scrim o carte de știință vulgarizată, o carte din care oricine are dorința să se instruiască—se înțelege că e vorba de cei ce n'au putut urma prea mult la învățătură—să folosească fără prea multă bătae de cap. Cartea n'ar trebui să fie mare dar ar trebui să coprindă indetulătoare dovezi pentru a încredința pe cititori că ființele viețuitoare se înmlădie după locul și împrejurările în care sînt ursite să trăiască și că, la urma urmelor, omul e irate cu firicelul de iarbă. Trebuie să facem pe oameni să iubească natura și ei vor deveni astfel mai buni, mai muncitori, mai cinstiți. Un popor care nu iubește natura, nu poate trăi. Ce zici? Te legi?

Mă întrebi cum merge romanul? Mult aș fi dorit să ți dau de știre că merge bine, dar nu pot. Dimpotrivă: nu mai scriu nimic la el, l-am lăsat. Are *Goethe* undeva în *Faust*, aceste două versuri:

*Zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust,
Die eine will sich von der andern trennen....*

Le știi! Păstrînd, se înțelege, proporția, versurile acestea mi se pot aplica și mie. Două suflete deosebite luptă în mine și lupta lor mă istovește. Mă deștept cu rivna de a scrie o nuvelă și după cîteva cîsurile de muncă încordată, mă pomenesesc gîndind: „uite, cu ce fleacuri îmi pierd eu vremea!“ Atunci rup tot ce am scris și încep a mă ocupa de știința mea. Dar a doua, a treia zi se ridică în sufletul meu o adîncă părere de rău pentru manuscrisul rupt și atunci las cartea de știință ca pe ceva nespuse arid. Din cauza acestui neincetat sbucium, nu mă pot inhămă la o lucrare mai serioasă. Numai eu știu ce luptă crîncenă am dus pînă mi-am lucrat teza de doctorat. Acest conflict amenință să dureze toată viața mea, ceea ce ar însemna să nu mă disting nici în literatură, nici în știință. Mă mîngîi însă cu nădejdea că în alții mai mari ca mine conflictele de acest fel s'au stîrșit prin biruința definitivă a unuia din suflete.

Deocamdată caut să mă odihnesc spre a prinde puteri de luptă pentru viitor. Dimineața mai citesc pe Darwin, peste zi mă duc pe cîmp. Mă lungesc în iarbă și ascult, privesc. În jurul meu e o liniște desăvirșită. Soarele răscoace pămîntul, iuțește șerpii, aruncă în fundul țarinii valuri mari de ape fantastice, închide ochii florilor gingașe de cîmp, soarbe spre el cio-

cirlui. Fluturași albaștri plutesc pe lângă mine ca niște flori de în minate de adieri. Aripioarele lor nu fac nici un sgomot, par a fi ceva imaterial. Din cite viețuitoare sint pe lume, numai pe fluturi n'am pus niciodată mina. Pentru ce? Să fie oare de teamă de a nu le șterge pulberca de pietre prețioase de pe aripioare sau sfiala ce mi-a coprins sufletul încă de mic copil cînd mama îmi spunea că fluturii duc apă celor morți?

Duminica mă duc la horă și acolo mă întilnesc cu prietenii mei din copilărie. Ei sint acum oameni însurați și au copii. În copiii lor recunosc trăsăturile foștilor mei prieteni. Și acele trăsături sint mai lămurite, mai curate, ca într'o icoană înviorată printr'o nouă culoare. „În cei cîțiva centimetri pătrați ai feței, omul găsește loc pentru trăsăturile tuturor strămoșilor lui...“.

Aseară am fost în luncă împreună cu un frate al meu, căbraș cu schimbul. Am împiedecat caii și ne-am lungit în iarba. Greerii țiriau și sgomotul lor era atît de viu, încît dela o vreme mi se păru că tot văzduhul șuera, tremurînd în cercuri concentrice întocmai ca fața unei ape în care arunci o piatră. Din cînd în cînd cîrsteiul tăia pacea nopții cu scrișitura lui ca de ferăstrău. Cerul era împodobit cu mii de pietre prețioase, mari, licăritoare. Toată învățătura mea se topi deodată în feeria acelei nopți de Mai și mă simțeam frate cu toți slăcîn risipiți prin luncă...

Iar azi dimineață, cînd m'am deșteptat, hainele mele erau umede de rouă și în sufletul meu simțeam o nelămurită părere de rău că m'am îndepărtat de cei ce sint atît de munciți, atît de necăjiți și atît de aproape de minunile naturii.

Eu sper să vin în București pe la 15 Iunie. În orice caz îți dau de știre la timp. Mî-e dor de nopțile noastre de odinioară.

Al tău
C. Focșa

Publicate de C. Sandu-Aldea

ROMANȚA SOARELUI

Luce Mihail Sadoveanu

Răsar,
Mă 'nalț,
Cobor
Și-apoi dispar...
Și-*apusul* meu, e totuși *răsărit!*
Sînt vagabondul zilei, de-apururi solitar—
Portret unic și veșnic, expus în Infinit!

Cu magica-mi baghetă uriașe—
Stăpîna hotărîrilor eterne,
Deștept măturătorii albelor orașe
Și-adorm întirziații negrelor taverne.

Dau fluviilor grații de reptile
Și mărilor priviri fosforescente,
Iar munților din zare, aspecte de gorile,
Și brazilor, pe coaste, poziții indecente.

Dau fructe noi smochinilor uscați,
Dau bronzului figură omenească,
Și Regilor—
Pe socluri de marmură 'nșirați—
Poruncitoare gesturi, ca'n veci să poruncească.

Iar cînd cobor—
Cînd alba 'nșiorare
Se sbate 'n cupa negrului repaos;
Asvirl sămînța nouă în vechile tipare
Și-ascult *Perpeluarea*, cum fredonează 'n haos!...

1910

Ion Minulescu

Din lumea furnicilor...

*Rolul regimului alimentar în determinarea formelor coloniale
la furnici și termite*

Acum vre-o 10—12 ani, vienezul Schenk anunțase că a descoperit mijlocul, prin care se va putea hotări, după voință, ca mamele să dea naștere la Feti frumoși sau Ilene Cosinzene. „Descoperitorul“ afirma că toată problema determinării sexului e o chestiune de regim alimentar. Dacă femeile însărcinate ar urma un anume regim,—al cărui secret îl avea numai Schenk,—atunci ar hotări mai dinainte sexul viitorului lor copil.

Schenk dobîndi o celebritate eflină, mulțumită ziarelor de tiraj; lumea științifică nu i-a dat, însă, nici o atențiune, cu toate că „descoperitorul“ își răzâna teoria pe oarecare date pozitive din viața și modul de înmulțire al animalelor inferioare, din viața insectelor sociale în particular.

Schenk se folosea greșit de cunoștințele pozitive; căci ceia ce se cunoștea precis nu era privitor la problema determinării sexului, cum vom vedea mai jos.

Se știe că, la insectele care trăiesc în societăți sau colonii, munca socială este împărțită între indivizi: unii muncesc la clădirea locuințelor, adună hrana, cresc puii etc., alții îngrijesc de înmulțirea coloniei. După rolul lor social, indivizii unei colonii sînt grupați în caste și subcaste, care diferă între ele nu numai prin funcțiunea socială, dar și prin conformația lor trupească.

Interesant e faptul că însușirile particulare adaptative, deformările profesionale, ca să zic așa, nu se moștenesc din tată în fiu. Toți indivizii unei colonii, oricărei caste ar aparține, au

aceiași mamă, pe matcă sau regină, singura femelă fecundă din colonie. Deosebirile, ce vor destina indivizii cutărei sau cutărei caste de lucrători, sînt provocate, însă, în viața larvară, prin un regim alimentar special.

*

Într'o colonie de insecte se deosebesc, în genere, trei grupe de indivizi: bărbați, femei și neutri.

Funcțiunea principală a bărbaților este să fecundeze femelele. Acestea depun sute și mii de ouă, pentru a spori colonia și a răspîndi specia. Neutrii, care fac toate lucrările coloniei, sînt insecte la care organele de reproducere rămîn nedezvoltate, se dezorganizează, ori lipsesc. La începutul vieții larvare organele sexuale există, larvele mici au un sex determinat; în cursul dezvoltării, însă, organele sexuale se atrofiază sau dispar și individul, ajungînd adult, e neutru.

Regimul alimentar joacă rolul principal în determinarea acestei forme neutre și desigur și în determinarea diferitelor caste de neutri.

Se știa, de mai bine de 300 de ani, că albinele hrănesc în mod deosebit—cu hrana de calitate mai bună, cu pastă regală—larvele care trebuie să devină regine (măci). Intimplindu-se că regina unui stup să moară, fără să fi depus ouă în cămăruțele speciale ale fagurilor—in *bolci*—atunci lucrătoarele aleg una din larvele cele mai mici și o hrănesc cu pastă regală. Prin această îngrijire specială larva aleasă devine matcă, adică i se dezvoltă deplin organele de reproducere; pe cînd surorile ei, de aceeași vîrstă, hrănite mai prost, devin lucrătoare, „neutre”, cu organele de reproducere rău dezvoltate.

Lucrătoarele, cași măcile, sînt albine de sex feminin; numai că cele dintăi pot depune ouă, cele din urmă nu, în condițiuni normale. Sexul masculin nu atîrnă de calitatea și cantitatea hranei, ci de altceva. Matca poate depune ouă fecundate ori nefecundate; din cele dintăi ies regine sau lucrătoare, din aceste din urmă ies bărbați.

La furnici și termite—de care mă voi ocupa în acest articol—sînt de asemeni: bărbați, regine și neutri, decît acești din urmă sînt de mai multe forme, adică în aceste colonii avem un *polimorfism* al neutrilor. Sub forma cea mai simplă și în modul cel mai ușor de remarcat, deosebim lucrătoare și soldați;

deși între lucrătoare se pot recunoaște, după funcții și uneori după însușiri trupești: săpătorii, zidarii, crescătorii de larve, îngrijitorii plantelor de cultură, ai animalelor domestice, etc.

Se pune întrebarea: Cum determină crescătoarele de larve evoluția acestora în cutare sau cutare sens, pentru cutare sau cutare castă?

Chestiunea e cu atât mai importantă, cu cât, pentru furnici cel puțin, s'a dovedit, — din studiul faunei chihlibarului, — că în terțiar nu erau așa de mari variațiuni de forme, că, adică, polimorfismul neutrilor e o achiziție recentă în viața socială a furnicilor.

Studiul vieții sociale a furnicilor și termitelor în colonii mari, deplin dezvoltate, prezintă dificultăți de neînvinș, încât chestiunea determinării formei individuale, prin variația de hrană, ar fi rămas nerezolvită, dacă nu s'ar fi întrebuit o metodă specială.

Această metodă constă în a urmări o regină fecundată și izolată, dându-i își caută locul să pună bazele altei colonii, până când colonia dobîndește toate elementele de care are nevoie. Această metodă fu sugerată de observațiunile făcute asupra vieții sociale a viespelor și în particular a viespelor mari, a gărgăunilor (*Vespa crabro*).

Coloniile de gărgăuni — care au 200 — 300 de indivizi — se distrug toamna. Toți indivizii pier, afară de femelele fecundate. Aceste își caută un adăpost și rămîn ascunse pînă primăvara următoare. Îndată ce timpul se încălzește, femelele ies, își caută un loc potrivit și clădesc, — dintr'un fel de carton, fabricație specială, — câteva cămăruțe, celule, în care și depun câte un ou. Avem, prin urmare, un început de colonie. Larvele ce ies din primele ouă sînt hrănite mizerabil și de aceea rămîn mici și neutre. Îndată ce se dezvoltă complet, neutrele, lucrătoarele, apleargă după hrană, se ocupă de clădirea fagurilor de carton, îngrijesc de creșterea puilor ce se nasc treptat-treptat. Acești pui, mai bine hrăniți, cresc mai mari, dar rămîn tot neutri. Cu cât numărul lucrătoarelor din colonie sporește, cu atât larvele sînt hrănite mai bine și în cursul verii apar chiar indivizi cu organele sexuale bine dezvoltate și pot depune ouă. Din aceste ouă nu ies decît bărbați, care vor fecunda mai apoi femelele. Spre toamnă — după ce femelele au fost fecundate — viesparul se distruge și rămîn viitoarele fondatoare de colonii nouă.

Cercetările anatomice dovedesc că dezvoltarea organelor sexuale merge paralel cu belșugul de hrană; că între primele

neutre, apărute primăvara, și femelele ce apar spre toamnă, sint treceri nesimțite.

Să urmărim acum rezultatele dobândite în privința rolului regimului alimentar la *furnici*.

E lucru cunoscut că unele furnici fac mușuroae, săpând în sol și urcând țărina la suprafața pământului. Galeria, săpate și aranjate cu un adevărat geniu arhitectonic, sint diferite, ca formă, după necesitățile coloniei. Altele furnici scobesc în lemn mii și mii de galerii și camere, destinate creșterii larvelor sau îngrămădirii de provizii, etc.

Bărbații și femelele au, în deobște, aripi; neutrii n'au nici odată aripi. Între femele și între neutri se poate observa un polimorfism interesant.

Sint specii de furnici la care femelele nu diferă de lucrătoare, de neutri, decit prin o dezvoltare mai mare a ochilor și mai ales prin forma și mărimea toracelui și abdomenului. Toracele e mai mare la femele, pentru că în el sint mușchii necesari mișcării aripelor, iar în abdomen sint organele de reproducere. Există, însă, femele fără aripi, și în acest caz diferența, între ele și lucrătoare, se remarcă numai prin mărimea abdomenului. Sint, în schimb, alte furnici, la care regiunile (femelele) se deosebesc așa de pronunțat de lucrătoare, încit e foarte greu să se stabilească strinsa lor înrudire. Mai înainte, cînd cunoștințele asupra dimorfismului regiunilor erau și mai puține, — lucrătoarele și femelele din aceeași colonie erau considerate ca genuri diferite.

Polimorfismul e și mai interesant în casta neutrilor. Se deosebesc, la diferite specii de furnici, adevărate subcaste, unite sau nu între ele prin intermediari. Astfel, se pot deosebi: lucrătoare mici și lucrătoare mari sau „soldați“, care diferă nu numai prin talia lor uriașă, dar și prin mărimea capului. Dar alături de giganți nu lipsesc adeseori și pigmeii, care au, de sigur, un rol util în colonie și nu vor fi servind pentru distracția castelor mai... nobile.

La fiecare castă și subcastă forma corpului și a diferitelor sale părți corespund unor anumite funcțiuni sociale. Deși lucrul e foarte interesant, nu voi cita decit o singură formă de soldat, forma de gardian. La unele furnici, trăitoare în lemn, sint soldați care au capul mare, cilindric, puțin mai subțire la frunte:

Acest cap așa de mare servește ca... dop. În adevăr, toată slujba acestor indivizi este să stea pe la găurile prin care galeriile comunică cu exteriorul și să astupe acele găuri cu capul lor cilindric. Un arhitect din colonie știe, probabil, perfect circumferința capului soldaților de gardă, căci găurile sînt tocmai atît de mari cît dopurile—capetele gardianilor. Cînd o furnică vine de afară, soldatul se dă cîțiva pași înlărat, unde-i galeria mai largă, și face loc lucrătoarei. Imediat ce aceasta a trecut, gardianul își reia postul în primire.

La albine am văzut cum hrana determină forma. Acolo lucrul e simplu. La furnici, însă, lucrul e prea complicat, încît, pînă acum, nu putem da un răspuns definitiv. După toate probabilitățile, furnicile care îngrijesc de creșterea larvelor proporționează cîtmea și calitatea hranei și au, desigur, o artă extraordinară în a crește puii și a-i destina cutărei sau cutărei cariere. Cetitorul nu va fi uitat că strămoșii furnicilor actuale, furnicile din terțiar, n'aveau un polimorfism așa de interesant, și va trage din această cunoștință concluziunile firești.

Dacă problema determinării formei nu e deplin rezolvită, ea nu va rămîne multă vreme în starea în care e astăzi, pentru că cercetările, după metoda de care am vorbit mai sus, se înmulțesc și primele rezultate sînt foarte importante.

Studiile recente au stabilit mai întîi două fapte, care trebuie menționate chiar dela început.

1. Că femelele trăesc nu o vară, cum se credea, ci, uneori, 20 de ani. Lucrătoarele trăesc și ele cîțiva ani.

2. Femelele fecundate rezistă foarte mult la foame. Dacă au umiditatea necesară, ele rabdă mai multe luni de foamă și hrănesc larvele cu ouăle lor. Acest din urmă fapt e de o importanță enormă, el explică cum este posibil ca o femelă singură, izolată, să pună bazele unei colonii nouă.

Rezistența la foame se datorește unor rezerve alimentare. În abdomenul voluminos al femelelor sînt două grămăgioare de grăsime, două corpuri adipoase, cum se găsesc la larvele de insecte și în particular în starea lor de mumie, de pupă sau crisalidă, cînd nu se hrănesc, dar au nevoie de rezerve considerabile pentru organele care se formează din nou. Tot ca rezerve alimentare mai servesc furnicilor femele și organele devenite inutile prin lipsa de funcțiune; așa sînt mușchii puternici care au servit la zbor. Cercetările histologice au stabilit fazele

de dezorganizare a acestor mușchi și modul cum ei servesc la nutrirea generală a femelei și indirect a progenerurii sale.

Cunoscând aceste fapte, să urmărim primele lucrări ale furnicilor femele. Se știe că femelele aripate, care se lasă la pământ după zborul de nuntă, pierd aripele și încep a rătăci, căutându-și un loc potrivit. Când l-au aflat, își fac una sau câteva galerii și le închid orice comunicație cu exteriorul. Furnica, astfel sechestrată, începe a îngriji de înmulțire. Depune un număr mare de ouă. Din aceste, câteva se vor dezvolta și vor da larve, celelalte, care n'au apucat a se dezvolta, vor servi ca hrană larvelor. Fabrica de ouă funcționează neconținut, furnica consumă mereu din rezervele sale alimentare, dar în curînd nu mai este singură. Un număr însemnat de lucrătoare devin adulte și încep a lua pe sama lor grijile coloniei, și polimorfismul lucrătoarelor și apariția soldaților se face pe măsură ce regimul alimentar variază.

Nu toate furnicile își hrănesc însă prima serie de larve cu ouăle lor. Așa, de exemplu, furnicile *Sauba* (*Atta*) din America Meridională, — furnici cultivatoare de ciuperci, — hrănesc primele larve cu cea dintâi recoltă de ciuperci, recoltă pregătită chiar de femela fecundată. Ea duce cu sine, atunci cînd pleacă să fondeze o nouă colonie, și o bucățică din miceliul ciupercii, și din primul moment al instalării începe și cultura. Dar ciuperca nu se dezvoltă decît pe locuri îngrășate. Femela îngrășă terenul cu propriile ei excremente. După ce lucrătoarele au ieșit, aduc, însă, bucățele de frunză, pe care le pun la putrezit spre a face gunoiul necesar.

Nimic mai interesant decît a privi o armată de lucrătoare, cînd vine de la recolta de frunze. Fiecare are bucata de frunză între fălci și o ține ridicată drept în sus, ca pe un steag. „Cînd pe un loc mai ridicat, spune Bates, cuprind cu privirea drumul mare, pe care înaintează aceste milioane de bestiole în masă compactă, cu stindardele lor verzi pe cap, mi se paré că văd un bălaur uriaș, ce se tirăște agale pe pămînt; și acest tablou, care se desface pe fondul gălbui al locului, este cu atît mai viu, cu cît toate drapelurile sînt agitate de ușoare ondulațiuni“.

Cînd în furnicarul cel nou numărul lucrătoarelor sporește, ciuperca se dezvoltă și ea repede și larvele au hrană mai din belșug și desigur mai variată, încît și formele coloniale devin mai felurite.

Dar, cercetînd felul cum furnicile pun temelii societăților nouă, naturaliștii au descoperit că nu toate furnicile împing spiritul de sacrificiu și prevedere așa de departe, ca cele citate mai sus. Unele își fac culcușul în apropiere de colonia-mamă; ele au chiar oarecare galerii prin care locuința cea nouă comunică cu cea veche, dela care imprumută desigur hrană și un număr mic de lucrătoare. Altele procedează în felul primilor locuitori ai Romei: fură... Sabinele, adică un număr de larve și nimfe dela alte mușuroae, care, dacă nu vor spori direct colonia ca strămoașele noastre, vor contribui însă indirect, aducînd hrană larvelor ce se vor naște din ouăle fondatoarei coloniei.

Sînt, apoi, și furnici care cuceresc prin vicleșug un popor, pe care-l exploatează în profitul descendenței lor. Aceste își dau osteneala să capete încrederea unor trădători ai coloniei, care, din prostie probabil, primesc femela străină, o îngrijesc dîndu-i toată atențiunea pe care o merită o regină. Cînd femela venetică a căpătat simpatiile unei părți din colonie, ea începe a-și curăți drumul către tron, ucizînd femeile de baștină. Cînd nu mai rămîne nici una din rivale, atunci începe ea să ouă; poporul de furnici îi crește larvele și încet-încet un popor nou va substitui pe cel vechiu.

În slirșit, sînt și furnici care, ajungînd să fie hrănite de colonii străine, se lenevesc, pierd puțința de a mai îngriji de nevoile coloniei. Femela bine hrănită depune ouă nu prea numeroase. Larvele ce ies din aceste ouă sînt bine hrănite și devin toate regine, toate în măsură să depună ouă. Aceste regine, incapabile să lucreze ceva pentru colonie, trăesc ca parazite cîtă vreme colonia e puternică. Dar furnicile harnice încep a se tot împuțina prin bătrînețe și moarte, și atunci întreaga colonie se dezorganizează.

Dacă ne-am aminti din nou de furnicile depe vremea depunerii chihliharului, am putea spune: „Societățile de furnici, după ce au atins un grad însemnat de prosperitate, prin diferențierea lor în caste și prin o putere minunată de înțelegere a condițiunilor de traiu, degenerază—in cîteva specii—și cad pînă la parazitism¹⁾“.

Termitele, numite *furnici albe*, sînt insecte ce locuiesc în regiuni calde. Toate evită lumina, lucrînd mai ales în lemn sau

1) C. Emery. Il polimorfismo e la fondazione delle società negli insetti.

în pământ, așa că primele lucrări sînt foarte greu de urmărit, cercetătorul neavînd nici o indicație asupra locului unde începe lucrarea.—Termitele nu aparțin aceluiași grup de insecte, cărui aparțin furnicile și albinele; ele sînt insecte mai inferioare, avînd metamorfozele mult mai simple: larvele abia ieșite din ou au aspectul părinților, cu mici deosebiri.

Termitele sînt foarte interesante din mai multe puncte de vedere: 1° prin polimorfismul colonial, mai complicat chiar ca al furnicilor; 2° prin clădirile enorme pe care le fac unele specii; 3° prin moravurile lor, războinice uneori.

Dacă despre moravurile furnicilor—insecte mai cunoscute—nu m'am ocupat decît cu privire la ceia ce putea contribui la luminarea subiectului, de moravurile și locuințele termitelor voi spune cîteva cuvinte.

1. La termite se prezintă cazul interesant că „neutrii“ sînt de ambele sexe, adică sînt și bărbați și femei la care nu s'au dezvoltat organele de reproducere. Într-o colonie de termite se deosebesc, pe lîngă un rege (bărbat) și o regină (femelă) mai multe lucrătoare—bărbați și femei, mari și mici.—Acest popor de milioane de lucrătoare și soldați e descendența regelui și a reginei.

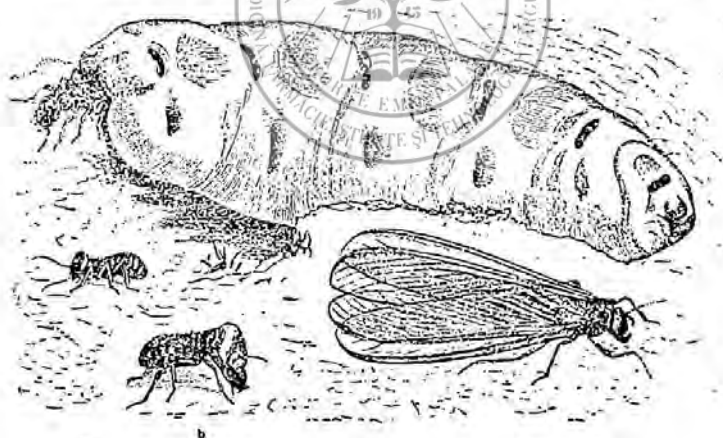

Fig. 1. Termite. Patru frați, dar ce deosebiri! a, lucrătoare; b, soldat; c, bărbat; sus e regina plină cu ouă. (Toate figurile în mărimea naturală).

Regele e mai mare decît neutrii, are aripi cîteva ore din tinereța lui; regina e cam tot atît de mare și a avut și ea aripi scurt timp; dar a pierdut aripile înainte de a-și alege o locuință și de a fi fecundată.

După ce se clădesc câteva camere de locuit, regina și regele sînt închiși, pe viață, într'o cameră mare, vastă, centrală, cu multe uși, dar așa de înguste, încît regina nu va mai putea trece printre ele odată ce va fi fecundată. După fecundație regina se deformează cu totul: capul și pieptul rămîn tot mici, pe cînd pîntecele se umflă și devine enorm, cit un castravecior. De aici înainte femela mai nu se mai poate mișca; hrana i-o aduc lucrătoarele și tot rolul ei se reduce să fabrice ouă: mii și milioane de ouă, pe care lucrătoarele le apucă și le duc în camere speciale de clocire.

2. Mușuroiul unor termite e o movilă de pămînt de vre-o 5—6 metri înălțime, dar nu e ca o căpișă sau un stog regulat, ci cu multe turnuri și turnulețe. Toată movila e străbătută de

Fig. 2. Secțiune verticală într'un mușuroi de termite (figură mult mai simplă decît e realitatea) R, loja regală; s, celule de serviciu.

sute și mii de camere, cămăruțe, coridoare, etc. etc., de care figura alăturată abia ne poate da o idee. Deși găurită, această movilă de pămînt e foarte rezistentă. Nu rare ori, pe o asemenea clădire, stă de strajă vre-un bivol—speța locală—care e însărcinat, de turma din care face parte, să iscodească împrejurimile.

Cu toată greutatea sa, bivoul nu strică nimic. A strica o clădire de termite nu e lucru ușor. Mormanul clă-

dit de aceste furnici albe, din pămînt amestecat cu balele lor cleioase, e tot așa de tare ca o clădire de cărămidă. Trebuie muncă pentru a tăia o termitieră și a cerceta conținutul ei interior.

Făcînd o comparație între proporțiunea care există între un mușuroi de termite și talia unei lucrătoare și între talia unui om și turnul lui Babel, piramida lui Cheops sau vre-un șgirie-nouri din America, vom rămîne rușinați de neputința noastră.

Dacă omul ar vroi să facă vre-un monument, așa ca proporția între el și mărimea sa să fie ca proporția între termitieră și termită, atunci ar trebui să facă o clădire cam cit Ceahlăul: de peste 1600 metri înălțime și cu o circumferință cam tot cit a masivului de lîngă Durău.

Dacă omul ar vroi să facă vre-un monument, așa ca proporția între el și mărimea sa să fie ca proporția între termitieră și termită, atunci ar trebui să facă o clădire cam cit Ceahlăul: de peste 1600 metri înălțime și cu o circumferință cam tot cit a masivului de lîngă Durău.

Dacă omul ar vroi să facă vre-un monument, așa ca proporția între el și mărimea sa să fie ca proporția între termitieră și termită, atunci ar trebui să facă o clădire cam cit Ceahlăul: de peste 1600 metri înălțime și cu o circumferință cam tot cit a masivului de lîngă Durău.

3. Moravurile termitelor variază dela o specie la alta. Mai toate sînt îndrăznețe, viteze. Dintre cele mai de remarcat prin vitejia lor sînt *termitile războinice* (*Termes belicosus*). Aceste locuiesc prin Abisinia și Africa Orientală. Ele fac clădiri foarte mari și solide. În colonie e o neîntreruptă activitate, ca într'un stup de albine. Singuri soldații stau de obicei leneși, nu fac nimic, poate că nici nu petrec. În timp de primejdie plătesc, însă, cu ființa lor : mor fără regret, pentru salvarea coloniei. La primele lovituri de cazma,—spune un naturalist,—lovituri prin care se sparg cîteva galerii din mușuroiu, se văd alergînd sentinelele cele mai din apropiere. Se dă alarma. În curînd toată colonia e în curent cu situația. Combatanții apar la spărtură, mișcă în toate părțile capul lor mare, deschid și închid cu sgomot cleștele—fâlcile—și apucă ce înțîlnesc. Dacă au prins ceva în clește nu dau drumul, decît atunci cînd s'a stîns orice licărire de viață din trupul lor. Le poți rupe membrele, le tai corpul în bucățele ; cită vreme mai sînt mușchi, în legătură cu fâlcile, care n'au murit, fâlcile rămîn încheștate. Dacă un soldat apucă mina sau piciorul săpătorului, singele țîșnește îndată. Din mușcătura provocată de fiecare soldat curge ceva mai mult sînge decît volumul mușcătorului. Dar nu numai scurgerea de sînge, care-i destul de importantă cînd apucă zeci și sute de termite, ci durerile mari, provocate de mușcătură, sînt cele mai supărătoare. Indigenii, care umblă fără haine și încălțăminte, sînt curînd puși pe fugă de termitile viteze, iar Europeanii nu seapă fără să capete multe răni și fără să piardă destul sînge.

După această scurtă digresiune să ne întoarcem la subiect, și anume să vedem cum se pun bazele coloniilor nouă și cum se provoacă oarecare modificări în indivizi în raport cu regimul alimentar. Depe acum trebuie să spun, însă, că asupra ultimei chestiuni avem puține date precise.

Colonii nouă de termite încep a se face înainte de sezonul ploilor. Spre acest sezon ies larve ce capătă curînd aripi și, fiindcă nu pot sbura bine, pîndesc o sară cînd e vînt și atunci ies din colonii, milioane. Cu mișcările aripelor, și mai ales cu puterea vîntului, termitile aripate sînt împrăștiate la depărtări nu prea mari. Acesta nu e un sbor nupțial, cum e la albine și furnici, căci termitile aripate n'au ajuns încă la maturitate sexuală, ci o simplă împrăștiere.

Viața aeriană a termitelor e de scurtă durată. După cîteva ore dela ieșirea din colonie, aripele se vestejesc și toate termi-

tele cad la pământ. A doua zi pământul e acoperit de milioane de nenorociți, care, incapabili să fugă, cad prada animalelor și mai ales a omului mîncător de furnici. Acesta așteaptă cu nerăbdare momentul roirii termitierelor, spre a face recolta de furnici albe. Puține termite scapă totuși de masacru; mai ales cele care au fost întîlnite de soldați și lucrătoare ce ies și ele în număr mare din colonie. Termitile sexuate se adună perechi: o femelă și un bărbat, ce se recunosc mai mult după chipul cum merg: femela înainte, bărbatul imediat după ea. Sub protecția lucrătoarelor și soldaților diferitele perechi își aleg cite un loc anumit și pun bazele coloniilor nouă.

Chiar dela început, cum vedem, în colonia de termite sînt lucrătoare și crescătoare de pui, deaceia hrana e și mai abundentă și mai variată. Larvele de termite se hrănesc cu tot felul de substanțe animale sau vegetale, dar mai ales cu lemn măcinat. Ele mincă și saliva termitelor mai bătrîne și excremențele altor termite și conținutul intestinal al altor. În sfîrșit, unele termite sînt cultivate de ciuperci, în care caz hrana principală e acest vegetal.

Cu asemenea hrană variată nu e de mirare să găsim, chiar în termitiera nouă, o mare variație de lucrătoare și soldați.

Intrucît și cum influențează regimul alimentar, am spus că se știe prea puțin. Dar observațiunile făcute asupra termitelor în care viața socială și polimorfismul nu e așa complicat, au adus oarecare lămuriri. Astfel zoologul Grassi a cules informațiuni foarte interesante dela specia *Calotermes flavicolis* din Italia. Aceste termite își hrănesc larvele nou născute cu salivă. Apoi, după ce au ajuns o talie oarecare, adoptă un regim mixt, adăugînd regimului cu salivă nutrirea cu conținutul intestinal al altor termite. Se cunoaște regimul alimentar la care sînt supuse, în acest caz, larvele, după aspectul intestinului. Intestinul lor apare atunci ca o pată închisă, care se vede prin pereții subțiri ai abdomenului. Observînd la microscop conținutul intestinal, Grassi a găsit un număr de flagelați foarte curioși.

Se întîmplă că în colonie a pierit, prin un accident, regele sau regina, sau ambii. Trebuie, firește, înlocuiți imediat. Un număr oarecare de larve, a căror dezvoltare e cam înaintată, sînt supuse la regimul salivei, exclusiv. Acest regim are ca efect dispariția paraziților intestinali și dezvoltarea repede a corpului și a organelor sexuale, în particular. Sexul însă e determinat chiar la larve, cum am spus și mai sus.

S'a mai dovedit că și ciupercile au un rol în determinarea formei individuale. Lucrătoarele și soldații adulți nu mincă ciuperci; hrana cu ciuperci e rezervată reproducătorilor, larvelor mici și larvelor mai mari (nimfelor).

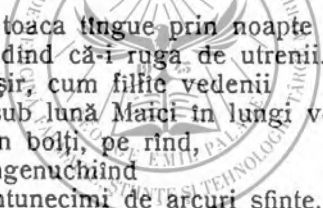
Saliva și ciupercile sînt alimentele quaternare (azotoase); lemnul și conținutul intestinal sînt materii mai puțin nutritive. Combinînd iscusit cele două regimuri, termitelile pot favoriza, probabil după voință, unul sau altul din sistemele de organe; pot obține dezvoltarea soldaților mai mari ori mai mici, sau a lucrătoarelor cu diversele lor forme, precum și dezvoltarea indivizilor aripați: bărbați și femei.

E foarte probabil că lucrările lui Grassi și a celorlalți zoologi, care s'au ocupat cu chestiunea, vor provoca cercetări nouă, care vor clarifica în amănunte rolul regimului alimentar în determinarea formei individuale la insectele coloniale. E foarte posibil ca asemenea cercetări să contribuie la explicarea și a altor fenomene din biologia reproducției.

Din expunerea făcută asupra rezultatelor dobîndite din cercetările și experiențele de pînă acum, cetitorul își va fi format, sper, părerea că regimul alimentar joacă un rol covârșitor în destinul fiecărui individ al societăților de insecte și că insectele însărcinate cu hrana puilor posedă secretul de a varia acest regim, după nevoile sociale. Sprijinindu-ne pe aceste fapte pozitive și pe studiile paleontologice ale faunei chihlibarului putem admite, ca foarte plauzibilă, ipoteza că: insectele sociale lucrează în mod conștient, cunosc, în toate amănuntele, combinațiile de alimente, care vor provoca o formă colonială sau alta, și—ceia ce ni se pare mai important—această pricepere e o achiziție recentă în viața insectelor sociale, e o dovadă de evoluția lor intelectuală și socială.

T. A. Bădărău.

Sora Irina

Jalnic toaca tîngue prin noapte
Veste dînd că-i rugă de utrenii...
Și în șir, cum filie vedonii
Trec sub lună Maici în lungi vestminte ;
Intră 'n bolți, pe rînd,
Mut ingenuchiînd
Sub întunecimi de arcuri sfinte.

Naltă, sub cununa ce i-o pune
Candela de sus cu raza-i sfîntă,
Stă doar Sora tînără ce cîntă,
Stă lăstarul cel de neam, Irina—
Crinul scump și rar,
Jertfa pe-un altar—
Crin ceresc ce-și cîntă 'n nopți lumina !...

S'a născut din rugă la icoane,
Prunc tîrziu, bătrînului Vel-Vornic ;
El, cu gînd spre cele sfînte dornic,
Cald prinos a dus-o mănăstirii—
— Datină demult,
Spin uitat nesmult
Din cununa cea de flori a Firii...

Și 'nnoi tot schitul și-i trimese
 Danii,—scumpe chipuri și potire,
 Cruci bătute 'n aur și zamfire,
 Și,—ca vrednic să le 'ncheie lanțul,—
 Azi sosi poftit
 Zògravul vestit,
 Soare tinăr ce-a uimit Byzanțul.

A intrat și el de-o clipă, eată-l,—
 Nalt și mut în sumbra lui hlamidă,
 Ochii-i sorb, din umbra de fridă,
 Îngerul ce cîntă 'n raze sfinte,—
 Vrajă-i, ori e vis?—
 Cerul stă deschis?—
 Imnul biblic el și-aduce-aminte :

«...Cine ești, ce te arăți ca zorii
 Și aleasă ca lumina lunii?
 Rază din cununa albiciunii
 Cîntec ce spre cer te sui, ușoară
 Ca un fum de nard
 Ca tîmii ce ard»
 — Da, e 'n veci-visala lui—«Fecioară»!

Dar Irina tot mai dornic nalță
 Gene 'n tremur spre cerescul mire,
 Glasu-i e-o mireasmă de jertfire
 Și cu-așa duioasă feciorie
 Cintu-i crește 'n sus—
 — «Ție doar, Isus....»
 Și se 'nchină—«Ție, Doamne, ție!...»

— „Sfînt Logodnic palid, nu ne-o cere!
 Nu desfă rănite mîini din cuie
 Ca pe crinii pămîntești să puie
 Picurări de 'nșingerată rouă!
 Ține larg și sfînt
 Brațe 'ntinse 'n vînt
 Să vestească 'n lume: Pace vouă!

„Ai iubit și-ai fost iubit: ajunge —
Iartă blind ce și-au greșit strămoșii, —
Iartă! — pentru calzii, dureroșii
Ochi ce te-au iubit, — mai ții tu minte? —
Ochii celor trei
Plinse, dulci femei
Ce-au venit cu miruri la morminte!...

„Pe surisul veșnic, ce din cruce
L-ai suris Mariei din Magdala,
Jur, Isus, că mi-ar fi dulce fala
Spini să 'ndur și crucea răstignirii —
De-aș putea, murind,
Umbrei dulci să-i prind
Nimb de veci din slava nemuririi!...”

....Dar prelung porni din umbre ison,
Surd un vaer gol prin bolți înnoată,
Și, cum freacă pădurea toată
De fiorul nevăzutei toamne,
Plinge psalmul lor,
Cald-tremurător,
Lung prin noapte: — «Tie, — fie, Doamne...»

II

Seninul scinteie 'n fereastră —
Și-aruncă furnicări de vieți
În lumile de frumuseți
Ce 'nvie mina lui măiastră
Pe bolta sîntă și 'n pereți...
În față-i, șade zimbitoare
Irina, — singura oglindă
Din chipul cărei stă să prindă
Neîndoioasele resfringeri
A tot ce-i bun de pus în Îngeri
Și 'n ochi de Preciste-Fecioare, —
Căci nu-i în ea nimic ce moare.

El pare-un tânăr Dumnezeu
 Chemînd din ochii ei mereu,
 Ca dintr'o rodnică vecie,
 Dorminde lumi ce vor să fie.
 Și cine știe, cine știe,
 Din suflețele-i tăceri
 Ce nevisate primăveri
 Va ști puternicul să cheme!—
 Ea stă uimită și se teme.

Ades, el contenește sporul
 Ce naște gîndul lui trufaș,
 Și merg de vorbă la olaltă
 Prin răcoros-aromitorul
 Brădet al codrului doinaș.
 Umbroșii brazi își bat aripa,
 Și păsări cîntă 'n slava 'naltă,
 Și ce bogată 'n viață-i clipa!
 El îi arată 'n jur risipa
 Atîtor bucurii curate;
 Ea 'și ține inimă ce bate,
 Și 'n calde grăuri turburate
 Ea 'ncearcă gîndul lui să 'ndrume
 Spre-o altă, ne'ntinată lume
 —Ce 'n cărți doar' are adumbrire!
 Cu crini ce nu știu vestejire...

— „În vis, mă turbură de-o vreme
 Povestea dulcii mucenice
 Pe-al cărei nume slint,— Irina,—
 Nevrednică mă simt a-mi zice.

„În leagăn de 'mpăraji crescută,
 Din neam păgîn, jertfînd la zei,
 Strălumină la chip și minte
 Din șirul semenelor ei.

„Dar tatăl îi zidi în piatră,
 Și daurit și 'n multe fețe,
 Un turn de stele,— să petreacă
 De cer aproape și să 'nvețe.

„Urca de-i tilcuia stihia
 Un vraciu, de stele cetitor,
 Un zodiaș bătrîn,—dar tainic
 În Domnul mărturisor.

„Știa descetlui și visul
 Și rost adînc din el să 'ncege--
 Ori Domnul l-a sortit a_nume
 Un vis Domniței să-i deslege...

„Că vezi, i s'arătă prin noapte
 Un porumbel că intră lin
 Și pune pe tîpsia scumpă
 O verde mladă de măslin;—

„Și mai veni un vultur falnic
 Sburînd cu filii ușoare
 Și puse pe tîpsia scumpă
 Cununi cu flori strălucitoare;—

„Și mai veni un corb și puse
 Un șarpe 'n scumpa ei tîpsie...
 Cu țipăt se trezi copila
 Și zise vraciului să vie—

„Să n'o mai spun,— i-o știi povestea,—
 Dar am așa, păreri nebune
 Că minunatul vis încearcă
 Și 'n traiul meu cuvînt a spune...

„Au nu-mi aduse porumbelul
 Mlădița verde de măslin
 Cînd Domnul mi-a trimes solia
 În umbra păcii să mă 'nchin?

„Și vulturul cu sborul falnic,
În semuirea mea, aș zice,
E gîndul tău trufaș ce știe
Prin slavă drumuri să despice;

„Cu sfîntul dar ce-ai smuls din ceruri
Ai vrut prin noaptea mea să treci,
Pe umbra unei vieți de-o clipă
Să pui cununi cu flori de veci!

„...Dar ce vrea negrul corb să fie?—
Nici șarpe nu știu ce menește...
O, dă-mi vre-un semn, vre-un sprijin minții,
Mă tem așa copilărește!“—

«— Sînt vrăciu, dar nu albit de vremuri
Și nu demult tîlcuitor—
Și stele știu ceti și vise
Abea din cerul ochilor.

«Dar cred, că nici măslinul rodnic,
Nici păsărica drăgostirii,
Nu pot fi soli trimeși să-ți schimbe
În criptă--raiul cald al Firii.

«Ci șerpi și corbi, năluci și spaima,
Alungă-le 'n pustiu și 'n noapte,—
Și-ascultă ruga de 'nflorire
Ce 'ngîină 'n vis pădurea 'n șoapte—

«Cu ce adînci dorinți setoase
Ea cheamă valul plin din stîncă!—
Nestîns sărut ce bea din soare
Oltînd spre cer eternu-i „încă“!

«Isvorul, ce se 'nchide 'n cremeni
 Și nu-și dă vieții unda vie,
 Sub codri morți—el însuși moare
 Sorbit de propria-i pustie.

«Și mute cremeni spun Cuvîntul
 — Duiosul, veșnicul, înaltul!—
 Că bunul vieții se sporește
 Prin jertfa de-a iubi pe altul.

«Cît arde 'mpărăția razei
 Iubirea-i singura credință—
 Și 'n om, în flori, în stînci suride
 Treimea-i cea de o ființă.

«Zici inimii să nu iubească?—
 Întîi zi-i rodnicului soare
 Să nu arunce larg prin lume
 Și 'n tine caldăle-i isvoare—;

«Să taie firele luminii
 Ce torc bujoriilor vestmintul,
 Și țes cîntarea 'n pieptul mierlei,
 Și 'n valul mării pun avîntul;—

«Și, cînd din mreji ce-l chiamă veșnic,
 Pămîntul o să-l faci să saie
 Desprîns din frinele iubirii
 Și-a sărutării de văpaie,

«Cînd n'o mai arde 'n nici o rază
 Puterea dornicului „Vino!”
 Atunci vei stinge și sărutul
 Ce-l pun pe ochii tăi, Irino!...»—

...Și-o 'nvăluie 'n fior de brațe—
E-o clipă fără de hotare—
Sărutul lor e sfânt și tainic
Ca vinul de Cuminecare...

Prin naltul slăvii mii de păsări,—
Și codri 'n mormurul de seve,—
Și undele 'n abisuri— nalță
Un psalm spre Viața cea aieve!

A. Toma

Ion Rusu Ungureanu

Intr'o zi, la o moară din marginea tirgului, am intilnit un om cu ciudată înfățișare. Capul lui sămăna cu capetele Chinezilor de pe cutiile de ceai. Aceiași ochi mici și oblici, umerii obrajilor eșiți, același fuior de barbă rară. Se vedea a fi un om năcăjit: cu obrazul ars, cu o privire trudită. Sumanul și ȋțarii îi erau peteciți, dar curați. In cap purta o căciulă albă, cu zagară neagră. Sta liniștit, răzimat de un stîlp; parcă se gîndea la lucruri adînci. Din cînd în cînd, un gospodar încărca o lopățică de făină din postavă și se apropia de dînsul. El se îndrepta cu un zîmbet prietinesc, cu cîteva cuvinte murmurate, și aducea dela șold în față o traistă vîrstată. Gospodarul turna făina; el se răzima iar de stîlp, cu aerul de amarăciune.

O vreme l-am observat de afară; apoi m'am îndreptat spre el. Cînd m'a văzut intrînd, s'a descoperit și s'a ploconit cu smerenie. Imi zîmbi și mie că unui prietin și așteptă să-i vorbesc.

Il întrebai cîteva lucruri. De unde e, cum il chiamă. In vuetul morii el se pleca spre urechea mea și rostea vorbele cu greutate, din gitlej. Avea o intonare tristă și blindă, parcă voia să plîngă.

Și numele-î era curios: Ioan Rusu Ungureanu!

«Eû ts din colo, de la munte, de pe apa Bistriței... Is un om beteag, imi zicea el, nu mai pot munci cu palmele... Is beteag în coș. De purtat mă port cu greutate. Și umblu așa, de ici-colo, și creștinii cei bunî mă miluesc...

— Nevastă, copii, ai?

— Am avut, dar nevasta a murit de mult, de pe cînd eram om teafăr. Iar copiii s'au răzlețit prin lume; numai așa, din cînd în cînd mă intilnesc cu ei...

«Eșirăm afară din vuetul morii. Omul își acoperi încet, cu

grijă, pletele cărunte. Umbla cu greutate și zimbea neconținut. În fața soarelui clipi de câteva ori.

«Iaca și sfântul soare, zise el; sfântul soare ni-î prietin, el totdeauna ne vrea binele...»

Il întreabă:

«Și cum trăești singur?»

— Nu trăesc singur. Oamenii cei buni toți mi-s frați. Întru într'un sat și mă opresc la poarta unui Român. O nevestă mă vede și se milostivește. Vede că mă port cu greutate și că nu vreau răul nimăruî. Na-ți, omule, zice, un ou și pușințică făină... De-acolo mă duc în altă parte: găsesc alt suflet bun, mă așez lângă foc și-mi pregătesc pușințică ce-mi trebuie. Bogdaproste! zic; și de-acolo mă duc la o fântină. Imi dă și fântina apa, și eu mă întorc la răsărit și mulțămesc lui Dumnezeu pentru bunătățile lui...

Eu is prietinel oamenilor, zise el iar, după pușină tăcere, și cu oarecare taină. Când îi seacă și trec numai nouri albi pe departe, prin fundurile cerului, vin oamenii la mine și-mi zic așa: Bade Ioane, moș Ioane, adu-ți aminte și de noi, că ne trebuie ploae. Ș'atunci mă duc eu la apa Bistriței și cad în genunchi și mă rog la Maica-Domnului: Maica-Domnului! zic, Sfântă-Născătoare! îndură-te de noi cei păcătoși! Desleagă izvoarele cerului! Dă poruncă nourilor să leze ploae... Să curgă ploae curată ca apa Bistriței, că sufăr cimpurile și-s insetate vitele... Dacă nu ți-î milă de noi, fie-ți milă măcar de vițoarele creștinilor... Ascultă-mă, maică, pe mine păcătosul.—Și Maica-Domnului se îndură, mă ascultă și dă ploae.

Ș'asa când se timplă de vin nouri urși și necurați, cu ghiață, și încep a bate clopote de spaimă, eu iar mă gîndesc: Cum să se prăpădească așa munca omului, toate ostenețile și lacrimile lui? Și știu vorbe pe care le spun, asupra balaurului și asupra nourilor spurcați, și se duce piatra pe pustii locuri, și scapă satele creștinilor... De-aceia și oamenii cari pot munci nu mă lasă pe mine, beteagul, și-mi dă fiecare ce poate și ce-l lasă inima...»

Ioan Rusu Ungureanu mă învălui într'o privire caldă și ochii i se umeziră. Oltă apoi, și se așeză pe laiță. Vuetul pietrelor, bătaia teicilor, glasul oamenilor umpleau moara. Cîteva găini ciuguleau de la picioarele noastre grăunțele risipite în bătaură. În soarele cald de primăvară, Ioan Rusu închise pleoapele, apoi păru a-și aduce aminte de ceva și se întoarse spre mine.

«Azi am intrat în trg, zise el, m'am dus să văd o prietină a mea... Stă aici, în ulița Rădășenilor. Am cunoscut-o de cînd era numai atîta, nici n'ajungea cu capul chimirul oamenilor. Ei, pe urmă a crescut, s'a făcut fată mare și s'a dus după un tirgovăț, care-i slujbaş... Am auzit că tare frumos scie: are mină ușoară... Și mă duc ca s'o văd. Am purtat-o în brațe, ș'am hrănit-o, și de la grea boală am scăpat-o. Zic: Poate-a pune pribeagului ceva pe un colț de masă. Da'ea, cînd m'a văzut la poartă că-i rid cu prietinie, tare s'a mai supărat și nu m'a cunoscut; ș'a prins a fișa... Eū am plecat capul și m'am dus de la poarta ei. Acū cîțiva anī era fată la noi în sat. Acū era frumoasă și gătită: cucoană... și și-a schimbat căutătura... Ce să fac? Sint un biet sărman, nu m'a cunoscut. M'am întors din drumul meu ș'am venit la moară aici, unde m'au miluit oamenii cu puțină fărină...

— Cei ce se ridică de jos asupresc mai tare pe sărmani, zisei eū.

— Asta așa-i, răspunse Ungureanu, suspinînd. Asta am băgat-o de samă de mult. Eū am apucat vremi mai vechi. Am apucat vremea cînd nu știa nimeni de judecător și de primar. Judecata să făcea la curtea boierească și vechilul era mai mare... Ș'apoi băteau pe oameni pentru datori și-i judecau ei la curte în voia lor...

— Cînd a fost asta? Înainte de Cuza?

— Ei, de mult, dar după ce-a dat Vodă-Cuza pămînturile...

— Apoi pe-atunci erau primari și judecători...

— Eū știu? Eū așa am apucat la noi. C'apoi de pe-atunci aū prins a se ridica la felurite slujbe dintre ai noștri, ș'apoi mă gîndesc la vorba dumitale, că ei mai tare ne-aū fript... Era primar unu' Jipa ș'apoi mi-a luat biru de două ori, ș'a venit ș'a treia oară, în puterea nopții... Eū am îndrăznit a spune o vorbă, el m'a turnat la pămînt cu vătăjeii lui, și rău m'aū usturat; ș'aū căutat în ladă și numai vre-o opt franci și jumătate aū găsit, și i-aū luat. Apoi de atuncea din bătaia ceia am rămas eū slab de piept...

— Cum se poate una ca asta? Doar nu era țara în pradă.

— Ei, nu era. Dar ce puteam face? c'asa umbla primarele cela al nostru Jipa, în puterea nopții, și împlinea oamenii pentru datoriile preceptului...

— Noaptea nu-l voe să umble perceptorul, nici să împlinească...

— Știu, știu, zise cu blîndețe Ungureanu. Am știut eū chiar

atunci, după ce m'a bătut și m'a năcăjit și mi-a luat opt lei și jumătate... C'apoi s'a timplat atunci mare pozna în satul nostru. Mai la vale de mine ședea unu' Gheorghe Ursu, gospodar vrednic, da' iute din firea lui. Tot auzea el zvoană prin sat, că țipau femeile și copiii. Pune el pe nevastă să închidă ușa. Și se duce Jipa și la dinsul. Era în puterea nopții. Pune Jipa mina pe clanță și scutură ușa și strigă: Deschideți, măi! Da' femeia din casă: Cine-i? Nu deschid, nu-i bărbatu-meu acasă.—Așa? și 'ncepe primarele a sudui. Nu-i acasă? Dacă nu deschizi, stric ușa. Să plătiți banii birului, că vă ia dracu... Și poc! în ușă, poc!—Atuncea Gheorghe Ursu a eșit în tindă și a împins pe femeie în casă. A pus mina pe o sapă, a deschis ușa ș'a eșit în prag cit era de mare și de voinic. — Care-i măi? Ce bir în puterea nopții? Ce căutați voi să spargeți ușile oamenilor? Ce căutați pe la neveste?... Da' primarele de colo zice: Măi eu is Gheorghe Jipa. Când a zis vorba asta, Gheorghe Ursu l-a pălit cu muchea sapei. L-a culcat la pământ. Pe urmă l-a apucat de păr și l-a tras în casă. Vătăjeii au împuns-o la fugă. Apoi el în casă l-a năcăjit o vreme, că cela nici nu se mai putea ținea pe picioare de bătut ce era...

Și cum îl judeca Gheorghe Ursu pe primar, s'a vestit în sat, și s'a strins femeile care aveau bărbații la lucru la cîmp, pe care le prădase Jipa și le implinise, și m'am dus și eu. Și Gheorghe Ursu pusese pe primar pe-un scăunaș și nevasta-i pusese într'o strachină niște sarmale ș'alătura o bucată de mămăligă, și gospodarul îl indemna să minince... Minincă, măi! Dacă-i năvălit în casa mea la vreme de noapte, cată să mininci!—Da' Jipa era așa de bătut și îngrozit, că nici nu știa pe ce lume-i și nu putea blești nici-o vorbă...—Dacă nu mininci, atunci să-mi cinți, măi bade! zice Ursu... Dacă nu cinți, îți măi dau un ropot de ciomege... Cum știi tu, măi, să vîrî în boale copiii și femeile și să stilcești pe cei nevoeși?... Frate cu noi ești tu, măi, ori dușman?... Și l-a dăscălit atunci Gheorghe Ursu și i-a luat paralele și le-a dat înapoi la femeie... I-a scos parale și din ciubote, ș'a făcut socoteală până 'ntr'un ban... Da' eu mă uitam și tot îmi ștergeam cu minica o leacă de singe care-mi dădea pe nas... și mă gîndeam: Cum o îndrăznit Gheorghe Ursu să dee în omu' stăpînirii?... Că stăpînirea-i de la Dumnezeu și-i cu primejdie dacă te ridici împotriva ei... Eu am plecat capul, ce să fac? Da' Gheorghe Ursu a făcut o pozna ca aceasta...

Iaca așa s'a întimplat, sfirși oîtînd Ungureanu. Da' ce ochi

avea Gheorghe Ursu și ce braț de criță!... C'apoi n'a mai îndrăznit primarele să se ridice împotriva lui... Eă, ca omul cel slab, m'am lăsat în voia celui tare, ș'am rămas cel bătut și cel horopsit și cel beteag... Iar Gheorghe Ursu bine n'a făcut ce-a făcut...

— De ce n'a făcut bine ?

— Hei... de ce... căci Dumnezeu ne are în grija lui. El ne dă ploae, el ne dă și piatră și secetă. El ne dă boale și oameni răi, pentru păcatele noastre. Acestea sînt orînduirî drepte, și trebuie să suferim și să zicem așa : Asta-î voia lui Dumnezeu sfîntul.

— Apoi tot voia lui Dumnezeu ș'acolo.

— Unde ?

— Acolo, în sat, cînd a întărit el brațul lui Gheorghe Ursu...»

Ion Rusu Ungureanu se întoarse deodată spre mine cu ochii măriși de uimire. Apoi își scutură încet capul și oftă :

«Ei, nu, asta nu se poate, Dumnezeu ne poruncește să fim blînzi și să suferim. De ce să ne miniem ? Eă nu mă minii. Prietina mea, pe care am crescut-o, ș'am apărat-o, m'a alungat de la poarta ei și nu m'am supărat; am oftat și m'am dus. Unii m'aă lovit; am răbdat și m'am dus pe drumurile mele... Noi sîntem ca niște gize, ca niște pulberi, trebuie să ne stringem, să tăcem și să lăsăm să ne poarte vîntul. Dumnezeu are grijă și de puțina noastră viață și de hodina noastră cea din urmă... Eă așa mă gîndesc în gîndul meu și mă împac, și trec și eă prin lumea asta. Tare-î frumoasă lumea asta a lui Dumnezeu, tare-î bine să trăești și să te încălzești la sfîntul soare... Și vine un creștin și te miluește, și altul trece și-ți spune o vorbă bună... și toate cîte sînt rele le uităm...»

Omul meu oftă iar. Apoi zîmbi cu mare dragoste și-și trase dinainte traista: un om îi aducea o lopățică de făină.

«Bogdaproste! zise beteagul cu blîndețe, — Dumnezeu să-ți sporească însuțit...» Se închină spre cel ce-l dăruia, își scoase din cap căciula și-și făcu cruce. Apoi își întoarse spre mine zîmbetul blind și fața amărită și grăi :

«Asta-î mămăliga săracului... Dumnezeu are grijă de noi cași de paserile cerului...»

Mihail Sadoveanu

SATAN

— SONETE —

În ceasul întâi.

Mais, hélas! Ici-bas est maître: sa hantise
Vient m'écoeurer parfois jusqu'en cet abri sûr,
Et la vomissement impur de la bêtise
Me force à me boucher le nez devant l'azur.

STÉPHANE MALLARMÉ

Cînd apăru Lumina 'ntăia dată
Cu 'ntregul ei cortegiū de mistere,
De sterpe frămîntări și de durere,
Satan dormea în Pacea 'ntunecată.

Stridentul sgomot îl trezi de-odată
Și, părăsind adîncă lui tăcere,
Porni să vadă largă 'nvăpăere
Și-a Razei sărbătoare minunată.

Ci iată-l sus, pe culmî de curcubeu,
Privind a suferinței odisee,
Cu ochi ce fulgeră dispreț și ură.

Cu pumnii strînși, statura și-o înclină,
Răcnind prin gol ca 'ntr'o detunătură:
„Îți jur război pe veci de veci, Lumină!...“

In ceasul de-apoi.

Dies irae, dies illa,
Solvat saeculum in favilla,
Teste David cum Sybilla.

E'n flacări toată trăinicia Firii
Și secolele din Eternitate,
De strigăte de goarnă, vin, chemate,
În sus, spre treptele Dumnezeirii.

Se sguduie amestecul clădirii
Întregii Lumii. Din bolți întunecate,
Vin sufletele toate, re'ntrupate,
Și trec în sbor spre tronul Mintuirii.

Născutul din Iosif teslarul, ține
În mână cumpăna de Rău și Bine...
Și-i rindul lui Satan. În neclintire

Balanța stă; Satan spre Crist zîmbește;
Iar Dumnezeu, cu brațu nfinș, rostește:
„Pe-acesta... îl scutesc de cîntărire“...

Mihai Codreanu

Din carnetul unui om de eri

Bărbații urîți și amorul

În cel din urmă volum (V) de *Propos Littéraires*, apărut de curind, Emile Faguet publică un delicios articol intitulat *Qui épouser*, pe care-l recomand... celor interesați.

Transcriu următoarele cuvinte :

„Un fapt foarte cunoscut, foarte constatat, căruia încă nu i s'a dat o explicație mulțumitoare : Bărbații urîți sînt foarte iubiți de femei, atît de iubiți, încît cei frumoși ar deveni geloși, dacă n'ar găsi în fatuitatea lor o răsplată cu totul indestulătoare”.

„Foarte cunoscut”! „Foarte constatat”!...

În adevăr, pentru criticul francez, această fericită soartă a bărbaților urîți e în afară de orice îndoială. E o idee la care el ține foarte mult, căci a revenit de cîteva ori asupra ei :

Încă de mult, într'un articol despre Lassalle (*Propos Littéraires*, vol. II) Faguet vorbea de „extraordinarul ascendent pe care frumuseța fizică îl are asupra bărbaților” și nu și asupra femeilor, „căci, a spune aceasta, — zicea el, — ar fi o mare greșală”....

Acum cîteva ani, în *Amours d'hommes de lettres*, vorbind de iubirea dintre Sainte-Beuve, care era „foarte urît și timid, din cauza asta, cu femeile”, și dintre d-na Hugo, psihologul francez scria aceste cuvinte, prețioase pentru mulți din cetitorii săi, pentru acei, bine înțeles, pentru care constatarea nu venea prea tîrziu :

„Cei urîți trăesc adesea o bună parte din viață, fără să știe că bărbații urîți au prodigioase succese feminine”...

*

Dacă acest fapt e sigur, — „foarte cunoscut” și „foarte constatat”, — atunci cum se explică el?

Dar mai întăiu, cu toate asigurările lui Faguet, e sigur oare acest fapt?

Că un bărbat urît poate fi iubit (cași o femeie urită; mai des însă decît o femeie urită) nu încapе nici o îndoială. O știe toată lumea.

Dar Faguet nu spune această banalitate. El spune cu totuși altceva. Afirmarea lui vrea să răstoarne credința comună. După el, bărbații urâți sînt mai primejdioși pentru liniștea femeilor decît cei frumoși.

Așa să fie ?

Nu cumva ceia ce numește Faguet un fapt „foarte cunoscut” și „foarte constatată” e o generalizare bazată pe observații greșite ?

Nu cumva nenumăratele capricii, pe care le inspiră bărbații frumoși, l-au făcut pe Faguet să treacă cu vederea pasiunile mari inspirate de aceiași bărbați frumoși ? Nu cumva mulțimea capriciilor inspirate de cei frumoși l-a împiedecat pe Faguet de a vedea pasiunile inspirate de dinșii ? Mai ales că pasiunile, ca vinovate, sînt tainuite, pe cînd capriciile nu ? Și, pe de altă parte, bărbații urâți neputînd inspira și capricii, ci numai pasiuni, — oare nu aceste fapte l-au făcut pe Faguet să tragă concluzia greșită că : *Numai* bărbații urâți inspiră pasiuni mari, în loc de cea adevărată că : Bărbații urâți inspiră *numai* pasiuni mari ?

S'ar putea...

Dar, insfirșit, să admitem că Faguet are dreptate.

Atunci care este explicația ?

În ultima sa „versiune”, Faguet dă și o explicație. Iată-o : După dînsul, „femeia crede că găsește în bărbatul urit o *siguranță*, pe care n'ar găsi-o aiurea ; ea se așteaptă la o credință întemeiată pe modestie și pe recunoștință, lucru în care ea nu se înșală ; dar sentimentul e cu totul natural” (adică inconștient, *fără calcul*).

Explicația mi se pare greșită.

Dacă femeia, cum zice Faguet, iubește pe un bărbat urit, pentru a avea „siguranța”, atunci, după *însuși* Faguet, ea „se înșală”, atunci „sentimentul ei natural” o învață greșit, căci bărbatul urit, fiind prin definiție un provocator de pasiuni mari, el nu prezintă nici o „siguranță” pentru viitor... Dacă e vorba de siguranță, „sentimentul ei natural” ar trebui s'o învețe să iubească un bărbat frumos, care prezintă, după Faguet, mai mulți sorți de „siguranță”...

Numai atunci explicația lui Faguet ar fi justă, cînd femeia Nr. 1 ar avea altă psihologie decît femeile Nr. 2, 3, etc., viitoa-

rele ispititoare ale bărbatului... Ar trebui ca femeile Nr. 2, 3, etc., să nu iubească și ele, după teoria lui Faguet, pe bărbații urți!

*

Fiindcă în acest moment n'avem altceva mai bun de făcut, și fiindcă chestiunea poate fi interesantă pentru... unii din cititorii acestei reviste, să încercăm alte explicații.

Schopenhauer, în *Metafizica amorului*, spune că femeile iau foarte puțin în seamă frumusețea bărbatului, *mai ales cea a feței*. Filozofia populară română hotărăște chiar gradul de frumusețe necesară bărbatului: să fie puțin mai frumos decât dracul!...

Nu știu ce anume însușiri cere unui bărbat filozofia populară. Probabil că tot aceleași, pe care le cere și Schopenhauer: putere, forță musculară, caracter, curaj.

(Este exclusă urîtenia din degenerare. E vorba aici numai de cea *virilă*).

Așa dar, după acest vestit teoretician al iubirii, însușirea prin care un bărbat place mai mult este... dar ce-ar putea să fie?!... este *bărbăția*, care, cu un cuvânt mai tehnic, se numește virilitate, — adică vigoarea.

....Femeia, *dimpotrivă*, place prin frumusețe și prin gingășie.

Un mare romancier a spus că „în iubire bărbaților le trebuie forme și culori; ei vreau *imagini*”. Femeile nu voesc decât *senzații*“.

Formula, oricât de elegantă, e cam brutală și, ca să declin orice răspundere, mă grăbesc să denunț numele romancierului. E Anatole France.

Înțeles bine, acest aforism explică pentru ce femeia trebuie să fie frumoasă, iar bărbatul *bărbat*!

În concepția elenică, care a știut să simbolizeze atât de perfect lucrurile naturii, nimfele erau idealul de grație și de frumusețe, — pe cînd satirii erau atât de viguroși, încît erau jumătate animale....

În *L'Île des Pingouins*, în care totul e simbolizare, — poate că autorul n'a voit să spună altceva, cînd a povestit amorurile fetei Orberose, care, după ce iubește întâiu pe eroul Kraken, și apoi pe păstorul Marcel, sîrșește prin a iubi cu o frenezie, necunoscută de ea până atunci, pe un bouar, — care n'are nici nume, — de o urîtenie dusă până la hidoșie.

Deja, în *La Rôtisserie de la Reine Pédauque*, marele ro-

mancier-filozof ne zugrăvise pe frère Ange, „une bête puante“, care inspiră o pasiune nestinsă într'un suflet dealtfel extrem de ușuratic, în sufletul frumoasei fete galante Caterina, cea cu ochii de viorele... Iar în *Le Mannequin d'Osier*, același romancier ne prezintă pe un *traitant*, Pauquet, „cel mai urit om din vremea sa, și cel mai iubit de femei“.

Pentruce, în definitiv, urîțenia nu numai că n'ar fi o piedică, dar ar fi o însușire favorabilă pe lângă femei?—Nu cumva pentrucă este un semn de *animalitate*, adică de *virilitate*, pe cînd frumuseța o *îndepărtare* dela animalitate? Căci un om urit,—un satir *capriped*, „une bête“, chiar „puante“, un „bouar“ oribil,—e mai spre strămoșul antropoid al omului, făgăduște mai mult instinctului feminin.

*

Dela Venus, înamorată de războinicul Marte, dela gingașa castelană al cărui suflet se pierdea, cum ar zice poeții, după viteazul și necioplitul cavaler medieval, până la Marițele noastre din suburbie, care, conform cu *Metafizica amorului*, cîntau pe vremuri :

Iubesc pe militari,
Infanteriști, tunari—

femeile au fost întotdeauna mai puțin rezistente la atacurile oamenilor de arme, decît cele mai puțin rezistente forturi. Și aceeași erarhic : dela recruți până la maiori, căci, de aici încolo, încep să joace rol mai mult amintirile...

Unia,—civili bine înțeles,—care în asemenea ocazii devin îndată misoghini, au crezut că au și explicat această dezarmare a femeilor în fața militarilor, cînd au adus în cauză slăbiciunea intelectuală a sexului frumos care, „sălbatic“, zic acești misoghini de ocazie, e fascinat ușor de culorile strigătoare și de aurăria podoabelor militare... Iar cei mai „învățați“ nu s'au putut opri să nu vorbească de colorația mai puternică a masculilor la păseri, etc...

Nu cred un cuvînt din această eftină metafizică înăcrită. Sint sigur că dacă preoții s'ar îmbrăca în cel mai orbitor roș, sau în cele șapte culori ale curcubăului, și dacă, pe deasupra, s'ar încinge cu cele mai aurite pafiale,—și dacă le-ar veni ideea bizară să se ia la întrecere cu militarii, nu numai că ar fi bătuți, dar ar rămînea și în urma civililor, căci hainele lor *feme-*

ești, și ocupația lor pur *spirituală* nu sint lăcute să samene furtuni în sufletele frumosului sex.

Militarul! Militarul e războinicul. Ocupația lui, menirea lui e lupta, lupta fizică. El e, sau e presupus a fi vigoarea!

*

Dar... dar adevărul e așa de greu de găsit... mai ales cînd te apuci să faci „psicologia femeii“ !! Și apoi, orice s'ar zice, adevărul, cași minciuna, nu e *unul*.

Se poate ca această explicație, mai mult biologică, să fie adevărată pentru unele iubiri, pentru cele mai multe, pentru iubirile *naturale*, adică pentru iubirile fără complicații sufletești, pentru iubirea nimfelor antice și a fetelor din suburbiile noastre...

Dar desigur că iubirea femeilor pentru cei urîți, —și acuma putem spune că și pentru cei a căror urîțenie se datorește estropierii ori degenerării, — desigur că iubirea aceasta poate izvorî, la ființele din lumea „civilizată“, dintr'un sentiment curat omenesc, pe care idealistii îl pot numi „înnalt“, dacă voesc: Un bărbat urît poate fi iubit tocmai pentru că nu are calitățile ca să fie iubit!... O femeie poate iubi pe un bărbat, ca să-i aline suferința că nu poate fi iubit... Și oare această jertfă de sine nu poate fi și ea cauza marii pasiuni a femeii care se „jertfește“? Căci — cine nu știe? — iubim mai mult pentru ceia ce dăm, decît pentru ceia ce ni se dă, — și mai ales pe acei, pentru care ne jertfim. Cea mai mare iubire din lume, a mamei pentru copil, nu are altă cauză...

*

Sau... și altă explicație, pentru un alt gen de femei: Un bărbat care se știe urît, fiind lipsit de fatuitatea bărbaților frumoși, are în purtarea cu femeile acea atenție, acea supunere, la care ele sint atât de senzibile și care le captivează...

... Și-or mai fi și alte explicații, pe care le las pe sama cetitorilor și mai cu samă a cetitoarelor.

...Dar oare are dreptate Faguet?!

T. P.

Cucoana Marieta

..... Alți oameni, alte timpuri !...

Iată pentru ce nu găsi nimeni nici prea moșic, nici prea necuviincios pe Andreiu, nepotul Căpitanului Enache, cînd, într'osară, sosind de pe coclauri la moșul său, Căpitanul, umplu așa, fără de veste și cum se afla de pe drum, ușa salonului plin de lume, cu persoana sa bărboasă, colbăită, nepeptănată, cu umbra neagră a imensei sale pălării, cu cele două opinci de la picioare nu mai puțin imense și cu înfățișarea de broaște strivite, iar, peste tot și peste toate, cu vestita sa manta, care ar fi putut sta cu cinste și pe umerii de stîncă ai Panaghiei.... Cine nu cunoștea pe Andreiu, nepotul Căpitanului Enache !...

Cucoanele, mai cu samă, își dădeau ghionturi pe ascuns și vorbeau pe șoptite înde ele, cînd îl vedeau.

— Doamne, dragă, mai văzut-ai tu, de cînd ești, un om așa de sucit și de hursuz ca nepotul ista al Căpitanului? Eu, una, drept să-ți spun, nu-l pot suferi...

Și legănîndu-se în cumpănă pe scaun, își făcea vînt a lene cu evantaliul, uitîndu-se nehotărit înaintea și cam pe sus...

— Eu, Lențo, dacă m-ai crede, nici nu i-am prea luat sama.... Așa de puțin mă interesează, că nu-ți poți închipui....

Și, odată cu vorba, își întocmea, în oglinda din față, cu degete albe și iuți, un zulf îndărătnic și negru, ce-i tot cădea în jos pe frunte și nu se astîmpăra binișor la locul lui.

Ba, cîte odată, se găseau și cucoane mai îndrăznețe, care să-l dojănească în față, cu gînd de a-l mai ciopli și a-l mai scoate din hursuzlucul și obișnuita lui moșicie.

— Doamne, domnule Andreiu, îi zicea din cînd în cînd cîte una dintre ele, adică de ce n-ai fi și d-ta om ca alți oameni?... Nu știu, zău, te faci, ori ești din firea d-tale așa hursuz?...

— Și dacă-s hursuz, cuconița dragă, adică ce treabă ai

mata cu mine numai decît? Ia, te rog, să mă lași în pace cu cusururile mele, după cum te las și eu în pace pe mata cu cusururile matală...

— Să mă crezi, domnule Andreiu, răspundea cucoana, punîndu-i ușor și prietenește mina pe umăr, să mă crezi, că de s'ar găsi cineva, care să-mi spună cusururile în față, eu nu m'aș supăra, cum te superi d-ta; ba, din potrivă, m'aș bucura și i-aș mulțami....

— Eu nici nu mă supăr, nici nu mă bucur și nici nu-ți mulțănesc, răspundea Andreiu cu cea mai mare nepăsare; atîta numai pot să-ți spun, că mata, cuconiță dragă, n'ai dat încă peste cineva, care să-ți spună verde, în față, toate cusururile cîte le ai; și.... slava Domnului ești plină de cusururi, ca oaea de curnuți, fie vorba între noi...

— Domnule Andreiu, îl întrerupea cucoana retrăgîndu-și mina și acoperindu-și gura cu ea, în semn de mirare, domnule Andreiu, dar știi că ești cam....

— Obraznic.... știu; dar fără viclesug la vorbă.

— Viclesug, neviclesug, ia te rog, să-mi spui, cam ce atîtea cusururi ai găsit, adică, d-ta la mine?....

— Mai multe decît la toate cucoanele de pe fața pămîntului.... Mai întăi, te superi de adevăr, al doilea ia, te poftesc, uită-te pușin în cea oglindă...

Și luîndu-o la braț, cam cu de-a sila, o ducea dinaintea oglinzii.

— Ia uită-te, urma Andreiu arătînd cu degetul în oglindă, adică cei doi ochi de colo, care nu știu ai cui or fi; în loc de a se părea ruptî din albastrul cerului, nu puteau ei să bată, ceva, mai în floarea frunzei de varză? Și în loc de a fi așa de uci-gași și plini de păcate, precum sînt, nu puteau ei să fie nevinovați și blajini, cam așa, de pildă, cum ar fi doi ochi de capră moartă?.... Genele!... pentru ce, mă rog, numai decît, gene așa de lungi, de mătăsoase și de negre? Nu cumva s-a gîndit cel ce ți le-a dat, să îngroape, sub umbra lor stufoasă, sufletele tuturor proștilor, ce s-ar uita în ochii d-tale?...

— Ia, te rog, lasă-mă....

Și, cu o mișcare aproape nesimțită, voea să-și scoată mina mică de sub brațul vinjos al lui Andreiu.

— Mă rog.... mă rog.... încă n-am sfîrșit cu cusururile, zicea el stringîndu-i mai tare mina sub braț; vezi că te superi?... Și ai atîtea cusururi!.... Mai multe, chiar, de cîți curnuți are o blană de oae, care umblă prin pîrloage...

— Domnule Andreiu, da știi că ești?...

— Nesuferit și obraznic.... știu.... mi-ai mai spus-o odată ; totuși ascultă.... N-ai putea să-mi spui d-ta, cam ce Soare ți-a fost tată și ce Auroră ți-a fost mamă, de ți-a pus pe cap așa, fără cumpăt, tot aurul și toată lumina razelor lor?...

— Mă rog, mult mai ai ?

Și iarăși dădea să scape de sub brațul lui Andreiu.

— Ia rizi o leacă, o ruga Andreiu, ținind-o pe loc.

Și cucoana, ca sugestionată, ridea...

— Vezi?... urma Andreiu, numai cît se uită cineva la dințișorii d-tale cei albi și mărunți, și se și simte mușcat de suflet ; bine înțeles, că acel cineva n'am fost, nu sînt și nici n'am de gînd să fiu vreodată eu...

Cu o mișcare iute și nervoasă loyca ușor peste față pe Andreiu cu toată lărgimea deschisă a evantaliului său și, smuncindu-și repede mina-i albă și mică de sub brațul lui, fugea, fără să zică nimic, și se răsturnă molatec pe canapeaua din fundul odăii.

Și, lucru de mirare... mai pe urmă, cucoana noastră își schimba cu totul socotinta și nu mai găsea pe Andreiu nici obraznic nici hursuz

Cu cucoanele, însă, bătrîne, care făceau pe tinerelele, Andreiu era crud și viclean

Căpităneasa de gazdă, cucoana Savastița, mătușa cam de plop a lui Andreiu, o femee mică, uscățivă, subțirică și nici tocmai urîță și nici tocmai bătrînă, zmunci lui Andreiu pălăria din mîna și mantaua din spete....

— Ce, dracu, Andreiu, zise ea dîndu-le Măriucăi să le ducă încolo, mai de-oparte, ia mai lasă la naiba din cele obiceiuri și apucături ale tale ; mai cioplește-te o leacă, mîi băete....

Și Andreiu, prinzindu-și mătușa în brațe, o sărută cu zgomot pe frunte...

— Da obiceiul și apucătura asta, zise Andreiu, privind-o în ochi și fără a-i da, încă, drumul din brațe, ce zici, mătușică dragă, s'o las la naiba ?

— Fugi, lasă-mă că mă umpli toată de colb, zise ea zmuncindu-se ca o zvirlugă și scăpînd din brațele lui Andreiu ; ți-ai

găsit s'o scoată cineva cu tine la capăt... Ia, mai bine, du-te și tu și joacă ceva cu cele fete; nu sta degeaba...

Și petrecerea intreruptă pentru o clipă își urmă cursul mai departe: care jucau maus, care preferans, care pichet sau concină, care santase, care lanschenet... In fundul salonului, o clae de duduci stăteau in cerc pe scaune și jucau ceva.

— Mă rog duducilor, zise Andreiu, intrind fără ceremonie și oprindu-se drept in mijlocul lor țațoș și cu minile in buzunare, mă rog, este poroncă de la mătușica, Căpităneasa, să vă jucați toate cu mine.

— În !... se auzi țipînd ușor una mai spărioasă...

Și citeva din ele dădură să se scoale de pe scaune și s'o plece.

— Mă rog, mă rog... să nu dezerteze nici una de la post, că am ordin de la Căpitan s'o aduc între spăngi la urma ei, ori de unde ar fi...

— Da ce ?... Noi sintem soldați ?... protestă glumeț una mai îndrăzneată.

— Răcani, ducă; pân' la soldați mai va.

— Serios ?...

— Așa de serios, încît să faci bine, frumoasa mea nedisciplinată, să te scoli de pe scaun și să mi stai smirna inaintea superiorului, căci am să-ți dau ceva ordine.

— Trăiți !... zise ea sculîndu-se iute in picioare și stînd dreaptă și țapăn in fața lui Andreiu, trăiți, don !...

— Sergent, complectă cu glas aspru Andreiu.

— Trăiți ! don Sergent..

Și ridica soldățește la timplă tot latul minii, cu palma-bă mică și trandafirie spre afară.

— Da ce faceți voi aicea, măi Andreiu, întrebă Căpitanul Enache, care se apropiase nesimțit și privea la isprăvile lui Andreiu.

— Trăiți, don Căpitan, răspunse el salutînd militărește, ia șmotruluesc iste fete...

— Bine; să mi le dai la raport pe cele nedisciplinate; și foarte grav, plecă in altă parte.

Și șmotrul se sfîrși cu gajuri, cu „poșta merge“ cu „adevăr și minciună“, cu prăjituri, cu ciocniri de păhăruțe pline cu vin, cu ris, cu gălgie și mai la urmă de tot, chiar cu vorbe înțepătoare și cu prietenii stricate între duduci...

Și nici nu se putea altfel: Andreiu era unul și duduile erau o clae...

— Bine, Andreiu, îi zise Căpităneasa acestuia, după ce toată lumea se imprăștie, da ce făcuși tu Tincuții, de-o eșit fata așa de supărată?...

— Eu? Ce să-i fac?... nimic. Ce vrei să-i fac eu cu casa plină de lume?... Ne-am jucat de-a „adevărul și minciună” și, cînd mi-o venit mie rîndul, i-am spus că-i urită și frumoasă; treaba ei, dac’o luat pe „urită” drept adevăr și pe „frumoasă” drept minciună.

— Doamne, Andreiu, tare mai ești mojić... Drept răspuns, Andreiu o prinse în brațe și o sărută pe frunte.

— Ia astîmpără-te, zise ea, apucîndu-l cu o mină de ureche și cu cealaltă lovîndu-l ușor peste obraz...

Și fiindcă nu se mai zmunci din brațele lui, o mai sărută încă odată pe ochi...

— Da, știi, zise ea, desfăcîndu-se înfirșit din brațele lui Andreiu, știi că avem musafiri dela Iași?

— Ce musafiri?

— Pe cucoana Marieta B...

— Cucoana Marieta B...? N-o cunosc.

— Cum n-o cunoști? Cucoana Marieta B... ai mai văzut-o mi se pare, odată la noi.

— Poate, dar nu-mi aduc aminte; prin urmare n-o cunosc.

— S-a culcat mai de vreme, că era obosită de drum; de aceea n-ai văzut-o ’n iasară.

— Să doarmă dumneei sănătoasă și să se scoale și mai sănătoasă; da tu-mi spui lucrul așa, mătușică dragă, ca și cum cucoana Marieta dumitale m’ar interesa.

— Ia’n ascultă, Andreiu: cucoana Marieta, macar că-i bătrînă, dar cam face pe tinerica și-i cam plac băeții așa ca tine; și cum te știu eu, tare mă tem să nu faci vre-o una de-ale tale; caută și-ți viră mințile’n cap, că cu cucoana Marieta o ’mplinești numai dectt.

— Eu?...

— Ia sama să nu fii mojić...

— Da curte am voe să-i fac, mititica mea mătușică?

— Numai să nu fii mojić.

— Da de ți-a plăcea cum m’oiu purta, ce-mi dai?

Și plecîndu-se spre ea, voi s’o sărute.

— Of! tare mai ești obraznic, fugi încolo, zise ea, împingându-l ușor și ferindu-și puțin capul într-o parte.

A doua zi, la prinz, Căpitanul Enache sosi de la cafenea vesel că fusese biruitor—se vede—în vr'o luptă de concină sau de santase...

— Savastiță!... strigă el de la poartă, Savastiță! ia vezi să pue masa 'n grădină, și mai repede, că mi-i foame.

Și, până ce să se așeze masa sub nucul cel mare din fundul grădinii largi, Andreiu și moș Enache se războiră cu biruință schimbătoare într-o luptă de santase, în care Căpitanul Enache trecea drept mare meșter.

— Buni patruzeci și foră! strigă Căpitanul Enache într'un rind, arătînd din mîna, fără să dea jos, riga și dama de cupă; am trei, că n-ai prins nici o carte și ești capot...

— Capot, musteciosule erou de la Smîrdan! Capot... ei și, adică ce mare treabă? ai trei și pace bună.

— Trei, ca să știi tu, puschule, cu cine joci.

— Bine, bine; da Turcilor, peste Dunăre, tot așa le strigai: „Buni patruzeci și foră”? ori mai zvirleai cărțile din mîna și umpleai cele tufe?

— Mă, Andreiu, am să-ți rup urechile.

— Bine; da pîn' mi-i rupe urechile ia spune-mi, te rog, ce mîncare-i cucoana Marieta, musafirul d-tale de la Iași? mi-ai spus mătușica de-o cucoană Marietă...

— Ei, și ce ți-o intrat ție'n cap, numai decît, cucoana Marieta? Ce mîncare să fie?... Ia o babă nebună și nimic mai mult... îi stup de bani și socoate că cu banii își poate întocmi zbîrciturile... o babă nebună, care face pe fetișoara de optsprezece ani.

— Știi că m-am hotărit să-i fac curte?

— Nu mă mir de loc, că, doar, tot așa ai mai făcut tu și cu cucoana Tarsița ș'ai întors capul babei de-o rîs tîrgul o lună de zile...

Masa era gata.

Înainte însă, de a se așeza la masă, Andreiu zări pe cineva venind spre nucul din fundul grădinii, unde se aflau, de o cam dată, numai el cu Căpitanul.

— Nu cumva aceia-i cucoana Marieta, moșule? îl întrebă el pe Căpitan.

— Ba chiar dumneei, răspuse Căpitanul; uite-o ce sprintenă vine, parcă-i o feișoară de optusprezece ani...

Și, de s-ar fi oprit lucrurile numai la atita, i s-ar fi putut cînta cu drept cuvînt :

Florică de pe șes
Te-am îndrăgit după mers,
Că ți-i mersu legănat
La inimă m-o sacat...

Dar cucoana Marieta avu nefericita idee de a se apropia și de a saluta, pe Andreiu mai cu samă, după acea formulă proprie femeilor din lumea înaltă, în puterea căreia se cere, ca trupul să stea țapăn, cînd salută, și numai capul singur să unduleze molatec și ușor înainte și înapoi; ochii, deși istoviți de bătrîneță, să îmbrace un soiu de melancolică și visătoare morbideță; gura, deși desflorită, să se contracteze, totuși, într'un imperceptibil zîmbet grațios, inocent și tot odată protector; zulușii, rău boiți, deși negri-roșii pe deasupra și suri la rădăcină, să se țină totuși, mindri și neclintii, la treapta lor înaltă de eterică aureolă; iar evantaliul, care singur cunoaște limba tainică a inimii femeiești, să stea nerăbdător și gata de a comite vr'o indiscrețiune...

Pecit se putea da cu socoteală, așa pe deasupra, cucoana Marieta trebuia să fi jucat cotradanț cu Rușii lui Chisselef, după pacea dela Adrianopol...

Cum, însă, Andreiu era politicos cu toată lumea, cînd voia și cînd, mai ales, își croea în minte vr'o poznă, și, de oarece Căpitanul Enache nu-l *prezentase*, apoi făcu un pas înainte și, cu înclinarea reglementară și, tot odată, cea mai grațioasă din lume :

— Doamna mea, zise el, ertați, vă rog, oarecare neajunsuri... Căpitanul nostru nu prea cunoaște regulele subțiri ale lumii. El e jumătate urs jumătate om... uitați-vă la dînsul... dați-mi voe, prin urmare, să mă *prezint* Andreiu...

Această intrare în materie plăcu cucoanei Marietei; așa cel puțin, trebui să socotească el după sursul grațios, cu care ea-i nătinse aristocratica-i mînă, spre a i-o săruta.

Ii sărută mina.

Păcat numai, că lui Andreiu nu-i plăceau parfumurile și cucoana Marieta era așa de parfumată, până 'n virful unghiilor...

in cit ucise într'o clipă, cu molatecele sale violete de Parma, mirosul rustic și bărbătesc al nucului, sub care se aflau.

Sint trei lucruri, trei pacate femecești, s-ar putea zice trei crime capitale, pe care Andreiu nu le putuse erta niciodată, in viața lui, cucoanelor de tot soiul și anume: Sluțenia, bătrîneța și parfumurile... Ei bine, cucoana Marieta se făcea vinovată in ochii lui Andreiu de toate aceste trei crime de înaltă tradare către secul său; trebuia, deci, pedepsiți și... o pedepsi.

— Sinteți dela Iași, domnule, il întrebă ea cu glas subțire și mlădios, dupăce se așeză la masă lângă dumneei:

— Nu, doamnă, nu sint dela Iași și, drept vorbind, nici n-ași putea spune lămurit de unde sint...

— Cum așa?..

— Foarte simplu, doamnă; eu sint de nicăiri și de pretutindeni, ca ori ce fantastic, care călătorește veșnic și care-și petrece viața numai pe coclauri... De felul meu, sint, chipurile, avocat; dar dispunind de mijloace de traiu, am legat la gard toate codicile de legi și m-am lasat slobod pe cursul fantaziei mele; imi petrec viața călătorind prin lumea întreagă.

— Da?.. făcu ea cu oarecare măreție, aninindu-și servetul in gulerașul bluzei... Socoteam că sinteți dela Iași...

Și cu vădită desamăgire, înfipse furculița într-un picior de puiu cu smintină.

Căpitanul boldi la Andreiu niște ochi de taur și cit pe ce să zgudue masa și pe toți cei dinprejur cu rugetul de leu al risului său...

Andreiu li făcu semn să se stăpinescă și se stăpini.

— Trebuie să cunoașteți multe limbi, domnule, il întrebă din nou Cucoana Marieta, uscându-și grațios și repede, cu servetul, roua ce-i lasase pe buze vinul turnat de Andreiu in paharul dumisale.

— Desigur doamnă, răspunse acesta, afară de limba franceză, noi turiștii sintem finiți să cunoaștem și limbile orientale, altfel n-am putea vizita locurile, unde vechea omenire a lasat cele mai adinci și mai mărețe urme despre trecutul său; cunosc limba arabă și ceva sanscrită; discifrez cu mare ușurință hieroglifile egiptene și cuneiformele asiriene și babilonene...

Și căpitanul boldi iarăși la dinsul niște ochi de taur, dar se stăpini.

Mălușica zimbea și-și caută de mîncare.

— Va să zică D-voastră ați voiajat mult?... Sinteți un om fericit, domnule.

Și meiancolia visătoare, ce o cuprinse, n-o împedecă, totuși, de a desface delicat și după toate regulile, cu degete resfirate și subțiri, o aripă de puiu fript...

— Fericit, doamna mea, n-ar fi tocmai cuvintul, care să zugrăvească starea mea sufletească... viața are ascunsuri triste, peste care, de multe ori, sintem nevoiți a arunca o haină de sărbătoare, făcută din aur și petre scumpe... Cit despre voiajat... O! da!.. In această privință aș putea da înainte lui Cristofor Columb, Marco Polo, Vasco de Gamma, Bartolomeu Diaz.....

Căpitanul nu mai putu răbda...

— Da, mă rog, cine-s toți marțafoii aiștia, măi nepoate?..

— Ce te amesteci moșule, unde nu-ți ferbe oala? Cine-s?... Cine să fie?... Ia niște marțafoi, ca toți marțafoii... Ce mă stinghirești, mă rog, dintr-ale mele? Mai bine ia dă cel măr incoace... nu acela... celalalt, c-am/să curăț pentru cucoana Marieta... Ce naiba, moșule, te știam că poți citeodată, să fii și mai puțin cazon.

— Ha!.. ha!.. ha!.. făcu cucoana Marieta, rizind din toată inima.

Și de-ai fi lasat la o parte pe Rușii lui Chișelef, ai fi crezut că ride vesel o fetișoară de șeisprezece ani.

— Știi că ești nostim, domnule?... încheie ea, întorcînd spre Andreiu capul cu zuluși cu tot și înfășurîndu-l într-o privire, în care regulamentul organic n-avea nimic a face...

— Semne răle, cugeta el; are să se schimbe vremea...

Oferi cu grație cucoanei Marietei o fălie de măr curățit în virful cuțitului.

— Oh!.. merci bien!.. zise ea, înclinîndu-și ușor și grațios capul, în semn de mulțămire; și luînd delicat cu virful a două degete fălia de măr, mușcă din ea cu o gingășie de doisprezece ani.

— O să stați mai multe zile în oraș, domnule, îl întrebă ea privind aiurea și gînditoare.

Căpităneasa își făcu treabă și se sculă iute dela masă, nepuțîndu și stăpîni risul.

— Depinde, doamnă, răspunse Andreiu, turnîndu-și un pahar de vin; aștept niște scrisori dela o societate de turiști, care actualmente se află în Cairo, acele scrisori au să mă hotărască de plec sau de mai rămîn.

— Bine, zise ea, bătînd repede și nervos cu evantaliul în

podul palmei, bine, dar viața aceasta a d-voastră trebuie să fie obositoare de tot... ar trebui să mai aveți și zile de odihnă...

— Viața încă nu m-a obosit, doamna mea, zise Andrei, dînd alt înțeles vorbelor sale; sint încă prea tînăr, pentru aceasta; cînd însă, e vorba de odihnă, apoi cred că tocmai aceasta m-ar obosi.

— Dați-mi voie să nu vă înțeleg; ceia ce spuneți e un non-sens.

— De loc, scumpa mea doamnă... pentru un om, care, pînă la vîrsta de douăzeci și opt de ani, a străbătut India de la Ceilan la Benares, Arabia de la muntele Sinai pînă la Meca și Medina; care a dormit pe ruinele Palmirei și ale Balbecului, care a străbătut Egiptul de la gurile Nilului pînă la Cataracte.

— Apoi, pe mine să mă ertați, că am ceva treabă, zise căpitanul sculindu-se de la masă; să ne fie bine, și ertați. Savas-tiță, ia să vii să-mi scoți din ladă cele hirtii.

Andrieu rămase singur cu cucoana Marieta sub nuc.

Greul incepea de aici.

— Și ziceați ?...

— Ziceam, doamna mea, că, pentru un om, care, pînă la asemenea vîrstă, a străbătut în lung și în lat jumătate din globul pămîntesc, odihna, dacă nu e ceva necunoscut, e, în tot cazul, ceva ridicul.

— Trebuie să fi avut multe aventuri în voiajurile d-tale cele lungi ?...

— Aceasta se înțelege de la sine, doamnă; o !... de cite ori n'am fost în primejdie de a fi sfișiat de lei, mincat de tigri sau înghițit de vr'un boa-constrictor !... Mă înșior ș'acum, cînd îmi aduc aminte...

— Aveți dreptate !... Întîmplările de felul acesta sint înspăimîntătoare și amintirea lor e dureroasă; dar, de multe ori, sint răsplătite prin altfel de întîmplări mai puțin grozave și mai puțin înspăimîntătoare, a. căror amintire e plăcută, zise ea cu înțeles și bălînd repede cu evantaliul în podul palmei.

Cucoana Marieta, nerăbdătoare, intra de-a dreptul în materie.

— A ! dacă nu mă înșel, faceți aluziune la aventurile mele galante ?...

— Tocmai, zise ea zîbind și făcîndu-și vînt cu evantaliul, fără să aibă nevoie.

Pericolul era iminent.

— Cit pentru aventuri de soiul acesta, scumpa mea doam-

nă, zise Andreiu cu o prefăcută modestie, n-am prea avut parte. Mutra mea, ertați-mi expresiunea, m-a apărat sau, mai bine zis, mi-a făcut șotii în totdeauna. O!... Cite desamăgiri, cite dureri n-am întimpinat eu de pe urmele nefericitei mele mutre!...

Intoarse capul și-l privi zimbînd.

— Ha!... ha!... ha!... izbucni ea de-odată într'un rîs din toată inima.

Și bătînd din palme cu evantaliul cu tot:

— Știi că ești nostim?

Și cucoana Marieta avea dreptate; Andreiu era cam nostim; cel puțin, aceasta era și socotința mai multor cucoane de pe vremuri.

Ori cum, dar Andreiu, de astă dată, începu a se căi...

— Cine dracu, mă puse pe mine—se gîndi el—să mă dau drept iubitor de tot soiul de ruine, să știu turcește, să am a face cu lei, cu tigri și cu șerpi, să dorm prin ruine cu șoarecii și cu broaștele Balbecului și ale Palmirei, și mai cu samă, să vorbesc rău de mutra mea?... Căci femeile, ori cit ar fi ele de bătrîne, prind slăbiciune numai decît, pentru ori ce soiul de oameni, fie ei chiar turiști, care se abat din linia comună a celorlalți muritori și care, pe deasupra, mai au și neprețuita însușire de a fi de două-zeci și opt de ani.

Hotărît, pericolul era iminent și trebuia numai decît înlăturat.

— Dar cum? se mai gîndi Andreiu, să mă scobor eu, în ochii cucoanei Marietei, de la treapta înaltă de turist, la cea de simplu muritor, după cum sînt? Să mă lepăd eu de hieroglifele, de cuneiformele și de piramidele mele?... Să încetez de a mai fi sfișiat de lei și de tigri sau înghițit, cel puțin, de vr'un boa-constrictor? Să nu mai dorm eu cu șoarecii și broaștele Palmirei și ale Balbecului, numai spre a face pe cucoana Marieta să nu se mai uite așa de galiș la mine? Cu neputință!... Odată turist, turist rămîn, și pace bună, de-ași ști, chiar, că cucoana Marieta și-ar boi mai ștrașnic zulufii și s-ar scâlta cu strae cu tot într'o mare de parfumuri... Foarte bine, dar cum să înlătur primejdia?...

— Doamna mea, zise el sculîndu-se de pe scaun după cea mai desăvirșită regulă de bună cuviință; dați-mi voce să mă retrag; am de expediat o corespondență grabnică pentru Constantinopol; nu lipsesc, totuși de a regreta, că sînt silit, pentru moment, să

mă despart de plăcuta d-voastră societate ; sper însă, că o să vă mai văd...

Și-î oferi brațul.

Atta mai trebuia !...

— Mulțumesc...

Și sculindu-se molatic de pe scaun îi luă brațul.

— D-voastră, turiștii, zise ea făcându-și nervos și repede vint cu evantaliul, sinteți niște oameni nesuferiți...

— De ce, doamna mea ? o intrerupse Andreiu cu mlădierea de glas cea mai sentimentală din lume.

— De ce !...

Și întorcind spre Andreiu capul cu zuluși cu tot, îl privi crud.

— Privirea d-voastră, scumpa mea doamnă, mă face să bănuiesc, că v'am jignit cu ceva ; de e vr'o greșală la mijloc, vă rog să primiți scuzele mele.

— Domnule, să lăsăm greșelile și scuzele la o parte ; m'am hotărit să te pedepsesc cu totul pentru altă ceva...

— Să mă pedepsiți?... dar pentru ce anume, scumpa mea doamnă, și în ce chip ?

— Pentru ce, ai să aști matfirziu ; în ce chip, însă, o să aști numai decit ; mîni sinteți încă aici ?

— Cred că da.

— Ei bine, doresc de mult să fac o excursiune prin pădure și încă n-am găsit pe cineva, care să mă acompanieze.

— Cred bine, cugetă Andreiu.

— Tot zici d-ta, că odihna te obosește ; vei fi așa de bun să mă însoțești?... Aceasta ar fi pedeapsa.

Idila se ivea la orizont.

— Dacă numai astfel, doamna mea, știți să pedepsiți, apoi, atunci îmi pare rău că n-am comis față de d-voastră mai multe greșeli ; totuși sint nerăbdător să-mi cunosc vinovăția...

— Da... da... e o mare vinovăție la mijloc din partea d-tale, am să ți-o spun mai tîrziu, dacă nu cumva ar fi de prisos...

Și îl privi galiș în ochi și rugător oare cum...

— Dracu mă puse... își zise Andreiu în sine...

— Numai nu uitați, domnule, că eu sint foarte matinală, zise ea, cînd fu pe punctul de a intra în casă.

Și, depărtîndu-se puțin din fața lui Andreiu, cu o de la sine mișcare și cu un zîmbet din cele mai îngerești, îi întinse pînă la gură mîna-i parfumată.

— Nu uitați, doamnă, că sînt turist, și că, pentru specia aceasta de oameni, odihna e ceva necunoscut, răspunse el sărutîndu-i mina cu o prefăcută căldură.

Se mai uită încă odată înapoi la dinsul; așa trebuie să se fi uitat Hero la Leandru...

Și dispăru în odaea d-sale.

— Ei, ei!... acu i-acu se gîndi Andreiu, intrînd în casă, unde căpitanul stătea lungit pe pat ca o tinjală, cu fața 'n sus și cu țigara 'n gură.

— Da bine, mă Andreiu, zise el întorcîndu-se pe o parte și răsămîndu-se într'un cot, bine, mă, minte ai tu să te-apuci de 'ntors capul babei?...

— Mini, vestitul și musteciosule erou dela Smirdan, eu și cu baba facem o excursiune în pădure.

— Măi Andreiu, cînd, dracu, ai să te mai lași tu de blăstămății?

— Indată ce m-oiu refrage la pensie cu gradul de căpitan.

— Ce grad, ce pensie, ce căpitan, spune Andreiu? întreba mătuseica Savastița, care intrase tocmai atunci pe ușă și prinsese cele din urmă vorbe ale lui Andreiu.

— Întrebă-l și tu să-ți spună, zise căpitanul, întorcîndu-se cu fața la perete, spre a dormi; hai, cărăbăniți-vă de aici, că mi-i somn.

— De ce căpitan, de ce pensie spunea tu, Andreiu? îl întrebă din nou mătuseica, cînd fură amîndoi în altă odăe.

— Inchipuești-ți, mătuseică dragă, că moș Enache vra numaidecît să fiu cuminte și să mă las de blăstămății!..

— Ei, și?...

— Ei, și!... Spune tu, dacă asta se poate?

— Da cum să nu se poată? Uite, asară de pildă, cuminte-ai fost, să mă ei tu pe mine'n brațe și să mă săruti de față cu toată lumea? frumos și-a șezut?

— Fără Indoială că frumos, nu cumva n'am voe să-mi sărut cu mătusele mele cînd vrau și cum vrau?... Cine ce treabă are cu ele?...

Și Impresurînd-o cu brațele pe după git, o sărută pe obraz.

— Șezi binișor... fii cuminte...

— Mini dimineață, mătuseică dragă, plec în pădure cu coana Marieta și, fiindcă nu mi-i nici un fel de mătuseică, apoi să dai tu poruncă lui Gagearău, țiganul tău din ogradă, să se

țină de ea și de mine cit coala ca la cinci zeci de pași, da nu cumva să ne peardă din vedere; să-și facă treabă prin pădure, cum a ști el și să se țină de noi; da nu cumva să se dea dus, chiar de l-aș bate; auzit-ai mătușică? că de unde nu, apoi să știi că nu te mai sărut nici odată.

— Of!... ce mare pagubă... îi fi socotind...

— Așa-i mătușică c'ai să trimiți pe Gagearău?

— Am să-l trimet, răspunse ea scurt; și plecă din odaie.

A doua zi, cucoana Marieta fu mai matinală decit Andreiu, cind acesta intră dimineață în grădină, d-neeii îl așteptă sub nuc.

Imbrăcată într'o rochie scurtuță în floarea celui mai închis albastru, strinsă pe talie de un colan negru cu paftale de argint în partea de dinainte; cu sinurile sugestiv împinse în sus de un corset cu teluri de criță, cum se purta pe vremuri; cu zuluții tot negri roșii, dar boiți proaspăt și, de astădată, până la rădăcină; cu citeva șuvițe de păr tot negri-roșii lăsate slobod pe ceafă, în voea suflărilor molatece de vint; cu piciorușul d-sale grăsului strins în niște pantofiori de marochină neagră cu reflexe aurii; cu un săculeț plin cu nimicuri lemecești pe o mină, cu umbreluța în alta; cu o pălăriuță aproape bătească pe cap, cucoana Marieta era gata de drum... De-ar fi văzut-o cineva pe la spete, i-ar fi dat cinsprezece ani vîrstă, pe care, desigur trebuia s-o fi avut pe timpul Rușilor lui Chisselef.

Luară în grabă cafeaua cu lapte și plecară.

— Cunoașteți drumurile prin pădure, domnule, întreabă ea pe Andreiu, aninindu-se cu intimitate de brațul lui sting.

— Țineți mult să mergeți pe drumuri cunoscute, doamna mea?, o întreabă el afectuos; în cazul acesta, nu ne potrivim de loc în gusturi.

— O!... Nu... îngăimă ea; de cit...

Și îndeplini reticența stringînd ușor de braț pe Andreiu, cu oare care îngrijire vecină cu frica.

— De cit?... o întreabă el zimbînd și privind-o pătimaș prinț zuluții negri-roșii, de sus în jos.

— Mi-i teamă să nu rătăcim...

— Da?... șopti el pasionat.

Și plecîndu-se pân' în dreptul feței sale, o privi arzător în ochii ei istoviți.

Cucoana Marieta se mulțumi să-i răspundă cu o privire de bolnăvicioasă și molatecă voluptate, fără să zică nimic.

— Sint în viață, doamna mea, urmă Andreiu pe un ton a-

foristic și meditativ și îndreptându-se de cum stătea plecat, sint în viață rătăcirii de acelea, care prețuesc mai mult de cit drumul cel mai drept la Paradis... Și, mai la urmă, pentru ce, adică, Paradisul pămîntesc ar fi, el, așezat tocmai în văile depărtate ale Casemirului asiatic și nu s-ar găsi, mai de grabă, cu toți ingerii lui, în văile munților acestora?... Uite, doamnă, eu, care am străbătut în lung și 'n lat mai toată bătrîna Asie, vă mărturisesc, că, nici odată, n'am fost mai fericit acolo de cit aici; și, de mi-ar fi permis să spun tot adevărul...

Și îndeplini reticența stringînd ușor, cu dreapta, mina mică și înmănușată a cucoanei Marietei, care răsărea grăsulie și rotundă deasupra încheetării brațului sting al lui Andreiu.

I se păru, că-i răspunde, la această galanterie, cu o strînsoare de braț ușoară, nervoasă și tremurătoare...

— Ce mizerabil sint I... cugetă el...

Intorcînd, însă, înapoi, zări pe Gagearău cu o traistă în gît și cu o săcure pe mină, că se ținea de dinșii cit colea.

Aceasta îi dădu curaj și se hotărî să rămînă mizerabil pîn' la slîrșit.

Cotiră la dreapta pe cursul unui pîrău.

— Mergem departe?... întrebă sfios cucoana Marieta.

— Mergem fără slîrșit, doamna mea, căci adevăratele fericiri nu se pot găsi decit la capătul nesfirșitului...

— Și e departe capătul nesfirșitului d-tale, domnule turist? Aș fi curioasă să ajung și eu odată pînă acolo, zise ea cu glas mlădios și buze subțiri, răcorindu-și grațios fața cu evantaliul...

— Depinde, doamnă, după cum merge cineva spre țînă mai repede sau mai încet.

— Da?... să mergem atunci mai repede.

Și se atîrnă molatic și greu de brațul lui Andreiu.

— O! O!... cugetă el, dar asta-i chiar repede de tot; cel puțin Gagearău de n'ar merge prea încet...

Intoarse capul și se uită îndărăt.

Gagearău se ținea de dinșii cit colea, ciocănind cu săcurea în cîte un copac, din cînd în cînd.

— Și pe d-voastră, doamnă, nu vă mișcă de loc privești-tea fermecătoare, cu care dimineața îmbracă munții și pădurile?... Eu, unul, care am trăit o mare parte din viața mea la sinul nevinovat al Naturii, am prins o nemărginită dragoste pentru ea... O rază de soare, o suflare de vînt, un clătinat de frunze, o pi-

cătură de rouă, un fir de iarbă mîngiet de vinturi ușoare, un fluture ce se îmbată de aer și lumină, mă mișcă și au, în sufletul meu, un răsunset de poezie mai dulce, mai curată și mai nevinovată, decît toată literatura poetică la un loc...

- Ați cetit pe Lamartine.
- Apă cu zahar, doamnă.
- Da?...
- O singură strofă imi place din tot Lamartinul d-voastră :

O! temps, suspende ton vol, et vous, heures propices,
Suspendez vôtres cours,
Laissez nous savourer les rapides delices
Des plus beaux de nos jours!...

Gagearău se ținea de dinșii cît-colea, ciocănind că săcurea prin copaci.

— Mă simt obosită ; n'am putea să stăm undeva la umbră ? zise cucoana Marieta, privind gafiș pe Andreiu.

Desnodămîntul fatal se apropia...

— Cum nu, doamnă?... uite, în umbrîșul cel de colo, zise el arătînd spre dreapta un loc potrivit pentru odihnă.

Și-i răsăriră în mîntă chipurile antice ale lui Aeneas și Didona....

Se așezară la umbră.

— A!... făcu ea de-odată, spărieta.

— Ce e, doamna mea ? se grăbi s'o întrebe Andreiu, cuprins, el însuși, de o spaimă prefăcută.

— Cineva....

— Doamna mea, zise Andreiu cu glas intunecat și plecînd cu desnădejde capul, nesfirșitul nu mai are capăt....

— Dar, insfirșit, n-ai putea să-l întreb ce caută pe aici?...

— De sigur, doamnă, o să-l întreb și o să caut, chiar, vreun mijloc spre a-l depărta.

— Ei! omule... Ei!... prietene!... strigă Andreiu către Gagearău; ia fă-te încoace.

Și-i făcu semn cu degetul.

Gagearău se apropie, își luă căciula din cap și aștepta.

— Da cu ce treabă pe-aici, prietene ?

— Apoi, creștam seminceri, să ertați.

— Ce seminceri, bre ?

— Apoi, îi dat pe-aici parchetu 'n țăere și înșămnam copacii, care trebuie să rămie de sămință.

- A !... înțeleg ; și mulți copaci ai de crestat ?
- Apoi toată pădurea de la Doamna și până la Calu-Iapa...
- Ce biiguești tu, bre ? Ce cal ? Ce iapă ?
- Apoi așa se cheamă locurile pe-aici, cucoane.
- Și 'ncotro-s cail și epele tale, bre ?
- Apoi colo, hăt, departe, zise el arătînd cu mîna spre stînga, se cheamă Calu-Iapa, iar aici, de unde stați dumilorvoastră, începe Doamna, așa se cheamă locurile pe la noi.
- Fi-ți-ar cail și epele afuririte, da 'n altă parte nu-ți găseai de crestat copaci ? Numai decit pe Calu-Iapa ? Ai să sperii cu săcurea ta ghionoaale și veverițele...
- Apoi, dă, dacă așa avem poroncă, zise el sucindu-și căciula între minii.
- Na, bre, zise Andreiu, scoțînd din pungă cîțiva gologani; na, du-te și bea și tu la crîsmă o garafă de vin, că-i fi ostentit.
- Foarte mulțămim dumilorvoastre, cucoane, da n'om putea, că, uite, amu trebuie să cadă *sivlicultoru*, ș'apoi vai de noi, dacă nu ne-a găsi lă crestat copaci.
- Da ce ? Nu cumva are să vie și *sivlicultoru* pe aici ?...
- D'apoi?... I-am lăsat la cantină cu negustorul care-oluat pădurea.
- Să fii și tu și *sivlicultoru* și negustorul tău. afurisiți... haitii!... cară-te dinaintea mea.
- Apoi ne rugăm de ertare, cucoane ; dă, dac'ășa avem poroncă !...
- Gagearău plecă, dar rămase pe-aproape, ciocnînd cu săcurea prin copaci.
- Tăcut, posomorit, Andreiu plecă capul în jos, fără să zică nimic.
- Cucoana Marieta, cu privirea perdută în nesfirșit, își făcea repede vînt cu evantaliul.
- Doamna mea...
- Cînd plecați ? Il intrerupse, întorcîndu-se așa de repede spre Andreiu, în cît i se cutremură zuluții.
- Cred că o să mai stau cîteva zile.
- Să mergem, zise ea, sculîndu-se sveltă și luîndu-l de braț, ca și cum ar fi voit să-l ridice de jos.
- Plecară inapoi spre casă.
- Mini mergem în altă parte, nu-i așa ? zise ea privîndu-l galiș în ochi.

— O!... da... răspuse el scurt și întunecat, căutînd a da întregii sale stări sufletești o înfățișare de desnădejde; da!... o să mergem în altă parte... oh!... cînd oare vom ajunge la capătul acestui nesfîrșit?...

Și cel mai mare tragedian n-ar fi putut să dea o intonație mai desperată acestei ultime propozițiuni...

— Ei, lasă... se grăbi ea să zică, mergem mini în altă parte; și...

Dar un „și“ sub care se ascundea o nesfîrșită comoară de negrăite fericiri...

— Mare mizerabil mai sint!... cugetă el.

Sosiră acasă.

Spre sară, Andreiu ceru de la mătușica un plic și o hirtie de scrisori; ba găsi la ea și cîteva picături de parfum; parfumă hirtia și începu:

Scumpa mea doamnă!

„Nimic nu e mai amăgitor și mai nestatornic decît fericirea... E mai ușor să prinzi cu mina o rază de soare, să oprești în loc o suflare de vînt, să întirzii, din zborul etern, pasul fatal al timpului, decît să poți hotărî pe această fantomă strălucită, ce se numește „Fericire“, de a zăbovi o clipă, spre a mîngiea un suflet desmoștenit... Aceasta e povestea eternă a celor mai mulți și, pentru moment, propria noastră poveste. O depeșă grabnică mă cheamă, pentru poimîni, la Buda-Pesta și trebuie să plec... Plecind însă, duc cu mine cea mai plăcută amintire și speranța, în același timp, că vă voi vedea curînd la Iași.

„Iar locurilor, pe care le părăsesc cu atîta părere de rău, le veți zice din parte-mi din cînd în cînd.

Qu'il soit dans ton repos, qu'il soit dans tes orages,
 Beau lac, et dans l'aspect de tes rians coteaux,
 Et dans ces noirs sapins, et dans ces rocs sauvages
 Qui pendent sur tes eaux!

Qu'il soit dans le zéphyr qui frémit et qui passe,
 Dans les bruits de tes bords par tes bords répétés,
 Dans l'astre au front d'argent qui blanchit ta surface
 De ses molles clartés!

Que le vent qui gémit, le roseau qui soupire,
 Que les parfums légers de ton air embaumé,
 Que tout ce qu'on entend, l'on voit ou l'on respire,
 Tout dise! „ils ont aimé!“

Era să subsemneze

„Un mizerabil“

Dar se răzgindi și subsemnă:

„Cu cea mai desăvirșită afecțiune“

„Andreiu....“

Lipi frumușel și cu îngrijire plicul, scrise adresa:

D-nei Marieta B....

Loco

Lasă mătușicăi scrisoarea spre înmînare la destinație; iar
 a doua zi, în revărsatul zorilor, călare, precum venise, apucă
 fără țință drumul printre munți

C. Hogaș

VOTUL UNIVERSAL

— Opinii ale unui diletant ¹⁾ —

Mi s'a părut întotdeauna curios că există oameni, care se pot ridica *din principiu* împotriva votului universal. A fi din principiu împotriva participării marii majorități a oamenilor teferi la treburile statului, pe care *ei* îl alcătuiesc și-l susțin cu munca și cu singele lor, mi s'a părut întotdeauna un fel de impertinență. — Că cei „inculți“ nu se pricep în politică? Că o țară s'ar duce de ripă, dacă marea majoritate a cetățenilor ar hotărî de interesele țării, — de interesele *lor*? — Dar e treaba ei, a țării, a acelei mari majorități, dacă va duce țara de ripă, dacă se va duce pe sine de ripă! — Că cei puțini, „invățați“, vor fi și ei periclitați din pricina prostiei țării? Ei și?! — Dar această soartă, de a fi robul *societății*, nu e ea inerentă vieții omenești? Nu sintem toți nevoiți să respectăm morala comună, izvorită din viața turmii? Nu sintem siliți să ne supunem în fiecare moment unei norme de viață, pe care noi n'am voit'o, pe care noi n'am decretat'o? Nu sintem omorâți de vii (un Parnell de exemplu) pentru „greșeli“, pe care noi nu le recunoaștem că sint greșeli? Nu ne ducem adesea în războiu, fără să știm pentru ce murim, — și uneori știind că murim pentru o cauză nedreaptă, ori chiar luptînd împotriva unei cauze drepte?

Dar primejdia aceasta a votului universal este o simplă ipotază. Cînd a periclitat o societate, cînd a dus la ruină o țară, votul universal?

Chestia nici nu merită discuție! Și, dealmîntrelea, altăceva mă preocupă.

1) Aceste opinii nu angajează decît pe cel ce le iscălește. D. Stere, lipsind din țară, n'a putut lua cunoștință de ele. G. I.

Democrația română, de mai bine de douăzeci de ani încoace, a cerut votul universal, pentruca tot poporul să-și spună voința sa; pentruca deputații, și deci legile, să fie expresia voinții poporului întreg; pentruca întreg poporul să poată controla faptele guvernului, etc. etc.—tot lucruri mari și „europene“...

Noi nu sîntem așa de optimiști. Nu credem că aceste variate fericiri ar urma imediat acordării votului universal.

Marea masă a alegătorilor, țărănimea, n'ar ști ce să facă cu acest vot, nu s'ar putea folosi de el, ca să-și arate „voința“, ca să facă ca legile să fie expresia acestei „voințe“, ca să „controleze“, etc.

Desigur, sub regimul votului universal, cînd țărani ar vota direct, mulți la un loc, amestecați cu alegătorii din orașe, și deci cînd oamenii politici ar fi nevoiți să li se adreseze și lor, ca să-i cîștige (fie și demagogic, — căci, probabil că, la început, demagogia ar înflori), — desigur că atunci țărani n'ar fi așa de *passivi* ca azi. Dar că marea lor majoritate ar ști cum, ce și pe cine să voteze, nu credem.

Faptul că imediat *după răscoală*, o candidatură pur țărănească a trebuit să fie susținută mai mult de guvern, decît impusă de țărani, faptul că această candidatură a trebuit să fie apărută de guvern împotriva diferiților orașeni, care periclitau această candidatură țărănească, faptul, ca să fim mai clari, că țărani n'aveau încredere în ei înșiși și parcă se mierau să aleagă un simplu țaran în acel rol de „boer“ care e deputăția, — faptul acesta este și el o dovadă că țaranul e prea înapoiat, prea primitiv pentru a se folosi de modernul mecanism al votului în interesul său — și încă în interesul său adevărat și bine înțeles!

Simplul fapt că țărani nu *cer* votul universal este de ajuns ca să concludem că ei... n'au nevoie de el și că n'ar ști ce să facă cu el.

Și totuși, votul universal *trebuie* acordat! Trebuie acordat, conform cu acel principiu, — care a prezidat la toată desfășurarea istoriei noastre contemporane, — conform cu principiul că, într'o țară europeană înapoiată, forma *trebuie* să preceadă fondului; forma *trebuie* introdusă, *dacă* voim să avem apoi și fondul.

Educația politică țaranul n'o poate avea, decît dat la școala politică. Cineva a spus foarte bine că, după cum *trebuie* să te

bagi în apă ca să poți înnota *apoi*, tot așa și țăranul, trebuie mai întâiu băgat în viața politică, ca să poată s'o priceapă *pe urmă*... Aruncat în viața politică, țăranul se va bălăbăni nesigur multă vreme, dar apoi va începe să innoate, „broștește“ la început, „voiniceste“ mai pe urmă.

Dar, pentru țară, folosul va veni mai înainte de trezirea țărănimii. Va veni chiar imediat. Căci, *la început*, înainte de trezirea țăranului la viața politică, votul universal va avea ca urmare *întărirea* guvernelor.

Azi, un guvern este slab, pentrucă este la discreția „alegătorilor“, adică a coteriilor, a „familiilor“ importante din punct de vedere electoral, care îl „trintesc“ dela putere, dacă nu-s satisfăcute, a „electorilor“, cu care un guvern trebuie să umble ca cu niște vase fine, ca să nu se... strice, a cutărui membru influent, care are o sumă de „partizani“ într'un club, a categoriilor sociale restrinse, care și urmăresc cu energie interesele lor adesea egoiste și protivnice interesului general, etc. etc.,—înșfîrșit cine nu știe în ce stă „slăbiciunea“ guvernelor.

Această *slăbiciune*, face pe guverne să fie mai rele decît ar fi altmintrelea. Dacă un partid n'ar fi silit de „partizanii“ săi să facă „concesii“, nedreptăți, „înlămii“ chiar, ori să se dea îndărăt dela măsuri bune, pentru a nu supăra pe unii „partizani“, ori pentru a nu nemulțumi cutare categorie socială restrinsă,—acel partid ar fi mai bun. Orice ministru ar face mai puține lucruri rele, dacă, pe lângă acele pe care le face din nepriceperea, răutatea sau interesul său, n'ar face alte zeci și sute, *impuse* de partizani,—căci altmintrelea se duc electorii, se supără importanța familie din orașelul X, care are 5 voturi la colegiul I, devine disidentă o parte din cutare club, etc.

Imediat ce un ministru nu place acestor interesante personaje și categorii, ele încep să-l „controleze“, conform „constituției“....

Dind însă drept de vot țărănimii, guvernul ar avea o colosală zestre guvernamentală fără plată, fără obligații,—și deci *orice* guvern ar atirna mai puțin de „alegători“, de coterii, de familia cea cu 5 voturi la colegiul I... Țăranii ar avea rolul acelor pairi numiți de cătră prinți, cu care aceștia majorează nobleța, cînd ea se opune unei reforme...

Nu-i vorbă, iluzii mari să nu ne facem. Electorii și suita lor, tot vor avea importanță,—și deci guvernul nevoe de ei,—căci,

pentru a mișca masele, tot va fi nevoie de cadre. Dar, oricum, cind însuși votul familiei cu cei 5 nu va mai avea așa însemnătate, guvernul va fi mai puțin „controlat“ de „alegătorii“ săi, și va fi mai bine, să zicem: mai puțin rău!

Așa că, dacă nu se poate aduce adevăratul control al țării, cel puțin, prin votul universal, se micșurează „controlul“ familiei cu cei 5, care costă pe stat, sub formă de slujbe, subvenții etc., zeci de mii de franci; care calcă legile și jupoaie pe cei mici, tolerați pentru că-s 5 la colegiul I; care răstoarnă guvernul, îndată ce acela vrea să pună ordine în afaceri, ori să facă legi ce nu convin celor 5...

*

Așa dar, votul universal este *necesar*.

Atunci, poporul va deveni un *rezervoriu*, din care se vor tot ridica conștiinți,—pe încetul,—și astfel, pe nesimțite, acest regim electoral va tot deveni din ce în ce o realitate, va deveni tot mai mult glasul țării, până ce, la sfârșit, vom avea un adevărat popor conștient de drepturile și de datoritiile sale, de nevoile țării, de chipul de a lecuia aceste nevoi.

Dar cine să realizeze această reformă?

Dar cine o poate realiza?

Să vedem, căci chestia nu mi se pare așa de simplă.

Unde acest drept e cerut de cei interesați, lucrul e relativ ușor. Dacă, la noi, țărani ar alege pe cei 30 și ceva de deputați ai lor cu mandat imperativ; dacă ar trimite în dealul Mitropoliei cîteva căruțe cu un milion de petiții pentru votul universal, cine s'ar putea opune?

Dar acest lucru nu se poate întimpla la noi.

Votul universal trebuie *dat* cuiva, care nu-l crece.

Cine să i-l dea?

Desigur, un partid, care ar avea nevoie de această reformă, fie în interesul său, fie în acela al țării.

Un partid, care ar avea nevoie de votul universal, e partidul liberal. Legile ce a făcut, și altele pe care va trebui să le facă în viitor,—legi pentru țărănime,—impune acestui partid reforma electorală.

Dar poate face un partid această reformă ?

Să vedem.

Reforma electorală se face printr'o adunare constituantă, a-leasă *anume* pentru acest lucru.

Nu se poate face prin *surprindere*.

Ce-ar spune un partid alegătorilor, cind s'ar prezenta în fața lor la alegerile pentru constituantă ?

Oricît de dibaciu ar vorbi, în fond ar spune următoarele lucruri alegătorilor colegiului I și II (câci colegiul III ar fi adus, „pe căprării“, ca să-și voteze propria-i ridicare la viața politică!):

— Votați constituanta, pentruca să vă iau din mînă puterea politică, prin care vă satisfaceți interesele personale, de familie, de clică, de clasă, etc. Prin care mă puneți la strimtoare, pe mine, guvern, ori de cîteori mi-i milă de banii țării ! Entuziasmează-te, cetățene, și votează-mi constituanta !

Sînt unii oameni politici, care cred că cetățeanul se va „entuziasma“. — Argumentarea e aceasta : În vremuri normale, în adevăr, cetățeanul e egoist, se gîndește numai la el. Dar în vremea unei agitații pentru o reformă mare, înaintată, se produce un fel de *surlet social* o „psicologie a mulțimii“, — cînd în om nu mai vorbesc interesele sale obișnuite ci *altăceva*. În asemenea momente, omul e gata de sacrificii, sulletul său se revarsă peste interesul egoist...

În adevăr „psicologia mulțimii“ are multe surprize, și e posibil ca acei care vorbesc astfel să aibă dreptate... Dar e și posibil să n'aibă dreptate.

Alții, mai mizantropi în privința idealismului omenesc, aduc o altă considerație în favoarea posibilității unei constituante pentru votul universal. Ei zic că, în țara romînească, un guvern are așa de mare prestigiu în fața alegătorilor în anul întăiu de guvernare, cetățenii alegători socot așa de neclintit un guvern în acel prim an, încît, ori cu ce reforme ar veni guvernul, el capătă marea majoritate a colegiilor electorale. — E posibil și asta... Dar oare nu e posibil și contrariul ?

Eu mă 'ntreb necontentit: Entuziasma-se-va în deajuns cetățeanul ? Suggestiona-se-va în deajuns cetățeanul de prestigiu „primului an“ ? — Sinucide-se-va cetățeanul ?

Renunța-va „familia“ noastră la situația ce are prin cei „5“ ai săi la colegiul I ? La slujba, pe care o poate extorca, prin votul său, pentru fiul ei, pentru nepotul ei, pentru bunicul ei și pentru

soacra ei? Renunța-va crișmarul, mai mult sau mai puțin bucureștean,—negustorul de mititei, de turburel și de patricieni,—renunța-va el la puterea-i electorală, cu care poate „rușina” un guvern ce nu-l lasă să otrăvească „poporul”?

... Mi-e frică și de Zaharia Trahanache, și de Jupin Dumitrache, și de Rică Ventureanu...

Căci cetățeanul român a devenit foarte conștient, chiar și cel din colegiul II (cel din colegiul I e conștient lucru mare, chiar dela introducerea constituției. Ba chiar din vremea Fanarioșilor. Ba și mai dinnainte: din vremea lui Mihaiu Viteazul. Etc.). Cetățeanul român „colegiul II” a devenit foarte conștient. De cîțiva ani are o educație politică perfectă. Mai ales cel din București, viscera cea mai însemnată a țării.

Această „conștiință cetățenească” s'a dovedit perfect:

Partidul liberal n'o fi făcut chiar ceia ce spun gazetele sale, dar tot a făcut ceva. Și „slăbiciunea” sa nu vine din ceia ce a făcut rău, ci *numai* din ceia ce a făcut, sau măcar a voit să facă bine.

Alegătorii colegiilor actuale l-au pus în mai multe părți în minoritate, pentru că în vremea crizei a făcut „economii” și „suprimări”, ce nu i se pot uita, pentru că a făcut ceva pentru țărani; pentru că a schițat măcar un gest, prin care dădea a înțelege că vrea să mărească puterea de rezistență a țărănimii; pentru că a voit să calmeze entuziasmul crișmarilor din toată țara, și în București și a birtașilor, casapilor și altor otrăvitori patriotici; pentru că au venit alte partide, care au făgăduit că vor pune capăt acestor „scandale” liberale, etc. etc.

*

Cu cîțiva ani în urmă, ar fi fost relativ mai ușor de căpătat o constituantă pentru votul universal. Greutatea ar fi fost cu colegiul I, cu voturile lui, cu protestările lui, cu mișcările lui de stradă (căci „poporul” bucureștean nu e greu de ridicat împotriva votului pentru... popor!), cu amenințările lui sus, sus de tot, etc.

Acuma însă e mai greu.

Pentru că, acuma, partidul liberal a pus problema țărănească, care a trezit pe orășeni. Până nu de mult, „vot restrins”, „vot universal”, „colegiu unic”,—pentru orășeanul din colegiul II era egal. El știa că nu prea are cuvînt în trebile țării, dar știa, în

același timp, că trebile acestea sînt conduse conform cu interesele sale... Doar în numele lui,—clasa nouă burgheză,—se făcuseră și se făceau toate.

Acuma însă, a văzut că poate fi și altfel. A văzut că un guvern *poate* să se mai intereseze și de alții, cu alte interese, uneori contrare cu ale sale. Și s'a „trezit“ colegiul II. A început să aibă educație politică!

La educația aceasta a contribuit mult partidul conservator-democrat care,—în lupta lui pe viață și pe moarte cu cellalt partid conservator,—s'a adresat la toate interesele „lezate“ ale orașenimii și a ajutat-o să se „trezească“ cu... o oră mai înainte.

Și, însfirșit, acest civism al colegiului II s'a întîmplat să fie admirabil încurajat și ajutat de „legea lui Lascar“, care a făcut inviolabilă familia cea cu 5 voturi din orașelul X, inviolabil crișmarul, inviolabil casapul, inviolabilă toată lumea!).

Așa dar, colegiul II, care înainte era guvernamental și ar fi dat oricîte constituanțe guvernului, fără măcar să bănuiască că-și taie creanga de sub picioare, sau, în cazul cel mai rău, ar fi putut fi silit să voteze o constituantă pentru votul universal,—acuma, colegiul acesta începe să voteze, foarte luminat, conform cu interesele de clasă, de clică, de familie, de persoană, și nimene nu-l poate sili să facă altfel, căci secretul votului îi e garantat.

A, dacă vre-un partid l-ar fi dat înainte—acest vot universal! În bunele vremuri, cînd chestia țărănească nu era pusă, cînd colegiul II nu era educat „cetățenește“, cînd electorii nu-și bătuseră capul să facă acea faimoasă lege Lascar, care avea să facă din toți alegătorii romîni Catoni din Utica!...

Dar nici un partid n'a venit cu votul universal!

De ce? din multe cauze, din toate cauzele, pentru care cei ce au nu dau și altora. Dar trebuie să mai fie și alta: Propaganda social-democrației romine. Social-democrația romină dovedea așa de strașnic, că *imediat* după introducerea votului universal țărănimea romină va aranja trebile țării conform cu cel mai strict interes de clasă al ei, — că bieții „burgheji“ nu puteau decît să-și zică: Așa?! Apoi las că vă dăm noi vot universal!... Căci social-democrației,—lucru curios!—nu se adresau țărănilor arătîndu-le foloasele votului universal. Ei se adresau

În privința acestei legi, vezi „Partidele noastre politice“, de subsemnatul, „V. R.“, Anul IV, No. 8.

„burghejilor“ și, printr'o admirabilă tactică, de care nu pot să nu mă felicitez și eu, îi speriau că are să fie vai și amar de ei cînd vor da votul universal.

Atunci? Este imposibil să avem votul universal?

Nu e imposibil, dacă au dreptate optimiștii, care vorbesc de altruismul izvorît din „sufletul mulțimii“, ori de prestigiul irezistibil al unui guvern nou venit la putere.

Iar dacă acești optimiști nu au dreptate,—dacă cetățeanul nu se va entuziasma, și dacă maturitatea lui politică va fi desul de înaintată ca să nu fie surprinsă de noutatea unui guvern,—atunci nu mai rămîne decît ca fruntașii politici înțelegînd superiorul interes al partidelor lor și al țării ca guvernele să fie mai „despotice“, mai puțin „controlate“ de „alegători“,—să se coalizeze împotriva propriilor lor partizani și a alegătorilor, pentru a le smulge puterea politică din mină.

Că mai tirziu țărînimea, devenind conștientă, se va amesteca în trebile țării? Că sărbătoarea categoriilor sociale *jouissante* va fi tulburată de acei nechemăți, îmbrăcați în sumane?... Dar asta va fi tirziu!... Clasele noastre de sus să n'aibă ele măcar patriotismul de a spune: „Après moi le déluge“?... Nu credem... Mai ales că acel potop, tot trebuie să vină odată!... Că venirea lui va fi grăbită prin acordarea de pe acum a *formalității* votului universal?!

Dar atita *concesie* trebuie să facă cei din virful piramidei sociale!

Nu uitați că acestea sînt simple și umile opiniuni ale unui diletant.

G. Ibrăileanu

Cronica literară

Profiluri literare: Girolamo Rovetta

A fost unul dintre cei mai noi scriitori ai Italiei. Născut în Brescia la 1853, a murit zilele acestea, încă destul de tânăr. Fizionomia sa literară e greu de prins și de redat într-o cronică de revistă. E tot atât de vie, de nobilă și nestatornică precum e și chipul multora dintre compatrioții săi, a căror expresie nu poate fi prinsă decît în instantanee, sau de penelul agil al vre-unui maestru.

Girolamo Rovetta e, nu un independent, ci un capricios, care nu s'a hotărit pentru nici o direcție anumită, n'a voit să știe de nici o formulă și nu și-a bătut capul cu nici o teorie. Din toată opera lui nu ai putea să vezi lămurit dacă e pesimist sau optimist, romantic sau clasic, verist sau idealist; nici dacă și-a pus în gînd să alcătuiască romane de senzație cu fapte și intrigi sau să redea caractere și tipuri.

Soarta i-a hărăzit o viață ușoară. A trăit într-o lume rafinată; în salonul micii sale, rămasă văduvă de timpuriu, destul de frumoasă și de bogată, se aduna tot ce era mai strălucit și mai cunoscut în Italia. Mai tirziu, cînd mama sa se căsătorii cu contele Pellegrini și se mută la Verona, viața urmă să zîmbească tînărului Girolamo, care era viori și bine inezestrat din fire. Viața aceasta fără greutate, în care totul îl răs-făța, pe de-o parte, iar pe de alta, extrema sa ușurință de a scrie—a publicat mai mult de douăzeci de romane și vre-o douăzeci și cinci de piese de teatru—l-a făcut adesea să producă în grabă, fără să aprofundeze, fără să dea timp creațiunilor sale să se închege și să se deslușească, fără să dea răgaz spiritului său critic să-i controleze imaginația și fantezia sa capricioasă și neînfrînată.

A căpătat, din lumea aceia rafinată, grație, eleganță, știința de a nuanța, dar a ciștigat și ușurință prea multă, ușurință și acea versalitate, eclectism ce e semn de inteligență, dar și de lipsă de putere sufletească. Acesta e de altmîntrelea defectul multora dintre scriitorii noștri contemporani: prea cunosc multă literatură, prea înțeleg mult, și, dacă nu au o putere de geniu excepțională, opera lor se resimte, e ca opera lui Ro-

vetta, un ecou al tuturor curentelor literare din vremea lor, nu are vigoare și unitate.

Rovetta are însă darul de a reda viu, colorat și plin de varietate, mediul în care se mișcă personagiile sale, adeseori foarte superficial analizate,—și aceasta dă o mare putere de viață operei sale.

Subiectul pieselor sale sînt alese cu același eclecticism indiferent, ce-l caracterizează pe Rovetta: romane mondene, piese istorice, revoluționare sau naționaliste. Dar totuși tipurile pe care le reproduce și studiază mai de preferință sînt luate firește mai mult din mediul în care a trăit, aristocrația banului, burghezia aceia ajunsă de curînd prin puterea banului. În această pătură însă nu sînt nici caractere bine desinate, nici sentimente adînci, nici personalități interesante. Iar artistul, care răsfrînge în opera sa o asemenea pătură socială, se mulțumește cu observațiile ce se pot face ușor și în abundență asupra apucăturilor sale brutale și creiază, în loc de tipuri cu o individualitate pronunțată, pasiuni și sentimente generale și abstracte, un fel de a fi și a simți al tuturor, banal și obișnuit. Rovetta se adaptează la acest fel de a simți general, în loc de a impune un fel al său de a simți și a privi lucrurile, nou și deosebit. Lipsa aceasta de viață interioară e înlocuită în scrierile sale prin calități de rasă și calitățile individuale ale lui Rovetta: toți eroii săi au darul de a-și exterioriza sentimentele și toate stările sufletești cu atîta putere, încît se comunică imediat sufletului spectatorilor sau cetitorului. Romanele sînt foarte lungi, dar niciări autorul nu se substituie personajilor sale, ele se agită, vorbesc îndelung și fac gesturi, sînt mereu în scenă și dau astfel iluzia vieții, o aparență de strălucire și vioiciune care seduce imediat. Urim, iubim și suferim cu eroii săi, chiar dacă îi socotim ca pe niște creaturi josnice sau vulgare, și romanul trebuie citit până la sfîrșit, ne interesează și ne mișcă, oricum l-am judeca.

Aceste calități fac mai ales izbînda pieselor sale de teatru, dimpreună cu darul acela de a face dialoguri minunate, pline de *à propos* și de răspunsuri de efect. Dar, deși este printre actorii dramatici ce au obținut mari succese dramatice, cu piesele *Trilogia Dorinei*, *I. Disonestă*, *Principis de seculo*, *Romanticismo*, totuși, cași în romane, e lipsit de putere, de originalitate, nu are o concepție despre lume și viață, o atitudine anumită în fața lor. *Trilogia Dorinei*, primul său succes la teatru, e o operă cu tendinți naturaliste; dar în *I. Disonestă*, Rovetto devine un imitator al lui Al. Dumas fiul, iar în celelalte două este de un idealism exagerat și în toate un foarte dibaciu minuitor al *truc-urilor*, un om de meșteșug mai mult decît un artist,—și prin aceasta se explică în parte succesele sale scenice.

Totuși, multe dintre personagiile sale sînt adevărate portrete, și dacă, pe lingă știința de a nuanța, autorul ar avea și vigoare, multe dintre ele ar putea forma o interesantă galerie de tipuri pentru o epopee socială. Dar Rovetta e întotdeauna grăbit, rămîne la suprafață și recur-

ge, pentru a mișca, a interesa și a amuza, la un *truc* de teatru, punînd în contrast personajii vițioase, pungăși fără nici un scrupul, cu virtuți de acele aproape imposibile, deasupra puterilor omenești,—ceia ce face să pară romanul artificial și neindeminat. Cu toată indiferența sa morală, Rovetta pare totuși a avea predilecțiune pentru personajiiile sale destrăbălate mai mult decît pentru cele virtuozose, în tot cazul le redă mai bine decît pe aceste. Uneori, aceste tipuri de imorali sau de amorali au un fel de naivitate, de inconștiență plină de *bonomie*, ca acel Mateo Cantasireno din romanul *Baraonda*, care plin de datorii, hărțuit de creditori, izbutește prin îndrăzneala și iscusința lui să mai ia încă bani dela acești creditori, pentruca cu acești bani să facă alte combinații, din care să-l plătească sau măcar să le închidă gura și să se îmbogățească și el însuși. Alteori, ca Giordano Mori din romanul *Idol*, eroul, o adevărată secătură, e un perfect comedian, care, cu darurile lui firești, strălucirea privirii, gestul larg și elegant, glasul plăcut și muzical, se învîrtește ca conferențiar printre lumea bogată, cu gîndul de a ademeni o femeie cu stare, care să-l ia de soț. Izbutește să întoarcă capul unei fete tinere, Ema, care însă, fiind fină și inteligentă, băgă de seamă după căsătorie cursa în care căzuse. El părăsește pe Giordano, dar Rovetta a prins slăbiciune de șarlatanul acesta fără scrupul și caută să-i facă o bătrîneță fericită cu averea pe care i-o dă Ema, spre a scăpa de dînsul, și alte consolații tot așa de nobile.

Portretele de femei însă sînt acele pe care autorul caută să le redea cu mai multă îngrijire și în care reușește mai bine. Dar și aici tipurile amorale îl atrag mai mult și din ele face mai adesea eroinele scrierilor sale. Uneori, le idealizează fără nici un scrupul, făcînd din ele îngeri cu trăsături omenești, ca acea ducesă Maria Deleda din *Mater Dolorosa*; dar se pare că nu e o figură reală, ci mai mult o invențiune pe care imaginația artistului a născocit-o spre a zugrăvi mai bine pe fiica sa Lolla. Lolla e în adevăr tipul geniului rău, a diavolului ispititor, elementul dizolvant, distrugător al caracterelor celor mai tari. Femeie rece, fără temperament, perversă numai prin imaginație, cere tovarășului de viață o abdicare completă a personalității sale, o absorbire desăvîrșită a voinței de fer a soțului ei, ce e virtutea însăși, în caprițiile și contrazicerile ei; o femeie care-și calcă datoriile și devine adulteră numai pentru a-și procura prin aventuri emoții și excitații. Cele mai multe din eroinele lui Rovetta sînt tipuri de aceste perverse adeseori sub masca evlaviei, întotdeauna lipsite de orice scînteie de suflet, fără altă viață sufletească decît senzualitatea, făcînd răul pentru plăcerea de a-l face, pentru a-și mulțumi curiozitatea născută din imaginația lor perversă. S'ar părea că răul, tot răul, vine dela ele; stricate ele înseși, pervertesc și distrug totul în jurul lor.

În fața răului, a perversității și a stricăciunilor de tot felul, autorul nu e plin de acea ertare izvorîită din milă, din înțelegerea adîncă a fi-

rii omenești cu toate slăbiciunile ei, ci e indulgent din indiferență morală, din lipsa de credință într'un ideal moral, din lipsa oricărui avînt și a oricărei aspirații. Părerile sale în morală și politică par a fi acele ale bătrînului Marino din *La Reoltà*. „Partidele! zice el, sînt mai rele decît crocodilii, căci devorează oamenii fără măcar să le plîngă soarta cînd îi digerează. Partidele tinere sînt ca copiii, rele și violente; cele deja vechi sînt ca bătrînii, egoiste și lașe“.

În romane de acele în care, ca în *Baraonda*, în care autorul a vrut să ne reprezinte lumea modernă a banului și în care are adeseori admirabile tablouri din acest mediu, pline de culoare și de relief,—lipsește totuși ceva pentruca ele să fie opere de artă adevărată, creațiuni durabile. Lipsește o concepție despre lume și viață, care să dea operei unitatea organică, sinteza, și să prezinte figurile din acel roman ca pe niște tipuri reprezentînd o epocă, un moment social.

Scepticismul este desigur cea mai desăvîrșită *metodă* intelectuală, dar ca *soluțiune* a problemelor ce frămîntă sufletele noastre este omoritor pentru orice operă de cugetare sau de artă.

Și totuși Rovetta a fost o figură destul de însemnată în literatura contemporană italiană, un scriitor plin de varietate și foarte inteligent, iar în viața practică a fost un îndărătnic luptător împotriva opiniei publice, care multă vreme a fost deslănțuită împotriva pieselor sale de teatru, a căror „*premieră*“ era regulat înierată, grație intrigilor și cabalei, și pe care până la urmă și-a cîștigat-o cu desăvîrșire, până într'atît, încît *Trilogia Dorinei* a fost pusă alături de *Tristi amori* a lui Giacoso și *Moglie ideale* a lui Praga.

Izabela Sadoveanu

Cronica economică

Cum se făceau anchetele oficiale acum zece ani

E unul din semnele bune ale vremii nouă, că a pătruns și în știința noastră, în special în cercetările cu caracter economic, spiritul sever și metoda riguroasă, care domnește demult în știința occidentului. N'a fost însă din nenorocire totdeauna așa și anumite reminiscențe exercită și azi o influență, care trebuie semnalată pentru a putea fi înlăturată.

Una din fasciculele publicate de comisiunea de anchetă agricolă depe lângă Ministerul agriculturii, industriei și comerțului, instituită acum zece ani, este și *Sarcinile proprietății rurale* de *Dimitrie S. Nenitescu*, fost director la Banca Națională și actual președinte al consiliului de administrație al Casei centrale a băneilor populare. Această fasciculă cuprinde date foarte prețioase și sigure cu privire la datoria ipotecară a proprietății în România și asupra raportului dintre această datorie și dintre valoarea proprietății și venitul ei. Aceste date sînt și azi utilizabile, și oricine se interesează de această chestiune trebuie să-i fie foarte recunoscător autorului pentru luminoasa lor coordonare.

Fascicula aceasta cuprinde însă și un tablou al repartizării proprietății, se ocupă și cu problema repartizării impozitului; ori, aceste părți au devenit niște anacronisme, pe care sînt convins că azi nu le-ar mai subscrie nici autorul lor și asupra acestora vreau să atrag atențiunea, pentru a scuti pe unul ori altul dintre cetitorii acestei răspîndite lucrări de a-și face pe temeiul lor o convingere care nu corespunde—și n'a corespuns de altfel nici la 1901—realității.

Iată, de pildă, cum repartizează autorul proprietatea rurală în România: ¹⁾

4.408.379 ha. proprietate țărănească (moșneni, clăcași, improprietăriți însurăței, etc.)

143.122 „ moșii parcelate de Stat în loturi mici și în curs de vînzare

1) Pag. 87.

- 1.787.857 „ proprietate mare particulară, fără păduri
 3.825 „ moșii cedate de Ministerul domeniilor altor autorități
 239.024 „ moșii de-ale Statului ce nu se pot vinde
 396.339 „ proprietăți de mină moartă

Care au fost izvoarele, după care a fost alcătuit acest tablou, care prezintă România ca pe un Eldorado, autorul nu ne spune în lucrarea lui,—un procedeu inadmisibil în știință și cu atât mai inadmisibil într'o anchetă cu caracter oficial.

Interesant este însă comentarul acestui tablou și concluzia pe care autorul se simte îndreptățit s'o tragă :

„Din acest tablou al repartii terenului cultivabil vedem că proprietatea rurală țărănească, adică moșnenii, foștii clăcași, însurăzeii, însumează în momentul de față 4.408.379 ha., și dacă ținem seama de suma de 143.122 ha., moșii parcelate de Ministerul domeniilor și pentru care nu mai este de îndeplinit decit formalitatea punerii în posesie, atunci vedem că proprietatea mică este de 4.551.501 ha., fără păduri, în timp ce proprietatea rurală mare este de 1.787.857 ha., fără păduri.

„Proprietatea țărănească este de 2¼ ori mai mare decit proprietatea rurală mare și se cuvine deci să suporte o mai mare parte din impozitul funciar rural.”)

Iar în prefață : „Văzind însă tabloul repartii proprietății noastre agricole, după care din 6.978.596 ha. ale întregii suprafețe de teren cultivabil, fără păduri, proprietatea țărănească este de 4.408.379 ha., în afară de cele 143.122 ha. asupra cărora urmează a se face numai punerea în stăpînire, față de 1.787.857 ha. a proprietății mari, nu ne putem stăpîni de a afirma că înființarea *Căminelor rurale*, prin intermediul căreia să se cumpere proprietățile mari, spre a fi apoi împărțite țărănilor, ar fi fost o mare primejdie națională.

„S'ar fi sfârșit și acest mic rest de rezistență ce ne-a mai rămas.”)

Recenzămîntul fiscal din 1905 a stabilit însă că proprietatea rurală mai mare de 100 ha. are o întindere de 3.787.192 ha., deci numai cu două milioane de hectare mai mult decit cifra stabilită, nu se știe după ce date, de d-nul Nenișescu. Dacă adăogăm însă și proprietățile Statului și ale Coroanei, care trebuiesc firește adăogate la proprietatea mare, atunci întinderea acesteia se ridică la 4.416.192 ha.. Dacă mai avem în vedere că pădurile sînt numai în mică parte în stăpînirea țărănilor, atunci tabloul devine și mai favorabil acesteia din urmă.

Tabloul dat de d-nul Nenișescu într'o publicație oficială, tipărită în imprimeria Statului, apare deci ca un tablou de pură fantezie. În realitate, România nu e—se știe și e bine să se repete—un Eldorado al proprietății mici, ci tocmai dimpotrivă. Recenzămîntul fiscal și lucrările

1) Pag. 87 și 88.

2) Pag. 8.

recente ale d-lui dr. Creangă au dovedit-o pe deplin; iar Casa rurală a luat ființă nu ca o „primejdie națională“, ci tocmai ca un scut de apărare a primejdiei naționale care bătea la ușă.

Alcătuirea tabloului de mai sus se poate însă până la un punct înțelege și îndreptăți prin lipsa de cadastru, ori de un alt mijloc sigur de investigație.

Ceia ce nu se poate însă cu nici un preț înțelege sînt considerațiunile autorului asupra impozitului ¹⁾.

Se știe că impozitul funciar era, la 1900: 5% pentru proprietățile cultivate direct de proprietar, 6% pentru cele arendate, în cazul cînd proprietarii locuiesc în țară, și 12% pentru cele arendate, în cazul cînd proprietarii locuiesc în străinătate. Iată textual considerațiunile d-lui Ne-nișescu.

„1. Venitul net al proprietății agricole asupra căreia se aplică „5% este de lei 154.625.476.

„Acest venit fiind impus cu 5%, el cuprinde deci toată proprietatea țărănească, fiindcă țaranii își cultivă singuri pămîntul și ceva proprietate mare, și anume aceia ai cărei proprietari își cultivă singuri moșiile și domiciliază în țară.

„2. Venitul net al proprietății agricole asupra „căreia se aplică 6% este de L. B.
53.058.373.43.

„Acest venit aparține numai proprietății mari arendate, căci numai venitul net al proprietății arendate se aplică fonciera de 6% pe an.

„3. Venitul net al proprietății asupra „căreia se aplică 12% este de 4.246.496.78.

„Acest venit aparține numai proprietății mari, deoarece numai proprietarii mari pot locui în străinătate

Total No. 2 și 3 57.304.869.78

„Dacă raportăm venitul de 57.304.869.78, care este numai al proprietății mari, la venitul de lei 154.625.476.08, care este venitul proprietății țărănești, neglijînd chiar proprietățile mari nearendate și al căror venit este cuprins tot în suma de 154.625.476.08, vedem că venitul proprietății mici este de 2 ori și 69 mai mare decît al proprietății mari“.

Aceste considerațiuni vor să demonstreze faptul că: „este deci drept ca și impozitul plătit de proprietatea țărănească să fie mai mare de mai bine decît 2½ ori decît al proprietății mari“.

Las la o parte faptul că proprietatea mică e socotită ca avînd o întindere mult mai mare decît are în realitate; las la o parte faptul că pe nedrept evaluările venitului proprietății mici sînt mai ridicate; vreau să atrag însă atențiunea numai asupra părții subliniate de mine din citat.

1) Pag. 88 și 89.

Pentru a justifica impozitul disproporțional, pe care-l plătește proprietatea țărănească, d. Nenițescu îi aruncă în spinare, cu inocență, *intregul venit al proprietății mari nearendate*. Domnia-sa zice de venitul impus cu 5% că cuprinde venitul proprietății țărănești și *ceva* proprietate mare. Acest minunat *ceva* reprezintă însă, după vorbele autorului, însuși întreaga proprietate mare nearendată.

Iar mai la vale autorul zice: „*neglijînd* chiar proprietățile mari nearendate și al căror venit este cuprins tot în suma de 154,625,476.08 etc. (vezi mai sus).

Acest *neglijînd*, care nu poate trece nici într'un discurs de intruziune publică, e extraordinar de inexplicabil, cînd vine dela un financiar ca d. Nenițescu. Pentru ce neglijează autorul? Pentru ce să pui în spinarea țăranilor ca venit mai multe zeci de milioane ale proprietății mari nearendate? D. Nenițescu știa negreșit un lucru de notorietate publică, că o mare parte din proprietățile mari sînt exploatare de însuși proprietarii lor. După statisticele ulterioare, numărul moșiilor căutate de însuși proprietarii lor s'a dovedit a fi aproape jumătate (48.12%) din numărul total al moșiilor și mai bine de 38% din întinderea totală a proprietății mari. A pune deci pe sama țăranilor un venit uriaș de mai multe zeci de milioane, pe care nu-l au, pentru a justifica impozitul disproporțional pe care aceștia îl plătesc; a trage concluzia că și din punctul de vedere al stăpînirii pămîntului și din punctul de vedere al venitului, țărănimea stă de două ori și jumătate mai bine decît proprietatea mare și că deci trebuie să-și plătească de două ori și jumătate mai mult, este—trebuie să recunoască oricine—inadmisibil.

Și o astfel de lucrare a fost destinată să fie—și va fi fost de fapt—izvorul de informație al celor meniți să conducă și să legifereze!

Cît de dăunătoare pot fi științii astfel de rezultate, care se tipăresc în publicațiuni oficiale, se învederează și din aceea că ele se răspîndesc fără mult control, ca date absolut sigure. Astfel, găsesc în teza de doctorat a d-lui Constantin Jormescu¹⁾, reproduse la pag. 47 și 50 toate cifrele analizate mai sus, privitoare la împărțirea proprietății, la venitul funciar și la impozitul ce plătește și e drept să plătească marea și mica proprietate.

E de mirare numai cum pe tînărul doctor nu l-a izbit metoda, prin ajutorul căreia d. Nenițescu ajungea la astfel de rezultate.

Astfel de lucruri se pot întîmpla de altfel și azi, deoarece Ministerul agriculturii vinde încă și împarte la cei ce vor să facă studii speciale această fasciculă a anchetelor din 1900.

Autorul însuși ar trebui să împiedice acest lucru și să pună această carte la index, pentru că ea aduce rătăcire.

Jena

G. C. Ionescu-Șișești

1) Die geschichtliche Entwicklung und der gegenwärtige Zustand der rumänischen Landwirtschaft von Const. Jormescu (Bonn, 1901).

Cronica externă

Un moment greu pentru Tinerii Turci

Era de prevăzut că regimul constituțional din Turcia va avea să lupte cu numeroase greutăți. În genere, nimic nu e mai greu decât să dai unui popor o viață nouă. Evoluțiunea popoarelor nu este ca o istorie scrisă într'o carte: întorci pagina și începe altă poveste. Viața popoarelor este un lanț, în care toate inelele se țin și toate decurg unele dintr'alttele. Fiecare clipă de prezent e îmbibată de trecut și poartă într'însa germeul viitorului. Din acest veșnic și nedespărțit amestec e țesut firul vremurilor. Una din cele mai mari iluzii ale reformatoților din toate timpurile a fost de a crede că vor putea să despartă, printr'linie limpede de demarcațiune, trecutul de prezent și prezentul de viitor. În realitate, ele sînt contopite laolaltă și nici o mîină omenească nu le poate despărți. Se tot zice: „la vremuri nouă oameni noi“. Greutatea pentru apostolii vremurilor nouă stă însă în faptul că ei nu dispun decât de oameni vechi și că mecanismul complicat al unui stat modern nefuncționînd numai prin luceferi, ci prin gloata cea numeroasă a personalului care asigură mersul zilnic al aparatului guvernamental, viața nouă trebuie să se plămădească întotdeauna cu oameni crescuți în alte obiceiuri și deprinși cu o altă mentalitate. Fără această greutate, desigur că prefacerile sociale ar fi mai puțin anevoioase. Dar, dacă e pretutindeni greu să crezi elementele cerute de nevoile nouă, poate că nicăeri această greutate nu a fost mai mare decât în Turcia, din cauza colosalei deosebiri dintre ceia ce a fost acolo și ceia ce se cere să fie astăzi. La dreptul vorbind, în Turcia ne găsim mai puțin în prezența unei lumi vechi și a unei lumi nouă care vrea s'o înlocuiască, decât în prezența a două lumi cu desăvîrșire fără nici o legătură între ele. Intr'adevăr, vechea organizare a Imperiului Otoman era o organizare în esență religioasă. Ea isvorise din concepțiunile coranului, era viața și lumea, privite prin prisma învățămîntelor lui Mahomet. Poate că aceasta ne și explică de ce această organizare se prăbușea. La suflarea puternică a spiritului știin-

tific, religiunea mahomedană a primit și dinsa o lovitură crîncenă. Era deci firesc ca societatea întemeiată pe o credință care se clătina, să se fi clătinat și dinsa la rîndul ei. Societatea, pe care Tinerii Turci se strădănesc s'o întemeeze azi, e clădită pe o temelie cu totul deosebită, ea pornește dela concepția modernă a lucrurilor, a vieții, a raporturilor dintre oameni. Bine înțeles, Tinerii Turci se păzesc să apară în ochii populațiilor musulmane ca niște ateii și ca niște vrăjmași ai religiunii strămoșești. Ar fi fost din partea lor o prea mare greșală de tactică, care ar îngreua încă situația lor deja îndeajuns de critică. Pe de altă parte, ei își dau prea bine seamă de instrument admirabil de guvernămînt este religia într'o societate înapoiată, pentruca să se lipsească de concursul ei. Dar oricare ar fi atitudinea lor aparentă, în sufletele lor s'a stins credința de odinioară. Chiar dacă cred în divinitate, într'o ființă supraomenească prezidind destinele lumii, ei fatal văd lumea sub o altă lumină decît aceia a coranului, orizontul lor e mai larg, toate cunoștințele ce mintea omului a dobîndit în decursul veacurilor îi fac să judece altfel lucrurile, și, chiar dacă cumva morala lor este de o puritate mai puțin perfectă decît aceia pe care a predicat-o Mahomed, e fiindcă formulele frumoase, dar de o așa extraordinară simplitate, ce puteau îndestula sufletele primitive și senine ale vremurilor de demult, nu mai pot să satisfacă cerințele multiple ale sufletelor de azi, frămîntate de îndoială și stăpînite de atîta dor de cercetare.

Așa fiind, e lesne de înțeles că Tinerii Turci au de îndeplinit nu numai o organizare politică diametral opusă celei de până acum, dar încă de refăcut sufletul însuși al poporului ce vor să ocîrmuiască. E destul să pui problema sub această formă, pentruca să-i zărești pe dată, printr'o sintetică viziune, toată întinderea și foata gravitatea. Ceia ce sporește încă dificultățile Tinerilor Turci e că din nefericire ei nu se găsesc înaintea unui singur popor și prin urmare a unui singur suflet, ci în fața unei sumedenii de popoare, unele mai înapoiate, altele mai înaintate în civilizațiune, unele mai dornice, altele mai refractare progresului, unele sprintene și energice, altele fataliste, și că ei trebuiesc în opera lor de construcțiune socială să fie seamă de toate aceste note deosebite și adesea divergente și să scoată un tot armonic din această gamă plină de atîtea disonante.

Răscoala care a izbucnit în Albania nu este decît o dovadă a acestei dificultăți. Albanezii, perduți în munții lor, răsfățați de Abdul Hamid, au păstrat nu numai datinile unor vremuri demult dispărute, dar și un suflet medievalic. Spiritul modern, care a suflat dealungul Bosforului, care a pătruns în palatele, în căzărmiile, în școlile, până și în focarele teologice ale lumii mahomedane, acest spirit modern, de ale cărui farmece au fost seduși, deopotrivă, Arabii din Yemen, Sirienii din Liban, Armenii dela poalele Caucazului și Turcii dela Eufurat, Musulmanii din Arhipelag și Otomanii din Anatolia, a ocolit ținuturile Albanezilor. Prefacerile care se săvîrșesc azi în Turcia ei nu le înțeleg și le

privesc cu dușmănie. Răscoala li se înfățișează ca singurul mijloc pentru a înlătura ceia ce, după credința lor rătăcită, constituie un adevărat pericol. Și iată cum Tinerii Turci, care au atita trudă ca să domine elementele otomane, ca să învingă la ele tradițiunile trecutului, fanatismul religios, prejudecățile, întotdeauna grele de desrădăcinat, și toate fireștile împotriviri ale celor ce pe vremurile despotismului beneficiau de fel de fel de privilegii, iată-i pe acești Tineri Turci siliți acum să lupte și cu Albanezii, nevoiți să-i facă să priceapă nevoile de azi, formele de guvernământ fără de care în civilizațiunea modernă un stat nici nu mai poate să-și apere interesele și neatrnarea.

În asemenea condițiuni, ce vreți să însemneze pentru Tinerii Turci isbînzile pe care trupele lor le pot cîștiga în Albania? Liniștea materială, liniștea trecătoare; liniștea adevărată însă nu. Aceasta nu și-o poate da decît adeziunea sufletească a Albanezilor la noua organizare de stat a Imperiului Otoman. Ori, această adeziune n'o poți dobîndi de azi pe mîine, prin decrete sau prin intervențiuni militare; ea nu poate rezulta decît cu vremea, încetul cu încetul, dintr'o întreagă operă de convingere, de luminare, de pregătire sufletească și de educațiune politică.

La urma urmei, Tinerii Turci ar putea să mabiruiască aceste greutăți, dacă cel puțin ar fi lăsați în voia lor. Dar în jurul lor stau Marile Puteri, care nu se pot obișnui cu ideea că Imperiul Otoman este un teritoriu la care trebuie să renunțe. Și toate aceste Puteri, unele din deprindere, altele din lăcomie și din interes, stau la pîndă, gata să se folosească de cea mai mică greșală a Tinerilor Turci și veșnic dispuse să aște elementele turbulente și să încurajeze tentativele de dezordine.

În sfîrșit, Tinerii Turci au găsit o serie de chestiuni pe jumătate rezolvate de alții, dar a căror impopularitate se revarsă asupra lor. Așa a fost cu Bosnia și cu Herzegovina. De fapt, erau 30 de ani decînd se dăduse soluția acestei chestiuni. Anexarea n'a fost decît confirmarea unei vechi stări de lucruri. Deasemenea și cu Creta. Dela 1898, Creta este perdută pentru Imperiul Otoman. Alipirea ei la Grecia nu mai putea fi pusă la îndoială deîndată ce Puterile protectoare au recunoscut insulei o administrațiune autonomă, sub conducerea unui înalt comisar, desemnat de ele, iar nu de Sublima Poartă. Faptul că la 1906 Puterile protectoare, adică Anglia, Franța, Rusia și Italia, au conferit regelui Greciei dreptul de a desemna înaltul comisar, și că la 1909 aceste Puteri s'au retras și au lasat insula pe mîna unui comitet național și a unei Camere care proclamase formal unirea Cretei cu Regatul Elin, au întărit puternic soluțiunea dată încă dela 1898, și nu mai trebuie să ne mai mire atunci dacă Cretanii protestează astăzi împotriva acelorora care vin să le nege dreptul de a se considera ca legați de patria mamă.

Deși Tinerii Turci au moștenit însă dela Abdul Hamid și dela Marele Puteri chestiunea astfel încurcată, opinia publică îi va face pe dinșii

răspunzători, dacă cumva Grecia anexează pe față Creta. Lumea va spune că venirea lor la putere a grăbit sau în orice caz n'a fost în stare să împedice lichidarea Imperiului Otoman; iar de-ocamdată, înloc ca Tinerii Turci să-și concentreze puterile ca să înzestreze Turcia cu finanțele pe care nu le are, cu justiția care e încă coruptă și nedreaptă, cu armata care e plină de lipsuri, cu flota care este aproape irezistentă, cu administrațiunea care e tot destrăbălată și venală, ei sînt siliți să-și piardă vremea ca să discute cu Puterile protectoare, ca să adreseze note diplomatice întregului aeropag european, ca se amenințe Grecia cu un războiu, în cazul în care n'ar renunța, cel puțin de-ocamdată, la realizarea ambițiunilor ei.

Nenorocirea este că aceste greutateți îmbărbătează pe toți cei ce au vre-o pretenție asupra Imperiului Otoman. Macedonia,—în care iarăși Tinerii Turci nu sînt vinovați de nimic, căci au găsit-o așa cum e azi,—nu așteaptă decît un gest de slăbiciune dela Constantinopole, pentruca să se pue iarăși în mișcare. Bulgarii, Serbii, Grecii, Kuțo-Vlahii se simt mai fericiți sub regimul constituțional decît sub despotismul hamidian. Tinerii Turci le asigură tuturor o autonomie națională mai desăvîrșită, dar în sufletul lor arde încă pofta de a scutura jugul otoman și de a se alipi fraților lor, care sînt grupați la hotare în state neatîrnate. A fost destul ca Albania să se răscoală, ca Creta să se agite, pentruca la aceștia toți să renască dorul de libertate și toate visurile naționale care decurg dintr'insul. Bulgarii, în deosebi, care sînt mai dirzi și mai întreprinzători, ridică capul. Sub cuvîntul că Tinerii Turci favorizează elementele sîrbești în dauna lor, ei au reînceput să organizeze bande și să facă în tot cuprinsul Macedoniei o aprigă propagandă. Dela Sofia nu le vin decît aprobări. Bulgarii din Regat nu mai vorbesc și nu mai visează decît intruparea Marelui Regat. Opinia publică nu se știește acolo să ceară guvernului să intervie în Macedonia, și fiindcă regele predică liniștea și prudența, e invinuit pe față de lașitate și amenințat cu detronarea, dacă cumva continuă să se mai pue de-acurmezișul curențului național.

În fața acestui adevărat potop de greutateți interne și externe, Tinerii Turci au avut până acum un mare merit: nu și-au perdut cumpătul. Cu o mare stăpînire de sine, au luat repede toate hotărîrile convenite și au ținut piept tuturor pericolelor.

În Albania, au trimis pe generalisimul Mehmed Sefket-Pașa, ministrul de războiu, care cu sabia și mai ales cu cuvîntul a restabilit maximum de liniște ce se poate nădăjdui, avînd în vedere împrejurările acelei provincii. În Macedonia, ei au luat fără întîrziere măsurile de ordine ce se impuneau. În chestia Cretei, au declarat lămurit Puterilor că vor considera anexarea insulei ca un casus belli și au făcut totdeodată toate pregătirile militare spre a putea la nevoie să transforme în douăzeci și patru de ore amenințările lor în fapte.

Rezultatul acestei atitudini hotărîte e că Albania se potolește, c

Macedonia pare a nu mai cuteza să se agite, că puterile protectoare se declară gata să sprijine cu cea mai mare energie drepturile de suzeranitate ale Porței asupra Cretei, că la Atena demagogii, întotdeauna mai sgomotoși decît îndrăzneți, încep să bată în retragere și că, în genere, atît în Turcia, cît și în Europa, lumea are de-ocamdată impresia că Tinerii Turci domină greaua situațiune pe care o au dinnaintea lor. Cît timp vor putea s'o domine, este o altă chestiune. În orice caz, ei au în sprijinul lor două arme puternice: întăi, Turcii care cu nici un chip nu vor tolera vre-o nouă desmembrare a Imperiului Otoman și sînt gata să dea pentru aceasta tot sprijinul lor Tinerilor Turci, și, al doilea, Marile Puteri, care știu foarte bine că, în ziua în care Tinerii Turci n'ar mai putea să domine situațiunea, va începe în Balcani o conflagrațiune generală, și care neavînd nici un interes s'o provoace, ba, dimpotrivă, temîndu-se, și cu drept cuvînt, de repercuțiunile pe care o asemenea conflagrațiune le-ar avea asupra întregului echilibru european, sînt hotărîte să ajute și ele din toate puterile lor actualul guvern otoman. Tinerii Turci ar merita să iasă învingători din grelele încercări prin care trec în momentul de față, nu numai pentru că altmîntrelea pacea internațională ar fi amenințată, dar și pentru că strălucirea lor este una din cele mai frumoase, din cele mai bărbătești, din cele mai interesante din cîte ne este dat să vedem azi pe suprafața globului pămîntesc. Cea ce face farmecul și originalitatea ei, e că această strălucire are, pe lîngă avîntul și idealismul tineretii, și toată maturitatea de judecată, toată măsura și cumpătarea acțiunilor care cunosc realitățile vieții.

I. G. Duca

Cronica teatrala

Acum, după un an de teatru, după ce-am urmărit piesă cu piesă activitatea dramatică a ambelor scene din Capitală, avem de îndeplinit o ultimă datorie față de stagiunea expirată. Fără pretenție și fără sistematizare pedantă, să aruncăm o privire generală asupra operei întreprinse și realizate, să extragem din varietatea repertoriului și din felul interpretării cea ce constituie caracteristica ambelor direcții, să scoatem în relief calitățile și defectele esențiale și, pe cât e posibil și folositor poate, pentru o lămurire mai deplină a vieții noastre artistice, să tragem învățămintele și concluziile ce se impun în interesul stagiunilor viitoare.

Prima concluzie și cea mai îmbucurătoare e dovada, făcută în sfârșit, că două teatre nu sînt prea mult pentru publicul Capitalei. Fierște, o asemenea concluzie ar părea, stranie sau ridicolă aiurea. În alte țări, orașe cu o sută de mii de locuitori, nu cu trei sute de mii, au două și trei teatre. Să nu uităm însă că populația Capitalei abia începe să-și obișnuiască ochii cu focul rampei. Politică, cărțile de joc, cafelele sau pur și simplu inofensivele serate familiare, ocupînd încă un rol covârșitor în viața cetățeanului român. Cunoșc oameni de samă, foarte capabili în specialitatea lor și adeseori înzestrați cu o cultură generală, dar pe care îi veți putea întâlni ori unde, la cluburi, la curse, pe Calea Victoriei, la șosea, sau chiar la Capșa, numai la teatru nu.

Cînd prin urmare cu un asemenea public, parcă turnat pentru amfiteatrele circului, sau pentru sălile de cinematograf, două teatre pot să trăiască, și să trăiască încă binișor, e un semn că o schimbare îmbucurătoare în orientarea vieții publice spre o viață mai intelectuală și mai artistică e pe cale să se săvîrșească. Prevăd obiecțiunile. Mi se va spune că o bună parte din locuitorii Capitalei vin la teatru din snobism, sau din orice alte cauze, cu desăvîrșire străine artei. Că atmosfera sălilor noastre de spectacol e înghețată, lipsită de entuziasm și de acea căldură comunicativă, care se stabilește între artiști și un public inteligent și priceput într'ale teatrului... Foarte adevărat. Nu cunosc într'adevăr spectacol mai interesant decît spectacolul pe care-l oferă publicul nostru. Piesa e frumoasă sau stupidă, interpretarea e minunată sau absurdă, stalurile, lojile, galeria subliniază cu aceleași monotone aplauze fiecare sfârșit de act. Nu se aplaudă nici puterea unei scene, nici jocul superior al unui actor, ci se aplaudă pentrucă așa s'a luat obiceiul să se facă de cîteori se lasă cortina. Lipsa aceasta de discernămint, de spirit critic, are firește o înfrurire funestă asupra actorilor și asupra direcției. Dacă publicul înghite tot ce i se dă și oricum i se

dă, la ce nevoie să se mai trudească oamenii ca să realizeze o formulă de artă mai înaltă! Niciodată n'am înțeles mai bine placiditatea noastră națională, indolența orientală a concetățenilor depe malurile Dimboviței, ca în urma câtorva reprezentații din stagiunea aceasta.

Am azistat la anumite scene, care în orice altă țară din lume ar fi sculat sala în picioare într'o pornire ideală de revoltă, de șuerături și de huidueli. La noi, publicul se mulțumește să aplaude din virful degetelor. Hotărit, ori ce-ar spune ziarele guvernamentale, nu sîntem un popor cu temperament revoluționar. Dar, dacă sîntem de-o blîndeță vecină cu prostia și dacă în sufletele noastre dormitează o indolență, rudă bună cu nepriceperea, în fața frumosului și a urîlului, cu siguranță că sîntem în schimb poporul cel mai neastîmpărat și mai zurbagiu depe toată suprafața pămîntului. Dacă ași avea veleitățile poetice, ași compara sgomotul vag care domnește perpetuu în sălile noastre de spectacol, cu șoaptele și cu freacățul pădurilor. Pe cînd actorii se trudesc, se frămîntă, asudă pe scenă, spectatorii își schimbă impresiunile fără constrîngerea aceia ipocrită a oamenilor civilizați, își urmează cu seninătate conversațiile începute la bufet, și măi presus de toate tușesc, tușesc încontinuu, tușesc cu o neobosită și imperturbabilă constanță. Capitolul tusei e un capitol unic și eminent național. În momentul cînd acțiunea teatrală atinge punctul culminant, cînd nervii actorilor sînt încordați, cînd liniștea pare că se va restabili o clipă, deodată, fără altă introducere, cineva tușește sgomotos și imediat, precum în miezul nopții cîntecul celui dintîi cucuș trezește toți cucușii mahalalei, tot astfel, din toate colțurile sălilor noastre de spectacol, răspund zece, douăzeci de inși, tușind în cor pe toate tonurile și pe toate glasurile. Nu e de mirare că foșnetul și tusa din sală stînjinesc cel puțin, dacă nu opresc în loc avîntul și inspirația actorului.

Natural că în fața unui asemenea public, se joacă de cele mai multe ori, de mintuală, și un director de teatru, de pildă d. Eliad, e îndreptățit să nu considere vasta d-sale incompetență pe tărîmul artelor mai prejos de incompetența publicului. Popoarele au guvernele și direcțiile teatrale pe care le merită.

O simplă compensație, un singur remediu la starea aceasta de lucruri nu putea să fie decît înființarea unui al doilea teatru, care, prin teama concurenței, să dea naștere unei emulații fericite și să fie loc de controlul pe care publicul neglija să-l exercite. În adevăr, Teatrul Davila, în afară de propria lui valoare, are o valoare inestimabilă prin faptul că a silit direcția Teatrului Național să-și caute o îndrumare pe alte căi decît pe cele bălătorite de rutina administrativă. Nu vrem să spunem prin aceasta că o instituție greoaie, cum e aceea a unui teatru subvenționat, a pășit deodată cu sprintenie și cu eleganță pe drumurile noi ale artei. Nu. Evoluția nu se face într'o singură zi și d. Eliad nu putea să renunțe fără o strîngere de inimă la tot trecutul d-sale de profesor. Dar cum împrejurările sînt de multeori mai puternice decît vo-

ința omului, direcția Teatrului Național, cu voia sau fără voia ei, s'a resimțit de vecinătatea direcției concurente și rivale. S'a resimțit în mai multe feluri. În primul rând, jocul actorilor și ansamblul general au fost mai îngrijite ca în trecut. Fără ca rezultatele să corespundă străduințelor, s'a simțit totuși o preocupare vagă în direcția aceasta. Și cum în țara noastră intențiile prețuesc mai mult decât faptele, am admirat adeseori ideea fericită pe care a avut-o direcția, lăsind d-lui Gusti mână liberă în ce privește distribuția rolurilor. Oricine cunoaște cât de puțin profunzimele egoismului omenesc va înțelege cât de greu e să renunți la unele privilegii și la anumite prerogative. D. Eliad, înțelegând că n'are calitățile cerute unui bun regisor, a știut de câteva ori să renunțe la o indeletnicire străină competenței d-sale, faptă dezinteresată și nobilă, pentru care și-a asigurat admirația și recunoștința noastră.

Dece nu putem spune același lucru și în privința repertoriului! Fără îndoială că alegerea pieselor e partea cea mai dificilă și mai delicată ce se poate pune unei direcții teatrale, mai ales la noi în țară. În străinătate o piesă se joacă de sute de ori. La noi, după zece-douăsprezece reprezentații, adeseori după două sau trei, rețetele serale scad văzând cu ochii. În asemenea condiții firește că sarcina de căpitanie a unei direcții e să alcătuiască un program bine studiat și apropiat interesului public și mijloacelor trupei. Înființarea Teatrului Davila a înlesnit mult această sarcină. O întreagă categorie de piese, în special comedii moderne, a trecut în repertoriul acelei de a doua scenă. Teatrul Național avea o mare datorie de împlinit: De unde până acum un an trebuia să facă față gusturilor celor mai variate ale publicului, să distreze pe unii, să cultive pe alții, să emoționeze, să învelească, să fie pentru cei mai mulți un mijloc de a-și petrece o sară în chip plăcut,—în ultima stagiune s'ar fi putut renunța la mijloacele de ademenire ușoară a spectatorilor, și o direcție inteligentă ar fi putut face din Teatrul Național cea ce trebuie să fie prima noastră scenă: cea mai înaltă școală pentru răspindirea culturii artistice în popor.

În locul țelului acestuia, actuala direcție și-a ales un altul sau nu și-a ales nici unul. Câteva piese în adevăr bune (*Corbii*, *Electra*) au fost sacrificate printr'o interpretare detestabilă. Cei care au avut norocul să vadă cum se joacă la noi teatrul clasic, cu siguranță că s'au săturat pentru totdeauna de clasicism. Și cine să-i învinuască? La urma urmei, trei acte extravagante și absurde dintr'o comedie bufă, bine jucată, sînt preferabile unei tragedii de Sofocle, masacrată pe scena Teatrului Național,—tot așa cum e mai preferabil s'ascuți o bandă de lăutari cîntînd cîntec de inimă albastră, decât să te asurzească cu o simfonie de Beethoven. Vrea d. Eliad să-și dea seama de importanța netăgăduită a interpretării? Să-și amintească cum se juca *Diavolul* în stagiunea trecută, cu d-na Voiculescu, și cum s'a jucat în stagiunea aceasta, cu d-ra Tina Barbu. Sau să se întrebe ce a făcut succesul celor două comedii ale stagiunii: *Revizorul* și *Prostul*?

Dar d. Eliad nu se va întreba nimic. Comicii neîntreçuți ai Teatrului Național pot să fie liniștiți; actuala direcție nu va epuiza forțele lor. În schimb, vom vedea pe d-nii Liciu și Soreanu jucând cu o imperturbabilă seriozitate roluri grave de tragedie. Și să nu ne mirăm prea mult. Să nu ne mirăm văzând cum la Teatrul Național din București se joacă tragedii cu o excelentă trupă de comedie; să nu ne mirăm că nimeni nu se gîndește la educația artistică a publicului căruia i se dau piese proaste, cu justificarea că sînt romînești, interpretări sălbatice, cu scuza că operele sînt clasice, sau melodrame vulgare (vezi *Necunoscuta*), cu argumentul suprem că... fac rețetă. Ah! rețeta! Faceți loc! Jos pălăriile până la pămînt! Trece grațioasa stăpîină a visurilor d-lui Eliad.

Am cunoscut-o într'o zi de primăvară, cum sfinșisem de scris ultima cronică teatrală asupra ultimei piese jucată la Teatrul Național. Treceam pe bulevard, înveselit de un gînd ironic și de razele soarelui, cînd d. director general al teatrelor m'a întimpinat cu un zîmbet prietenos pe buze și în ochi cu o mustrare malițioasă. M'a luat de braț și, rugîndu-mă să-l însoțesc până la Teatru, mi-a reproșat cu multă bunăvoință unele aprecieri, impresii și ironii din cronicile trecute. În parantez, d. Eliad e omul cel mai amabil din lume. Ca între oameni însuflețiți de intențiile cele mai delicate unul pentru altul, discuția a lunecat ușoară, elegantă, cu opiniile adevărate șoptite în surdina. D. Eliad își cînta opera, își aprecia activitatea, își justifica intențiile și părerile susținute în cronicile acestea. Vorbind astfel, ajunserăm în fața Teatrului. Impozanta clădire avu darul să resfrîgă în privirea directorului general o rază de mîndrie legitimă. Probabil că din cauza șgomotului, care în ceasul acela venea ca un clocot de ape dinspre Calea Victoriei, d. Eliad nu mai auzea ce spun. L-am văzut deodată înălțîndu-se, venind în fața mea. Apoi cu un gest larg, cu glasul împăcat al omului care și-a făcut datoria, rosti vorbele acestea lapidare:

— Și cu toate acestea am încheiat stagiunea cu o rețetă de cîteva zeci de mii de franci mai mare ca în stagiunea trecută.

Argumentul era zdrobitor.

După o clipă de nedumerire, după ce-am văzut pe d. Eliad dispărînd cu pași mărunți și repezi prin una din vastele porți ale templului artei, mi-am lăsat capul în piept și mi-am zis cu amărăciune:—Așa e! rețeta e totul... rețeta e suprema virtute... rețeta e arta.

Din fundul sufletului numai, de-acolo de unde se agață cu îndărătnicie ultimele speranțe și ultimele iluzii, un glas se înălța și murmură timid și desnădăjduit:

Cine știe!... Poate că la Teatrul Davila rețeta nu va fi totul.

N. D. Cocea

Cronica veselă

Adio

(Proprietăresei mele)

Trec anii, trec lunile 'n goană
Și 'n sbor săptămânile trec...
Rămâi sănătoasă, cucoană,
Că 'mi iau geamantanul și plec!

Eu nu știu limanul spre care
Pornesc cu bagajul acum,—
Ce demon mă pune 'n mișcare,
Ce șoptă mă 'ndeamnă la drum!
Dar simt că m'apasă păreții...
Eu sînt chiriaș trecător:
In scurtul popas al vieții
Vreau multe schimbări de decor.

*

Am stat la mansardă o lună.
De-acolo, de sus, dela geam,
Și ziua și noaptea pe lună
Priveam ca la teatru, madame!
Cînd luna 'mi venia la fereastră,
Orașul părea că mă chiamă
Să văd în lumină albastră
Fantastica lui panoramă...

Mai sus, într'o cameră mică,
 Făceau împreună menaj
 Un moș, un actor ș'o pisică.
 Iar dincolo, jos, la etaj,—
 O damă cu vizite multe,
 Ș'alături de ea un burlac :
 Un domn serios dela Culte,
 Cu cioc și cu ghetete de lac.

De-acolo, pe-o vreme ploioasă,
 Mi-am pus geamantanu 'n tramvai
 Și-abia am ajuns pîn' acasă,—
 Pe Berzei, la c'onul Mihai.

Țin minte și-acuma grădina,
 Ferestrele unse cu var...
 În față sta cloana Irina
 Și 'n curte un fost-arhivar :
 Vedea-i răsărind la oaltă
 Un coif luminos de iatac,
 Pridvorul cu federă 'naltă
 Și flori zîmbitoare 'n cerdac.

Pe-atunci înflorea liliacul
 Și noaptea cădea parfumată,
 Umplînd de mirezme cerdacul,—
 Și-avea arhivarul o față...

Stam ceasuri întregi sub umbrarul
 De flori, așteptînd neclintit
 (C'avea obicei arhivarul
 Să sforăie noaptea cumplit...)
 Tîrziu, cînd se da la-oparte
 Perdeaua,—părea că visez !

... Și iar am plecat mai departe,
 De teamă să nu mă fixez.

(Străine privești fugare,—
 Voi nu știți că 'n inimă port,
 O dulce mirezamă de floare,
 Parfumul trecutului mort !)

*

Ș'am stat la un unchiu, pe Romană,
Țin minte... Dar unde n'am stat?
La domnul Manuc,—o persoană
Cu nasul puțin coroiat,—
La doamna Mary, pe Regală
(O, cum mă ruga să nu plec!
Mi-a scris chiar o carte postală),—
Pe strada Unirii la Șbeck,—
Pe Grant, lângă birtul lui Sterea,
Pe Witing, pe Tei la Confort,—
M'a dus pretutindeni puterea
Aceluiași tainic resort.
C'așa mi-e viața: o goană,—
Și toate durerile trec...

Rămii sănătoasă, cucoană,
Că'mi iau geamantanul și plec!

Gh. Topîrceanu

Scrisori din Ardeal

A fost o luptă lungă și cumplită, o încheștare îndirjită la care am azistat. După trei luni de campanie electorală, soarta țării s'a hotărât în două zile. Alegerile sînt pe isprăvite și partidul guvernamental a reperutat o mare biruință.

Cele două partide de opoziție kossuthistă sînt bătute. Partidul d-lui Justh, care ceruse înființarea băncii naționale ungare și desfacerea economică de Austria—ca o pregătire a desfacerii politice—azi e redus dela 140 la vre-o 40 de mandate.

Dar guvernul nu a cruțat nici opoziția miluită a d-lui Kossuth, care s'a redus cam la jumătatea celor vre-o 90 de mandate.

Guvernul va dispune de o majoritate covârșitoare și, cel puțin deocamdată, omogenă. La cei vre-o 245 de deputați guvernamentali aleși până azi se vor adăuga probabil vre-o 15 deputați independenți, cu program 67-ist, și vor face să crească majoritatea cu alte ciștiguri ce se așteaptă cel puțin la 270 din 473 deputați. Cei 40 de Croați vor vota și ei probabil cu guvernul, în chestiile care privesc Ungaria și Croația, pecind în celelalte ei nu au vot.

Vechile mari majorități ale regimului liberal sînt deci restabile și ideea dualistă a recucerit terenul pierdut în Ungaria. Majoritatea kossuthistă a fost redusă la mai puțin de 100 de mandate; ideea kossuthistă e respinsă în vechiu-i domeniu: cercurile electorale curat ungurești; guvernul a reușit să ocupe chiar și acolo citeva poziții (bunăoară cetatea martirilor unguri, Aradul, care a ales pe contele Tisza contra tribunului kossuthist Barabäs).

Viena nu-și tănuiește bucuria. Nu Viena parlamentară și democratică, ci Viena oficială, cercurile curții împărătești. Din Bosnia, unde se află actualmente, împăratul Fracisc Iosif a adresat primului ministru, contelui Khuen, o telegramă de felicitare pentru succesul lui electoral. Este bucuria împărătească legitimă? Are politica dinastiei și a monarhiei motive de a se bucura de succesul d-lui Khuen și a artei electorale a d-lui Jeszenszky? Avem prea multe cuvinte pentru a ne îndoi de aceasta. Înțelegem, ce-i drept, bucuria bătrînului suveran. Stafia kossu-

thismului antidinastic e alungată ; dorințele și trebuințele monarhiei vor găsi o majoritate docilă, gata a vota orice sume pentru întărirea situației externe a monarhiei. Noua majoritate ungurească nu înseamnă însă decît o potolire efemeră a focului kossuthist, iar nu stingerea lui. Ea nu poate reprezenta o soluție definitivă. Căderea partidului kossuthist nu exprimă renunțarea la idealul kossuthist în poporul unguresc.

Corpul electoral unguresc nu s'a convertit la deakism, ci a obosit numai de lungile crize mistuitoare și dorește să se reculegă, dorește liniștea progresului și a consolidării interne, spre a relua lupta mai tirziu cu puteri proaspete. Idealul kossuthist e bătut, dar nu-i înfrînt. El s'a retras numai în adîncul sufletului unguresc, de unde va izbucni din nou ca o dorință neînvinsă, ca o flacără veșnică ce arde și mistue de patru sute de ani gîndul acestui popor, insetat de nealîrnare națională.

Iată ce spune organul de frunte al presei ungurești, însuși guvernamentalul *Budapesti Hirlap*, despre noua fază a politicii ungurești :

Marele Sisif (partidul kossuthist) s'a ureat pe virful muntelui, dar piatra s'a rostogolit din nou în vale. Trebuie să începem iarăși a o urca la deal ; odată și odată va trebui să izbutim a încunună culmea muntelui cu piatra... Acuma (la alegeri) nu s'a luptat națiunea, ci partidele. Națiunea muncește, adună puteri, așteaptă un nou prilej și noi trebuie să-l pregătim. Nu prin zgomot și nehibzuită provocătoare, nu prin obstructionism, ci cu înțelepciune, cu idei, cu muncă, seriozitate, stăruință și abnegațiune.

Acestea nu sînt fraze, ci exprimă gîndurile adînci ale poporului unguresc întreg. Kossuthismul nu a pierit deci și nu va pieri niciodată. Din rezerva în care s'a retras, el se va răscoli iarăși și va porni din nou, va reîncepe munca de Sisif, va pîndi prilejul, clipa; odată și odată nădăjduște să încununeze muntele cu piatra pe care o rostogolește de sute de ani...

Noua majoritate guvernamentală nu poate fi decît un succes efemer ; soluțiunea definitivă este una singură : *dărimarea eghemoniei ungurești*. Cîtă vreme eghemonia ungurească se menține, dînd poporului unguresc un domeniu de putere și stăpînire mult mai mare decît i se cuvine după număr și întindere, el va întrebuița plusul acesta de forță pentru realizarea Ungariei independente. Cîtă vreme eghemonia ungurească va fi în ființă, dinastia și monarhia vor pătîmi de aceste două mari crize statornice : criza kossuthismului și chestia naționalităților din Ungaria.

Amîndouă sînt efectele aceleiași cauze și se găsesc în strînsă legătură între dinsele. Desființarea eghemoniei ungurești le va pune capăt și monarhia va regăsi liniștea ei internă, izvorul puterii externe. Iată pentruce chestiunea naționalităților din Ungaria e punctul unghiular al crizelor ungurești. Odată deslegată, eghemonia ungurească va înceta și cu ea, împreună, și kossuthismul, care nu va mai amenința în mod serios monarhia.

România va trebui, pe cit se poate, să contribuie la atinge-

rea acestui scop,—aceasta pentru noi și pentru dinsa, pentru existența ei deopotrivă. Numai monarhia austriacă, puternică și așezată nu pe piciorul de lut al eghemoniei ungurești, ci pe echilibrul de puteri al tuturor popoarelelor mari și mărunte, poate asigura și existența țării rominești.

*

A cui e noua majoritate? A d-lui Khuen, primul ministru, sau a d-lui Tisza, prezumtivul prim-ministru? Chestiunea aceasta e hotăritoare pentru viitoarea evoluțiune politică. De-ocamdată, cum am spus, majoritatea e omogenă, e o singură masă mare, plină de beția succesului, fericită de posesiunea mandatului. Cind beția se va risipi însă, vor veni marile chestiuni care vor avea darul să desfacă tabăra guvernamentală în nuanțe bine precizate.

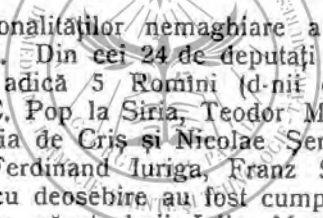
Este, bunăoară, probabil că elementele agrariene—și partidul e plin de conți și baroni latifundiari—nu vor vota fără oarecare împotrivire sau recompesație convenția comercială cu România. Vor mai veni desigur și alte chestiuni la ordinea zilei, care vor contribui la formarea procesului de diferențiere. Chestiunea principală va fi însă *reforma electorală* (căci nu mai îndrăznesc a vorbi de *votul universal*).

D. Khuen a venit, ce-i drept, cu mandatul precis dela M. S. împăratul de a legiui *votul universal*. Dar cine mai are naivitatea de a crede că o majoritate, care-și datorește existența legiui electorale actuale, să o schimbe într'un mod atit de radical? Toți cei ce reclamă cu stăruință și sinceritate *votul universal* o fac nu pentru că doresc o simplă *sporire a numărului* de alegători, ci pentru că, cu ajutorul acestui spor, doresc o schimbare a *parlamentului* însuși, a partidelor, a raportului de puteri dintre ele. *Votul universal* pentru ei e numai un *mijloc* pentru alt scop: reducerea partidelor istorice și introducerea altor partide, care azi se află în afară de corpul legiuitor al Camerei, mai ales introducerea în Cameră a partidului naționalităților și a curențelor democratice și socialiste. Ei nu vor numai o schimbare în corpul *electoral*, ci mai ales în corpul *parlamentar*. Ei bine, aici se ciocnesc falșii prieteni ai *votului universal* cu prietenii lui sinceri. Falșii lui prieteni sînt în fond potrivnicii lui, sînt potrivnicii unei schimbări în lăuntrul *parlamentului*, sînt actualele partide care se tem de pierderea predominării în parlament și cred că sistemul rotației parlamentare, pe care doresc să o introducă, se tulbură sau se nimiceste prin *votul universal*. Nuanța tiszaiată covirșește în partid și capul ei, contele Tisza, a rostit în timpul campaniei electorale zecimi de discursuri de agitație contră *votului universal* și a preconizat o politică de exterminare a partidelor naționale, mai ales a partidului național rominesc. Mai mult chiar, ziarul *Budapesti Hirlap* publică a treia zi după alegeri un articol, prin care face bilanțul alegerilor. Concluzia ce trage e că Viena s'a putut convinge că, și cu actualul sistem electoral, dualismul se

poate menține și că prin urmare o reformă electorală nu mai e necesară nici chiar din punctul de vedere al Vienei. Guvernul, ce-i drept, a făcut imediat declarația că acest articol nu exprimă vederile lui. Dar, cum *Budapesti Hirlap* e și el un organ guvernamental, rostul articolului său e evident. Guvernul a sondat publicul prin o știre, pe care tot el, de-ocamdată, o desminte, spre a constata impresia pe care ar provoca-o în lumea ungurească și spre a se convinge dacă ea provoacă împotrivire.

Dacă împăratul a avut în vedere, la numirea noului guvern, pregătirea votului universal și soluțiunea chestiunii naționale, el se va încredința în scurtă vreme că nici una din aceste două reforme nu se va realiza. Noua majoritate înseamnă deci în amindouă punctelele dejucarea voinței împărătești spre reforme democratice, prin oligarhia ungurească. E repetarea unei vechi povești, pentru care mai mulți Romini și-au vărsat singele și Horia, Cloșca și Crișan au murit, frinți de roată în piața Belgradului.

Și se pare că vor mai trebui astfel de jertfe până când voința poporului și a împăratului se vor putea întâlni și implini.

Partidul naționalităților nemaghiare a suferit o înfringere cumplită la alegeri. Din cei 24 de deputați naționaliști au reușit să fie realeși 8, adică 5 Romini (d-nii dr. Alexandru Vaida la Arpaș, Ștefan C. Pop la Siria, Teodor Mihali la Ileanda, Vasile Damian la Baia de Criș și Nicolae Serban la Făgăraș), și 3 Slovaci (d-nii Ferdinand Juriga, Franz Skiciak și dr. Paul Blaho). Românii cu deosebire au fost cumplit decimați: din 14 s'au întors 5. Au căzut d-nii Iuliu Maniu, Aurel Vlad, părintele Vasile Lucaci, Vasile Goldiș, Ioan Suciu, părintele Gh. Popovici, Ștefan Petrovici, iar d-nii Nicolae Onciu și Aurel Novac renunțaseră de bună voie a-și mai pune candidatura. Privind lista celor căzuți, ne dăm seama că pierderile noastre sînt grave și supt raportul calității. Vor lipsi figuri parlamentare distinse, ca d-nii Maniu, Goldiș, Vlad și Lucaci.

Care sînt pricinile pierderilor noastre? Se poate spune că mișcarea noastră națională a scăzut și că puterea idealului național a slăbit în poporul românesc? Nu. Concluzia aceasta o vor trage cel mult potrivnicii noștri, care vor să prezinte cu orice chip partidul național drept un partid de „așiftători” care fac o mișcare meșteșugită, fără aprobarea poporului. Poporul s'a purtat aproape pretutindeni foarte bine, a primit pe candidați cu în-suflețire, a respins în marea-i majoritate banul și băutura străinului. Sîntem absolut siguri că, dacă alegerile ar fi fost libere, ca într'un stat cu adevărat constituțional, s'ar fi ales cel puțin 25—40 de deputați romini.

Cauzele înfringerilor noastre sînt de natură îndoită: presiunea administrației și lipsa de energie și organizare a partidului nostru însuși. Trebuie să adaug însă imediat că din aceste două

cauze partea de vină a celei dintâi e mult mai covârșitoare decît a celei de a doua. Dacă amîndouă aceste cauze ar fi lipsit, partidul trebuia nu să *mențină* numai, ci să *indoiască* chiar numărul său de mandate. Lipsa *plus*-ului pe care eram în drept să-l așteptăm, se datorește în parte vinei noastre; dar *minus*-ul de mandate este datorit meritului d-lui Jeszenszky, care a comandat armata administrativă și militară, cu talentul, cu energia, lipsa de cruțare și scrupul pentru viața omenească a unui adevărat general.

Căci ceia ce s'a văzut cu prilejul alegerilor a fost mai mult decît obișnuitele „alegeri” ungurești, cu presiunile și ilegalitățile obișnuite. A fost în fond suspendarea legilor fundamentale și călcarea Constituțiunei în modul cel mai brutal și cinic. Numai astfel se explică cum un partid, care acum patru luni nu exista și nu avea un singur membru în toată țara, azi are o majoritate de vre-o 270 de deputați în Cameră. Nu se mai poate vorbi de simple ilegalități—cuvînd blînd și mincinos—cînd libertatea individuală e suspendată, nu pentru o singură persoană, ci pentru cercuri și ținuturi întregi (ca la Radna și aiurea); cînd cetățenii, dezarmați, sînt uciși cu arma dela spate în mod premeditat, după ordin „de sus” și în mod absolut nepedepsit (la Mărgineni); cînd armata ridică 1.600 de alegători noaptea, din somn, și pune pe fiecare din ei în fața alternativei: sau de a fi străpuns imediat de baionetă, în fața familiei sale disperate, sau de a vota cu candidatul ungar (la Cehul Salajului); cînd jandarmii în răstimpuri regulate năvălesc în tabara alegătorilor romîni și împușcă sau rănesc cite un alegător ales la întimplare, pînă cînd ceilalți serisipesc îngroziiți (la Șomcuța), — și alte grozăvii. Constituția țării a fost pur și simplu suspendată pe timpul alegerilor, și pentru toți morții și rîniții, pentru toate crimele săvîrșite în acest fel, jandarmii primesc premii făgăduite înainte dela candidații „aleși” în acest chip (la Ceh, deputatul ungar a dat fiecărui jandarm cite 100 de coroane), iar prefectii care au reușit să „îvingă” mai mulți candidați romîni primesc imediat a doua zi o notă de laudă dela ziarul oficios al guvernului, *Magyar Nemzet* (ca prefectul din Bihor și din comitetul Alba, pentru căderea d-lor Lucaci, Lazăr Maniu și Vaida).

D. Vaida avea la Ighiu majoritatea alegătorilor, dar armata a oprit alegătorii din șase comune de a veni la vot, — aceasta în clipa cînd candidatul ungar atinsese majoritatea de două voturi și își isprăvisese votanții. Așa a căzut d. Maniu la Vinț, cu 10 voturi, anulîndu-se pe pretexte 90 de voturi, deși candidatul ungar se pusese numai cu *trei* zile înainte de alegere, etc. etc.

D. Goga va trebui să se supue unui balotaj la Chișineu. E remarcabil faptul că, la Vîrșeț, candidatul naționalist Reinhold Heegn a pus pe fostul ministru Lang în balotaj. Dacă va reuși să fie ales, va fi primul deputat naționalist german în parlamentul unguresc.

După alegeri primul ministru a avut însă nerușinarea să

declare unui ziarist că nicăiri n'a fost „nevoe“ de intervenția armatei și că guvernul poate spune liniștit că nu a întrebuițat nici-un mijloc „lipsit de nobleță“ („unedel“). Și totuși cit de ușor l-am erta, dacă ar fi întrebuițat numai mijloace lipsite de nobleță...

Am spus că avem și noi o parte de vină la înfrângerea noastră. Curentul de critică împotriva felului cum afacerile partidului naționalist sînt conduse are desigur multă îndreptățire; ar fi însă greșit dacă vina principală a căderilor s'ar pune în socoteala greșelilor noastre. Autorul înfrîngerilor este desigur d. Jezzenszky, secretarul general dela Interne, care a avut aparatul electoral în mînă. Voi aminti însă și învinuirile ce se ridică împotriva partidului național, deși pînă acuma ele au fost puțin exprimate în publicitate.

Se critică cu multă dreptate că acțiunea partidului e lipsită de energie, stăruință și unitate. Partidul nu a exploatat în de-a-juns cei patru ani de deputăție în scopul organizării și a agitației politice. Nu avem o presă bine organizată. Partidul ar trebui să creeze mai ales un ziar popular răspîdit în multe zeci de mii de exemplare și ar trebui să cultive legăturile cu presa. Azi, ziare ce cele mai bune intenții ar putea să urmeze o tactică tocmai contrară intereselor partidului, neavînd nici-un contact cu conducătorii partidului și nefînd puse în curent cu tactica lui.

Guvernul a oprit, ce-i drept, organizarea partidului, dar sînt oameni, ca d. Ion Suciu, care afirmă că organizația, pusă pe baze nouă, se poate crea și fără învoirea guvernului. Nu s'a căutat apoi îndeajuns legăturile cu alianții noștri naturali, străinătatea, care are simpatii pentru noi și partidele antiungurești ale Austriei.

Se critică și felul cum s'a fost făcută campania electorală. Acțiunea partidului a fost cam tardivă și lipsită de energia datorită. Tratatulele cu guvernul s'au prelungit fără a da un rezultat, numărul candidaților a fost prea mic și s'a publicat foarte tîrziu, cînd partidele ce-lelalte își numiseră demult candidații. S'a publicat un manifest electoral, lipsit de avîntul și căldura marilor momente în viața unui popor, într'o formă foarte puțin literară. Campania a fost lipsită de mari manifestații, în care agitația electorala să-și fi găsit punctele de apogeu (poate cu excepția adunării dela Orăștie). Au lipsit discursurile de concepție largă (sau cel puțin nu au fost publicate), prin care s'ar fi dat analiza surprinzătoare a situației și a platformei alegerilor și care ar fi dat conștiinței publice o expresie sintetică și o îndrumare unitară și hotărîită. Presa noastră încă părea lipsită de înțelegerea deplină a situației. Articolele de agitație au fost prea puține. Amintesc însă un articol frumos și puternic de imprecățiune la adresa trădătorilor, scris în tonul biblic și pe înțelesul poporului, apărut în „Lupta“. Aceasta nu va să zică însă că fiecare candidat în parte nu și-ar fi făcut datoria. D. Goldiș la Rodna a depus o muncă uriașă, tot astfel au făcut mari sforțări d-nii Maniu, Vlad (mai

ales la Caransebeș), Vaida, Lucaci, Șerban, etc. Căderea lor se datorește corupției și ilegalităților administrative fără păreche, care au pus pe Romini în afară de lege.

*

Ce-i de făcut? Intrebarea aceasta e azi pe buzele tuturor A-legerile au lăsat o mare amărăciune și decepție în spiritele tuturor. Lumea nădăduise un progres, un spor de mandate, și chiar și pesimiștii au crezut într'o pierdere de două-trei mandate cel mult.

Descurajarea și amorțeala, care stăpînise înainte de proclamarea activismului parlamentar, amenință a covârși sufletele mulțimii. A doua zi după alegeri, „Lupta” publică scrisoarea generalului Traian Doda către președintele Camerei. Generalul Doda fusese, înainte de proclamarea pasivității, ultimul deputat național care, cu toată teroarea guvernului, mai reușise să intre în Cameră. Atunci Doda declară că nu-și va ocupa locul într'o Cameră aleasă în baza corupției și teroarei. A fost un gest frumos, — dar întrebăm ce rost a avut publicarea acestei scrisori tocmai acum? Vrea ziarul din Budapesta să preconizeze întoarcerea la pasivitate? Dacă da, atunci publicarea acelei scrisori e o greșală și dovedește încă odată ceea ce spunem: că presa noastră, de data aceasta însuși ziarul oficial al clubului, e lipsită de orientare din partea conducătorilor noștri. Întoarcerea la pasivitate ar însemna să privim în tăcere la dizolvarea partidului național și să dăm loc liber formării unui partid românesc moderat. Guvernul are astăzi vreo 8 deputați romini guvernamentali și ei pot forma germele din care va încolți partidul moderat. Orice aluziune la pasivitate e o incurajare a Rominiilor moderați, și ziarul care face astfel de incurajări săvîrșește o mare greșală.

Datoria noastră e de a nu ne lăsa toropiți de duhul descărăjării și al inerției. Descurajarea noastră ar fi legitimă într'un singur caz: dacă s'ar fi dovedit că poporul nu este cu noi și nu vrea să știe de politica partidului național. Dacă s'ar dovedi cu adevărat că politica aceasta nu are temelie și nu are rădăcini în conștiința poporului, atunci concluzia renunțării ar fi dureroasă, dar inevitabilă. Dacă s'ar dovedi că pătura noastră intelectuală nu mai are trebuința idealului național și credința în el și că dorința de luptă s'a stins, atunci concluzia aceasta ar fi logică. Dar alegerile acestea ne-au dovedit, cu toate dezastrele lor, încă odată că poporul e cu noi și că clasa de intelectuali e dornică de ideal și de luptă pentru acest ideal.

Partidul național va *trebui* deci să trăiască mai departe. El va trebui să-și urmeze înainte lupta și, dacă actualii lui conducători l-ar dizolva chiar și ar trece cu toții în tabăra guvernului, el ar trebui reconstituit. Căci cită vreme sînt Romini în țara aceasta, cită vreme ei mai vorbesc rominește, trebuințele vieții naționale, exprimate de programul nostru național, vor exista în-

totdeauna și lupta acestui popor nu poate avea decât două sfârșituri : sau el se va desnaționaliza, sau va izbuti prin luptă să-și cucerească toate atribuțiile vieții naționale. Orice altă stare e un provizorat, o fază de pregătire și trecere spre una din aceste două stări, singure definitive.

Mișcarea noastră națională, ca orice mișcare, e supusă ritmului de suire și coborire al evoluției naturale. Ea merge ca linia unei spirale ce pare a se întoarce de unde a plecat, dar la orice întoarcere se găsește mai înălțată cu un grad. Sintem în faza de întoarcere, în faza coboririi, dar în realitate am progresat și recăderea actuală pregătește un avânt și mai puternic. Cine are ochi vede pretutindeni pregătindu-se avântul. Avem un popor mai trezit, mai conștient ca înainte, și generația nouă e o făgăduială bună și curată. Tineretul e plin de simțire și de gândire mai românească decât înainte, e plin de neastimpăr; dorul luptelor viitoare îi arde în vine. Zăresc parcă oștirile viitoare ce se ridică din pământ, figura conducătorului se desprinde tot mai lămurit, cu sufletul curat și împătimit de durerile neamului întreg, cu glasul limpede și îndrăzneț, și flamura cea nouă începe a se desface încet din cutelele ieii. Căderea, în loc de a ne descuraja și risipi, ne îndrește hotărîrea, ne inversunează sufletele și face să se strângă rîndurile mai bine. Dezertarea citorva suflete slabe este o curățire și înalță calitatea luptătorilor.

Nu, domnilor trădători, nu, domnilor pasiviști, noi vrem luptă, nu vrem o pace rușinoasă sau liniștea nelucrării, vrem să nemăsurăm puterile, să ne încordăm mușchii încărcați cu energia puterii și a tinereții, vrem ireamăt de război și așteptăm nerăbdători ciocnirea cu vrăjmasul secular al tuturor părinților și strămoșilor noștri!

Gh. Poenaru

Miscellanea

Literatură „absconsă“

Nu ni se poate imputa că sintem exclusiviști în aprecierea operelor de artă.

În articolele, în cronicile, în recenziile noastre am lăudat opere de toate școlile: clasice, realiste, romantice, simboliste, etc.

Unii publiciști s'au arătat chiar nedumeriți de această abatere de la programul nostru „poporanist“, parcă poporanismul ar fi o școală literară, și nu: întâiu o chestie de naționalizare a literaturii culte, fie ea clasică, romantică ori simbolistă; și în al doilea rînd o chestie de simpatie artistică, fie artistul simbolist, romantic ori clasic!

Mai ales simbolismul „nostru“ a băgat pe mulți în nedumerire, parcă între simbolism—școală literară care, în ultima analiză, vrea sugestia în locul *expresiei*, sugestia a ceea ce nu se poate exprima—și între poporanism ar fi o contradicție!

Există însă la noi un început de literatură,—un ecou întîrziat al unei literaturi străine,—pe care o vom numi „absconsă“, cu un cuvînt întrebuițat în Franța de înșiși reprezentanții acestui fel de literatură. Acestei literaturi nu-i putem aduce aplauzele noastre.

Ceia ce caracterizează această literatură „absconsă“ este că ea nu poate fi înțeleasă decît de autorul ei și de cîțiva inițiați.

Scriitorul își exprimă stările sufletești prin cuvinte și figuri de stil, care nu sînt înțelese decît de el și care, deci, nu sînt în stare să evoce în sufletul nostru stările sufletești ale poetului.

Inchîpuiți-vă un poet, care ar avea particularitatea să „audă colorat“. El va traduce sunetele din natură prin culori. El va pricepe perfect ce a spus în propria-i poezie. Și vor pricepe și aceia care sufăr de o *identică* „audiție colorată“. Iar dacă poezia e și simțită puternic, dac senzațiile de auz sînt puternic și exact exprimate prin... imaginile de văz corespunzătoare, atunci poezia aceasta va putea face o mare impresie asupra lor.

Dar noi, care nu auzim roș, verde și indigo? Dar chiar acei care

sufăr de „audiție colorată“, dar aud glasul privighetorii *albastru*, și nu *galbăn* ca poetul ?

Sau, închipuiți-vă un poet de aceștia „absconși“, care ar vedea între lucruri niște raporturi, *nu nouă*, ci imposibile pentru mintea normală omenească ? Dacă poetului „clipele“ i s'ar părea, cine știe din ce cauză, „triunghiulare“ ? Și le-ar opune altor clipe din trecut, când poetul era fericit, când „clipele“ erau „romboide“ ? Sau dacă, făcând comparații, ne va spune că ochii iubitei sale sînt ca două gîturi de girafă, și minile ei ca două patrafire ? Știm noi, bieți cetitori, ce va să zică clipe triunghiulare și cum sînt minile ca două patrafire ? Poetul poate știe. Cine știe ce asociații bizare de idei l-au condus la aceste comparații ? Cine știe ce și ciți termeni intermediari fac legătura între „clipe“ și „triunghiulare“, între „mini“ și „patrafire“... Dar noi ?!

Nu e așa că această poezie,—oricît de frumoasă o fi fiind în *felul ei*, „în sine“,—*trece* pe lângă noi, nu există pentru noi ?

Noi nu credem în această poezie. Limba are ca funcțiune transmiterea stărilor sufletești dintr'un suflet în altul. Ea e un instrument, și nu un scop. Dacă s'ar putea face această transmisiune mai ușor prin altceva, prin curenți electrici de pildă, ne-am putea dispensa de dinsa. Avînd această menire, limba va fi cu atît un instrument mai perfect, cu cît își va îndeplini mai ușor, mai repede și mai exact funcțiunea... Idealul, cum s'a zis de-atîtea ori, e să exprimi gîndiri cît mai complexe într'o formă cît mai simplă.

Dealtmîntrelea, istoria literaturii întregi, dela Homer pînă azi, e martoră că nici un scriitor „absconș“ n'a trăit. Rămas-a vre-unul,—c'au fost întotdeauna ? În lupta pentru traiu, au învins numai scriitorii clari, care pot fi pricepuți în toate vremurile, pentru că vorbesc tuturor oamenilor.

Aceasta, însă, nu însemnează *claritate cu orice preț*.

Ceia ce trebuie să urmărească poetul, e toată claritatea cîtă comportă subiectul său, sentimentalitatea sa.—Este evident, că unei poezii simboliste,—prin definiție flotantă și vapoasă, pentru că vrea mai ales să sugereze,—nu i se poate cere claritatea unui sonet de Hérédia.

Dar această „neclaritate“ inerentă poeziei simboliste, neclaritate care, dacă întrece necesitatea, devine primejdioasă,—tocmai ea trebuie să facă pe poetul simbolist să se exprime cu toată claritatea cîtă e posibilă, cîtă comportă felul acesta de poezie.—Sînt unia însă, care caută anume să fie cît mai neclari, pentru a fi cît mai... simbolști !

Și e păcat de unii, prin versurile cărora, ca printr-o ceață desfăcută ici și colo, zărești adesea bucăți de cer albastru. D. Tudor Arghezi e unul dintre aceștia.—La d. Minulescu, ceața s-a împrăștiat aproape de tot. Cetitorul are un exemplu chiar în Nr. de față al revistei noastre. Poate că „Romanța Soarelui“ nici nu mai e simbolistă. Dar e admirabilă.

Cetind pe d. Maiorescu

Intr'un „*Adaos din 1908*“ la studiul d-sale „*Literatura romină și străinătatea*“ (Critice, ed. Minerva), vorbind de starea actuală a științei rominești, d. Maiorescu amintește printre scrierile care se ocupă cu „elementele fizice ale regiunilor locuite de Romini“ și „interesantele scrieri ale d-lui Mehedinți“.

Scrierile acestea ale d-lui Mehedinți despre „elementele fizice ale regiunilor locuite de Romini“, sînt, în adevăr, „interesante“, sînt chiar admirabile, dar, ca și industria mare a lui Cașavencu, ele sînt admirabile dar : *nu există!*

În schimb, d. Iorga n'are scrieri. Cînd amintește despre istorici și ajunge la d. Iorga, d. Maiorescu vorbește *numai* de : „comoara de documente, descoperită și pusă la îndămina publicului de nepilduita străguință a d-lui Iorga“. Atîta tot : un simplu colector de documente.

Iar d. Radu Rosetti nici nu este amintit.

D. Radu Rosetti, se știe, e „subversiv“.

Cu acesată ocazie, am asistat din nou la procesul de formare al unui „intelectual, savant, scriitor“ și „idealist“.

În numărul trecut al „V. R.“ am văzut cum a fost intelectualizat și savantizat d. M. Dragomirescu.

Pauline Garcia-Viardot

Divinul Turghenev a revenit la ordinea zilei cu ocazia morții de curind a D-nei Viardot.

Pauline Garcia-Viardot, sora ilustrei Malibran, a fost o cîntăreață vestită pela jumătatea veacului al XIX-lea.

Paulina Garcia a făcut cunoștință cu Turghenev la 1843, la Petersburg pe cînd marele scriitor avea 25 de ani.

Turghenev o admira pentru surprinzătoarea ei inteligență și pentru talentul ei, el spunea : „geniul“. De altmintelea, și George Sand o numea „le plus beau génie de femme de notre époque“...

Dar Turghenev n'a fost numai admirator, ci și un adorator al ei. Se zice că într'o zi a fost atît de fericit că Paulina i-a trecut batista ei parfumată pe frunte, și l-a plictisit pe Bielinski atît de mult cu expansiunea acestei fericiri, încît criticul s'a supărat și i-a spus că suferă de sadism.

La 1847, Turghenev părăsește Rusia odată cu Paulina, care în acest timp devenise d-na Viardot. De-acum înainte el va colinda Europa, urmărind pe cîntăreață în toate peregrinațiile ei, la Paris, Bruxelles, la Courtavenel în Brie, unde familia Viardot avea o casă, și unde și scrie unele opere, între alte și o parte din nemuritoarele Povestiri ale unui vînător. Acum, învață și spaniolește, ca să se înțeleagă cu mama și mătușa Paulinei.

Desigur, că pricina pentru care Turghenev și-a petrecut viața în Franța, a fost și D-na Viardot. El singur spunea, că ceia ce-l face să stea departe de patrie e D-na Viardot și fiica lui, pe care încă din 1850 o încredințase prietenei sale.

La 1864, d-na Viardot se retrage din teatru și se stabilește la Baden. Turghenev își face, și el, o casă în această localitate, în vecinătatea prietenilor săi, și începe să ducă o viață cu totul artistică... Rușii, care au fost întotdeauna geloși oarecum de străinii care le răpiseră pe marele lor compatriot, pun în circulație o mulțime de răutăți: că Turghenev e un factotum al familiei Viardot, că aduce acasă vinatul Domnului, că poartă prin oraș caetele de muzică ale Doamnei (mai târziu vor vorbi de „guvernanta“ lui Turghenev!) și altele. De fapt, Turghenev se găsea foarte bine, familia aceasta îi satisfăcea nevoia de societate, iar talentul muzical al d-nei Viardot era o veșnică desfătare pentru acest mare iubitor al frumosului.

Acolo, la Baden, el scria livrete pentru operetele compuse de d-na Viardot, aranja cuvintele cîntecelor rusești, a căror muzică o aranja ea. Asculta pe Gluck și pe Mozart, favoriții prietenii sale, căreia Wagner nu-i plăcea,—și juca uneori piese de teatru. Așa, se spune că într'un rînd ei au jucat Krakamiche ultimul vrăjitor, cu Turghenev în rolul lui Krakamiche, în fața regelui și reginei Prusiei, a marelui duce și marei ducese de Baden și a altor altele, și că, cu această ocazie, a ținut și un *speech*, în care a imitat, ușor, pe Napoleon III, lucru care a produs mult haz în... asistență.

La 1871, după războiu, familia Viardot strămutîndu-se în Franța, Turghenev a urmat-o. „Și în Australia măși duce după dinșii“ zicea el. La Paris el stătea la etajul al treilea al unei case, ale cărei etaje de desubt erau locuite de prietenii săi. În curînd își cumpărara, în tovară șie, o vilă la Bougival.

La 1883, Turghenev moare sub ochii d-nei Viardot, care a povestit într'o scrisoare, dată de mult publicității, agonia și moartea bătrînului ei prietin.

După moartea lui Turghenev, d-na Viardot a făcut cunoscute multe din scrisorile primite dela el, scrisori foarte importante prin știrile ce conțin, prin observațiile sale pătrunzătoare și prin stilul său unic. În cartea lui Emile Haumont—Ivan Tourguénef, la vie et l'oeuvre—după care am luat mai toate datele acestea, se citează multe fragmente din aceste scrisori. (Cartea e bogată în date biografice, dar e mediocră în partea ei critică).

Si acum, după 27 ani dela moartea marelui ei prietin Ivan Serghieici, aceia care străbătea odată triumfător Europa, a murit în vîrstă de 90 de ani! Desigur, că acum vor eși la iveală multe scrisori ale lui Turghenev, cele mai intime, care vor arunca lumină nouă asupra vieții și operei sale. Deocamdată, s'a găsit un roman, care, după

titlu, Viața de artă, și după faptul că d-na Viardot a hotărât să nu se publice decît peste 10 ani, desigur că conține povestirea legăturilor dintre ea și Turghenev. Din romanul acesta lipsește o mică parte de pela mijloc. Turghenev, care a zugrăvit episoade din viața sa în Prima dragoste, în Asia, în Ape de primăvară, etc., n'a zugrăvit nicăeri „romanul“ său cu d-na Viardot, al cărui caracter, pe cît știm, încă nu e bine definit—și nici măcar n'a pus în vre-o operă tipul prietenii sale... Ivan Turghenev a fost cel mai delicat scriitor din toate timpurile.

D. Aurel Popovici

D. Aurel Popovici a tipărit o carte, în care insultă „democrația“ mondială în cele 14 idiome ale habsburgice sale monarhii.

În aceeași carte, d. Aurel Popovici dovedește că „democrația“ nu există.

Autorul uită însă că, fără existența acestei „democrații“ care nu există, d-sa n'ar ținea un condeiu liber în mîină, ci, iobag ardelen, ar duce nemeșului respectiv găini, ouă, pene de gîscă și celelalte pocloane, pentru a căror listă cf. Istoria Românilor de A. D. Xenopol.

P. Nicanor & Co.

Recenzii

D. Anghel și St. O. Iosif. *Cireșul lui Lucullus*. Minerva, București.

D-nii D. Anghel și St. O. Iosif ne-au dovedit că nu știu face decât mici ca-po d'opere, fie în versuri, fie în proză. Povestirile scurte din volumul de față nu sînt compoziții pentru revistă și, deși scrise în fuga condeiului, fără pretenție, aproape fiecare din ele e o operă desăvîrșită. În fiecare din ele e o idee, ce se desfășoară în narațiune, alcătuiindu-i unitatea organică și dîndu-i valoarea vitală, în acea formă ce nu aparține decît acestor autori.

Ce sînt în nuanțe și ce puternic în liniile esențiale e *Lucullus*! Cîte stări sufletești abia atinse de fraza autorilor, cîte idei și sentimente nu se ridică în preajma celor trei-patru pagini dela sfîrșitul nuvelii! Nu știu ce să admir mai mult: puterea de evocare a descripțiilor, imaginile prețioase din viziunile viu colorate și poetice, sau măsura și gustul cu care aceste frumuseți sînt dăruite cetitorului.

„Și în dimineața aceasta strălucitoare de primăvară, pe cînd destinul urzea în umbră rostul atîtor mări și catastrofe, bătrînul alb ca o fantomă, pășind încet printre colonade, după o noapte de orgie se îndrepta sprijinit

de o sclavă spre terasa de marmură de unde obișnuia să contempleze priveștea fără seamăn a orașului etern.

„La zgomotul pașilor ce se apropiau, un stol de porumbei, speriat, se'nălță și desfăcî o ghirlandă albă în seuin. Un pînă își deschise coada ca un evantaiu și peri în umbră. O mierlă arunca un trîl de flaut. Departe, Roma vîia de pulsația vieții care nu cunoaște astîmpăr“...

Dar ar trebui să citez pînă la sfîrșit toate acele descripții scurte, deschizînd însă perspective nesfîrșite asupra Romei și sufletului bătrînului ce fusese una din gloriile ei, pentruca cineva să-și poată închipui toată finețta și noblețta morală a incheerii. Cetitorul e recunoscător poezîlor că și-au ales cadrul celor două mai desăvîrșite dintre aceste mici capo d'opere, „*Cireșul lui Lucullus*“ și „*Răsplata lui Criton*“, în lumea senină a antichității.

„*Trandafirii roșii*“ sînt scriși într-o formă deosebită, de o naivitate voită, cu stîngăciile pline de grație ale artistului rafinat, care a pătruns tot farmecul și poezia legendei și a respectat *freschezza* și noutatea simțimintelor, spontaneitatea lipsită de orice meșteșug a acestor

plăsmuirii ale unei imaginații primitive, dar pline de viață.

Pețitorii Amfitritei sînt una din acele scăpărări scinteetoare ale fantaziei lui A. Mirea, din care s'a născut și „Regina Mab“. Iar „Spovedaniile“ sînt note pline de interes, cugetări subtile, imagini prețioase, o vie și neîntreruptă improvizare a unui spirit ce pare a nu-și cunoaște singur bogățiile.

*

I. A. Rădulescu-Pogoneanu. *Studii: Cîteva pagini din tinereța lui Eminescu.—Kant și Eminescu. Traducerea „Criticii rațiunii pure“.—Pregătirea lui Eminescu pentru o catedră de Filozofie la Universitatea din Iași.—O traducere în franțuzește a pastelurilor lui Alexandri.—Activitatea pedagogică a lui A. Odobescu.—Poeziile lui Cerna.—Profesorul Maiorescu.*

Sub numele de Studii, d. Rădulescu-Pogoneanu publică o serie de articole ce au apărut în *Convorbiri Literare*. Dintre acestea, cele mai interesante sînt desigur cele relative la Eminescu, atît pentru că sînt privitoare la marele nostru poet, cît și prin metoda pe care autorul o aplică pentru reconstituirea citorva clipe foarte interesante din viața poetului și răbdarea și sragacitatea cu care caută să degajeze unele note din personalitatea sa, puțin cunoscute de marele public, precizînd unele condițiuni ale vieții sale și sub influența căror lecturi și studii a început a se dezvolta această originală personalitate. În articolul „Cîteva pagini din tinereța lui Eminescu“ e vorba de conflictul dintre Eminescu și societatea „România Jună“ a studenților romîni. Acest conflict este urmarea trecerii lui Eminescu dela „naționaliști“ la societatea „Junimea“, căci și aici ajunsese ecoul daptelor dintre fruntașii culturii romîne de pe vremuri. Eminescu era cunoscut ca pârtaș al „cosmopoliților“, prin discuțiile sale cu studenții și mai ales cu prilejul serbării dela mănăsti-

rea „Putna“, intru pomenirea lui Ștefan cel Mare, cînd Eminescu se arătase pe față partizan al Junimii. Fiind în comitetul central din Viena, pentru pregătirea acelei serbări, dimpreună cu d. Slavici, aleseră ca judecători ai diferitelor proiecte de „cuvîntare festivă“ pe d-nii Maiorescu, J. Negruzzi și Pogor, ceia ce stîrni o adevărată furtună, și Eminescu dimpreună cu d. Slavici fură nevoiți a părăsi comitetul „Romîniei June“ (1871). Analizînd acele cîteva pagini în care e povestit faptul și sînt expuse vederile poetului în această epocă a vieții sale, autorul scoate în relief multe din trăsăturile caracteristice ce vor alcătui personalitatea cea mai puternică și mai originală din toată mișcarea noastră culturală.

În stilul său natural, limpede și fără podocabe, cu multă conștiințiozitate și metodă, d. Rădulescu-Pogoneanu face să reiasă fizionomia serioasă a tînrului de 21 de ani, care păstrează o așa seninătate în mijlocul unei controverse violente și plină de patimă, atîta obiectivitate în replică la atacurile nedrepte și de multe ori injurioase ale adversarilor. El reapare încă dela începutul vieții aceia ce a fost și a rămas pînă la sfîrșitul vieții sale: un om stăpînit de un puternic și lăminat sentiment național. Trecerea sa dela „naționalism“ la „Junimea“ nu a fost decît o urmare a dezvoltării logice a personalității sale, o urmare a maturității cugetării sale și a dezvoltării judecării sale critice. În fond el rămîne ceia ce a fost dela început, un naționalist sincer și convins, cum trebuia să fie omul care a cunoscut profund cele două manifestări concrete ale vieții sufletești ale unui popor: *istoria și limba*, așa cum trebuia să fie omul care a cunoscut mai de aproape și prin el însuși, pentru că a trăit în ele, toate țările romînești. Aceasta a făcut din el acel jurnalist fără pereche în istoria presei noastre, ce știa să pue peste patimile

mici și interesele trecătoare ale luptelor politice, problemele cele mai însemnate ale culturii noastre, și tot aceasta a dat limbii sale „atita energie acumulată, atita adâncime și atita frumuseță fermecătoare, atita claritate splendidă și plastică“. El nu a fost numai un cugetător și o personalitate puternică și originală, ci a și primit o pregătire temeinică pentru a-și dezvolta această fericită organizare firească: pe de o parte, studiul adâncit și amănunțit al istoriei și limbii, pe de alta, o bogată cultură filozofică în genere și studiul filozofiei lui Kant în specie, pe care și întreprinde să-l traducă în opera sa cea mai desăvârșită: „Critica rațiunii pure“. Influența aceasta a lui Kant asupra lui Eminescu, noțiunile pe care le-a luat din ea, cugetările rezezi ce i le împrumută în unele concluziuni sau de care se servește ca centru de reflexiune pentru subiectele sale proprii, toate acestea sunt puse în evidență cu multă claritate și iscusință de d. Rădulescu-Pogoneanu, atât în articolul său „O corespondență între Eminescu și d. Maiorescu“, cât și în articolul „Kant și Eminescu“.—Traducerea „Criticii rațiunii pure“, o face Eminescu în vederea pregătirii sale pentru profesorat. Interesante sînt toate observațiile pe care d. Rădulescu-Pogoneanu le face asupra limbii din traducerea lui Eminescu, reconstituind munca intelectuală a poetului pentru a traduce pe Kant în limba noastră încă așa de puțin adaptată pe atunci cugetării filozofice moderne și arătînd importanța pe care a avut-o această traducere, ca o pregătire, care, zice d.-sa, „l-a săltat pe nesimțite la acea ideală frumuseță a propriei sale cugetări“.—Din aceste articole, cât și din articolul „Activitatea pedagogică a lui A. Odobescu“, se poate observa metoda d.-lui Rădulescu-Pogoneanu, despre care am pomenit la începutul recenziei. Domnia-sa reconstituiește cu răbdare și pricepere, din do-

cumentele ce le are la îndămină, fiziologia sufletească a personajului, în legătură cu mediul, pe care-l evocă în citeva trăsături destul de caracteristice pentru a-l reinvia. Apoi, în această fizionomie, destul de complect și vioi redată, scoate în relief nota nouă pe care vrea să o redea, obiectul studiului său. Astfel, activitatea pedagogică a lui Alexandru Odobescu se armonizează cu toate celelalte caractere ale personalității sale, înfățișîndu-se totuși într-o lumină nouă.

I. S.

H. Sudermann. *Stane de piatră*, piesă în 4 acte, tradusă de E. D. Fa-gure, editura „Bibliotecii pentru toți“.

E cunoscută din vechime influența hotărîtoare a funcțiunilor digestive asupra sufletului. Scriitorul acestor rînduri a observat la el însuși o altă formă a acestei relațiuni. Anume, a-vînd, din pricina nervosității, stomahul foarte acid, nu pot mistui decît alimentele simple și sănătoase; mîncările picante mă îmbolnăvesc. Același dietă o țin mai ades și'n privința hranei sufletesti: fiind nu arare-ori chinat de proprii mei nervi, nu suport de fel literatură picantă, ci numai și numai cărțile sănătoase și odihnitoare.

Iată de ce am avut o adevărată mulțumire sufletească asistînd la reprezentarea *Stanei de piatră*, de către compania dramatică a d.-lui Davila; am admirat jocul sigur, plin de avînt, al actorilor principali, ansamblul desăvârșit al trupei, datorit priceperii și dragostii de teatru a directorului, talentul surprinzător cu care acesta din urmă a redat, cu cele mai simple și discrete mijloace, fireasca bunătate și toleranță a bătrînului Zarnke,—și m'am bucurat că sănătoasa piesă a lui Sudermann mi-a dat prilej să cunosc calitățile scenice ale d.-lui Davila: să fi avut d.-sa în repertoriu numai *Puhoiul*, *Mugureșel*, *Măgarul lui Buridan* și celelalte

Rokforturi, m'ăși fi lipsit cu siguranță... de frica unei gastrite morale. Așa, am urmărit tot timpul cu mare încordare desfășurarea dramei în mediul în-suflețit al șantierului; am resimțit compătimire adincă pentru nenorocirea nemeritată a pușcăriașului Biegler; am tremurat de indignare contra egoismului și lașității lui Göttlingk; am fost înduioșat de fireasca toleranță și iubire de oameni a bătrînului Zarncke; am ris de glumele de *pièce-sans-rire* și filozofia umoristică a mucalitalului spărgător Struve; în sfîrșit, am admirat sufletul generos și plin de curaj al Laurei, care ajutînd lui Biegler să-și recucerească un loc în societate, își întemeiază în același timp, fără a-și da da seamă, propria ei fericire.

În cursul celor patru acte nu m'am putut reculege un singur moment, pentru a judeca piesa în calitate de critic; eram tot timpul simplu spectator, captivat de acțiunea dramei, care fără a lîncezi un singur moment, crește grațiat după toate regulile artei și-i conșusă de autor cu mină sigură spre desnodămîntul liberator.

Ce-i drept, mai eram și foarte recunoscător autorului, în fundul sufletului meu, de faptul că desfășoară gama întregă a sentimentelor omenești, într'un mediu popular, și ne face să vedem, că nu altfel bate inima sub bluza lucrătorului, decît sub haina mai fină a celor sus puși...—fiindcă de! orice s'ar zice *sîngele apă nu se face*; „primul amor“ rămîne'n veci săpat în adîncurile inconștiente ale minții noastre...

*

Am citit acuma *Stane de piatră* în „Biblioteca pentru toți“ și trebuie să mărturisesc că admirația mea a mai scăzut puțin... Tema—reabilitarea osinditului—e departe de a fi originală; Biegler seamănă chiar binișor cu eroul din *Moartea civilă* a lui Giacometti; ecouri din *Vinovat* de R. Voss,

din *Mizerabilii* lui Victor Hugo, și din alte opere literare, se trezesc în mintea cititorului. Caracterele nu sînt nici ele prea originale, observate fiind *avec le gros bon sens*, și iarăși, nu sînt lipsite de reminiscențe literare. Psihologia lor e de tot simplă, cum de altfel e firese poate, la niște oameni *obiceiști*, care în ei nu ascund nimic ci arată totul în afară. Piesa pare fabricată în cabinetul de lucru, din materialul deja întrebuintat în alte lucrări și după niște procedee inventate adineauri, în focal activității cu adevărat creatoare; ea are în vedere un *public popular*.

Da, asta este. Așternînd acest cuvînt, îmi apare deodată ideea generatrice în jurul căreia se coordonează toate însușirile dramei lui Sudermann.

Reabilitarea osinditului este o temă populară prin excelență; a întrebuintat-o Victor Hugo în *Mizerabilii*—dacă nu mă ușel,—prima lucrare literară în secolul trecut, care prin tendinți, factură și concepție despre viață, are'n vedere un public popular. Omul din popor este, prin firea lucrurilor mai energic, mai impulsiv, mai puțin înrînat de idei abstracte și deci mai expus a cădea'n ispită, asistînd la o dramă ca *Stane de piatră* și auzînd poveștile de Biegler împrejurarile crimei sale pasionale—e aproape fizicește provocat de gazdă, o femeie sensuală și îndrăzneată, și apoi surprins și atacat de bărbatul ei—el își va spune desigur: „o atare *nenorocire* mi s'ar putea întimpla și mie“. *Nenorocire*—căci o putere străină, neînvinsă, trece ca o vijelie prin viața omului, și o lasă pustită!...

Și nu altfel va judeca femeia din popor *nenorocirea* Laurei, sedusă de Göttlingk și părăsită împreună cu copilul ei...

O altă idee fundamentală a dramei este idealizarea muncii manuale. Print'r'un rest de considerație pentru judecățile albaștririi, Sudermann alege

meseria de pietrar, care se'nvecinează cu sculptura. De fapt, e oare greu de inteles că timplarul, cismarul său oricare alt meșteșugar, găsește în meseria sa aceleași mulțumiri sufletești și același izvor de demnitate socială, ca negustorul, militarul, profesorul sau artistul?... Meseriile nu le-au cultivat și le cultivă, chiar capetele 'ncoronate?..

Biegler e fericit c'a fost angajat la șantier ca păzitor de noapte: „Numai, „pe șantier să fiu — numai să aud cum „tăe dalta — numai s'o aud, barem de „de departe“.

Uneori „povestește el apoi Laurei, „umbliu printre blocuri și le mîngîi, „cînd pe unul cînd pe altul, și-mi zic: „cine o să te cioplească pe tine, ferice de el“...și nici nu se poate stăpîni de a nu lucra pe ascuns la ele.

Iar cînd află că pietrarii s'au vorbit să ceară patronului angajarea lui ca pietrar, își pierde cumpătul:

„Pietrarii vor? vor pietrării — Doamne, Doamne, Doamne... Dacă ași putea să iau din nou dalta'n mîină!... „Să-mi pun iarăși șortul albastru (fi „vine rău, se așează pe un bloc, în „taină, încet, cu frică) Vreau să-ți în- „credințez ceva, d-ră Lauro. Dar — „(pune degetele pe buze) am avut „uneori așa accese, cînd eram acolo „(se șterge de sudoare pe frunte) Se „întîmplă adesea... Spune, ești sigură „d-tă că ai spus adinioară — că pietra- „rii vor — mîine la bătrînul? (germanism „— aviz traducătorului)... Totdeauna am „fost lucrător bun. Am avut două pre- „mii — și odată înaintea întregii corpo- „rații, am primit felicitări publice. A- „junsesem să fac și economii. Cîștigam „pînă la opt mărci cincizeci pe zi. „Mă pricep și la lucrul granitului, pro- „filuri și tot... Granitul, știi, e cel mai „tare. Și cu toate astea sînt momente „cînd ți se pare că e pitfite — așa îți „scapă pe sub mîină. Cu dalta nici nu „merge — trebuie să... trebuie să... (trans- „portat de bucnrie). Pietrarii vor — să lu-

„creze cu mi... (cade rîzînd și sughîind „pe bancă, fața spre zid) cu mine, cu „mine!“

Față de simplii lucrători, pietrarii formează o clasă superioară; deasupra lor vin sculptorii, apoi contramaistrul — erarhie de o rigiditate adevărat nem- tească, care-l aduce la disperare pe bietul Struve...

Un tip și acesta! Spărgător vestit, „a suferit cinci condamnățiuni (osinde „condamnări — d-le traducător!) din „care două la muncă silnică. Și cu „toate acestea e bun ca piinea caldă. „Cînd au făcut pietrarii dăunăzi co- „lectă pentru Emil ăla care e bolnav „de piept, deși el ca simplu lucrător „n'avea nici un amestec cu dinșii, a „pus pe masă, scurt, tot cîștigul lui pe „o săptămîină“.

Și poate iarăși, nu fără intenținea de a plăcea publicului popular, a cre- iat autorul pe Maria, fiica meșterului pietrar Zaracke, gheboasă, și deci ne- noročită, cu toată averea și poziținea ei socială.

Cînd Laura i se plînge de rușinea ei, Maria-i răspunde:

„Rușine! Ce o rușinea?... Trupu- „ nostru e un templu și a naște e un „lucru dela Dumnezeu... Numai cînd „templul e rău clădit, atunci e rău... „Vine primăvara, și mierla își face „cuibul...“

Ea se stînge cu încetul din sete de dragoste...

Și chiar procedul de a întrebuița puterea fizică și curajul, ca factor hotărîtor în deslegarea intrigei, concordă perfect cu mediul întregii drame...

*

Nota democratică se poate urmări în toate operele lui Sudermann.

În *Magda*, el osindește prejudecățile rigide ale vechei noblețe germane, apărînd sentimentele adevărat omenești în contra convențiilor sociale. În *Sfîrșitul Sodomei*, biciuește corupția mării burghezii, care primind în sinul

ei pe intelectualul idealist, îl corupe, secundu-i și isvoarele de inspirație. În *Trăiască viața*, el ne zugrăvește putrefacțiunea cercărilor politice conducătoare, cărora le opune figura austeră, cu adevărat stoică, a agitatorului social-democrat.

În *Onoarea* vedem cangrena morală a marelui burghezii contaminând moravurile, așa de patriarhale încă, ale burgheziei mici. Iar acum, în *Stane de piatră*, Sudermann ne arată sentimente cu adevărat nobile: onoarea, generositatea, iubirea sinceră, dragostea de muncă în suflete de meseriași și lucrători.

Consecvența aceasta a întregii lui vieți îl ridică mult deasupra lui Hauptman, care îndată ce-a ajuns s'a apucat de romantisme ca să facă frumos la cucoane.

Așa cum este drama *Stane de piatră*, cu însemnate calități scenice, cu nu prea mare originalitate dar și fără cusururi literare, sănă'oasă, morală, odihnitoare, ea figurează cu cinste în repertoriul teatrului modern.

X. Y.

Ioan Agîrbiceanu. Două iubiri.

1910. Tipografia Neamului Românesc, Vălenii de Munte.

În acest volum de povestiri, mai mult ca în cele anterioare, d. Agîrbiceanu ne apare ca un adevărat scriitor, care într'o formă stingace și primitivă redă adeseori, c'o uimitoare putere de viață, icoane și tablouri din lumea satelor ardelenice. În cadrul acestei lumi, prea îngust pentru unii, desprețuit de alții, d-sa simte și înțelege, cu puterea de simpatie vie și caldă a unui suflet bogat, luptele lăuntrice, bucuriile și suferințele, cași tragediile tăinice care sbuciumă cele mai umile existenți. În cele mai bune povestiri ale sale, găsim, îmbinate în chip fericit, viziunea ageră, puternică, a obiectelor și manifestărilor exterioare ale carac-

terelor, cu intuiția adincă a psihologului care izbutește să prindă uneori, în formele artei, sentimente etern omenesti. Povestiri mici ca *Fefelega* sau *Fierarul Petrea* sînt pinze vii și expresive, care ne mișcă intens, rămînînd cu putere întipărite în imaginația noastră. În cea dintâi mai ales, figura chinată a sărmanii femei, viața ei de devotament și de muncă, legătura ei sufletească cu bietul animal, țâria ei în fața suferinții, lasă în sufletul nostru o impresie de măreție simplă și gravă, care-mi aduce aminte de unele povestiri ale lui Tolstoi. În cea de a doua, cu ce intensitate de viață e zugrăvită covăcيا afumată a fierarului, în care răsună muzica aspră a ciocanelor, și cu ce adevăr sufletească sînt evocate instinctele atavice ale rasei! În povestirile sale mai întinse, d. Agîrbiceanu ne descrie chipuri din pătruna cultă a satelor și mai ales preoți. Eroii acestor povestiri ne impresionează prin sănătatea lor sufletească, prin idealismul lor curat, prin energia lor morală. Rareori întîlnim printre ei suflete slabe, care cad doborîte de puterea fatală a pasiunilor sau se lasă rîpite de valul împrejurărilor.

Caracterele zugrăvite cu dragoste, descriitorul ardelen, sînt suflete sincere, naive, dar tari și neșovăitoare, pe care furtunile vieții nu le indoae, nici nu le pleacă, ci le oțelește pentru noi lupte. Poate fi Dan, fiul părintelui Iancu din neamul Munteniștilor, robit cîtva timp de ochii frumoși ai Ellei și atras de puterea lor într'o lume străină; dragostea lui de părinți și mai ales sentimentele sale de datorie față de neamul său apăsător înving în cele din urmă iubirea. Părințele Gheorghe Pirvu duce o luptă îndirjită pentru a ridica sufletele și avutul poporănilor săi, și singur le apără drepturile împotriva stăpînirii vitrege. Lovit de cei puternici în avutul său și al familiei, neînțeleș unciori de cei pentru care luptă,

singerind în sufletul său închis și nepotolit, nimic nu-l poate opri din cale, până la ajungerea țelului. Moș Viron își poartă bătrînețele cu seninătate, îmbărbătind pe preoții tineri, rizind de cei pe care-i înspăimintă greutățile vremii. Un idealism moral, curat și înăltător, însuflețește pe acești oameni întregi, care string la pieptul lor un neam necăjit, și, după vorbele preotului Gheorghe Pirvu: „mila lor pentru popor e mila care aduce, care muncește, nu mila care aduce lacrimi în ochi și după aceea uită“.

Dar rarele și alesele însușiri de scriitor ale d-lui Agîrbiceanu nu ne pot face să trecem cu vederea defectele atât de vizibile ale operei sale. D-sa e un scriitor foarte inegal, și trebuie să recunoaștem că puține din aceste povestiri satisfac, în total, condițiile artei desăvîrșite. În cele mai multe, găsim, alături de pagini puternice, altele slabe, unele nedemne chiar de autorul lor, pagini scrise repede, cu neglijență, în orice caz fără scrupuloasă conștiințiozitate a artistului adevărat.

Și particularitățile dialectale ale limbii, stîngăcia și neîndemănarea compoziției, cugetările uneori atât de naive ale autorului, le suportăm mai ușor decît situațiile false, desnodămintele melodramatice și mai ales reproduce-rile prea exacte și minuțioase a realității, reproduceri care de cele mai multe ori nu aduc nici o lumină asupra vieții sufletești. Nădăjduim că în viitor d. Agîrbiceanu, lărgindu-și orizontul său cultural, va deveni mai circumspect, mai dificil față de sine însuși, și vom putea atunci admira fără de rezerve talentul său puternic și original.

O. B.

* * *

I. Tanoviceanu. Marele Spătar I-lie Țifescu și omorîrea lui Miron și Velișco Costin. București, Academia Română, 1910, 1 broș. în 4 de 38 p., prețul 50 bani.

Dupăce stabilește genealogia boerului Ilie Țifescu, D. T. arată cauzele omorîrii Costineștilor.

Între Ilie Țifescu, boer de neam, și hatmanul Lupu Bogdan, ginerele lui Cantemir Vodă, se naște o vrăjmașie din cauza unei moșteniri de moșii. Lupu Bogdan căuta, prin tot felul de șicane, să sărăcească pe Ilie Țifescu, vistiernic. (Pe acea vreme visteria răspundea cu aversea sa de încasarea veniturilor, deoarece țara era săracă).

Văzîndu-se persecutat și amenințat să rămîie sărac, Ilie Țifescu profită de o împrejurare pentru a se pune bine cu Cantemir Vodă. În adevăr în a. 1691, cu ocazia unei nunți, mai mulți boeri s-au înțeles să răstoarne din domnie pe Cantemir Vodă, cu ajutorul lui Brîncovanu, vrăjmașul Cantemiresților, și să pue în locul lui pe Velișco Vornicul.

Ilie Țifescu denunță pe conspiratorii. Cantemir trimese imediat oameni de ai lui, care prinse pe o parte dintre ei, între care și pe Velișco. Acesta fu bătut de Cantemir cu buzduganul și închis într-un beciu. Ba, îndemnat de Cupărești, vrăjmași ai Costineștilor, Cantemir puse chiar de-l ucise. Supt îndemnul acelorași vrăjmași, Cantemir ucise, apoi și Miron.

Pricinile, pentru care boerul conspirase pentru a răsturna pe Cantemir, erau mai multe. Între altele, Cantemir-Vodă înțelegea să cîrmuiească țara așa cum vroia el, iar nu cum voia boerul. Cantemir, ridicat din țărănime, ținea mai mult cu norodul decît cu boerimea.

Pe de altă parte Cantemir „carte nu știa, ce numai iscălitura învățase de o făcea“, iar boerul marî depe vremea lui erau toți mai mult sau mai puțin cărturari, așa că aceștia își băteau joc de neștiința lui. Cei care-și băteau joc mai mult de Cantemir erau tocmai frații Miron și Velișco Costin. Un cronicar al timpului serie următoarele rîn-

duri despre Velişco: „Spun de Velişco că ar fi stat de multe ori împotriva voroavei lui Cantemir Vodă, îi au fost zicînd că omul care nu ştie carte este un dobitoc, adecă unde nu ştia carte Cantemir Vodă, şi altele multe care nu se cădea să răspundă, fiindu-i stăpîn”.

Din astfel de cauze boerii căutaŃ să scoată din Domnie pe Cantemir, şi în locul lui să pue pe Velişco Vornicul.

Din cauza intenŃiei de a-l răsturna, apoi din aceia că Velişco lua mită, judeca strîmb şi necinstea pe Domn, ponegrindu-l că i-ar fi poruncit să judece pe nedrept, Cantemir ora foarte înverşunat încontra lui Velişco.

CostineşŃii au fost ucişi în Decembrie 1691. Atît Cantemir Vodă omoritorul cît şi Ilic Ţifescu delatorul au regretat fapta lor.

„Cantemir Vodă—spune Neculcea—după aceia mult s-au căit ce au făcut şi de multe ori plîngea între toată boerimea şi blăstăma pe cine le-au îndemnat de au greşit de i-au cătat; iar pentru mîntuirea sufletului său chinuit de păcat, Ilic Ţifescu zidi mînăstirea Răchitoasa, pe care o înzestră cu toată averea lui.

şi sociale din Franţa de azi; le consideră ca o criză trecătoare şi necesară adaptării democraŃiei moderne la vechea societate.—De aceia nici Ńinta seriilor de studii, grupate sub titlul de mai sus, nu e de a da o soluŃiune definitivă şi tranşantă chestiilor dela ordinea zilei din ţara sa, ci, convins de necesitatea răului în societatea omească, caută să îndemne pe oameni să se suporte, „să combată greşala ce face pe fiecare să creadă că interesul său e buricul lumii, şi că numai el are adevărul; să contribuie, prin observaŃii imparŃiale, la crearea societăŃii apropiate; să împedice, de e cu putinŃă, evenimente prea absurde şi să sugereze cîteva expediente rezonabile, deşi vremelnice..”. E un moderat, un optimist, dacă voŃi, dar lipsit de naivitate. Cu această dispoziŃie sufletească, atacă şi discută într’un stil uşor şi cu o ironie admirabilă de fină uneori, chestia uvrierilor, a patronilor, a micilor patroni, sindicatul şi sindicalismul, tactica uvrieră, patronul şi uvrierul, chestia consumatorilor, chestiile rurale, căci şi Franţa îşi are chestia sa agrară, etc. Dacă lucrătorii se organizează în sindicate, cu atît mai bine; prin asta ei realizează un progres în organizarea muncii, intrucît sindicalismul tînde să devină un instrument practic de îmbunătăŃire materială şi morală pentru masele uvriere.—Contractul colectiv de muncă, corectat de responsabilitate, va da rezultate admirabile în această direcŃie, cu condiŃia ca lucrătorii să se deprîndă a vedea în patron, iniŃiatorul şi conducătorul oricărei întreprinderi, un colaborator *necesar* în producerea bogăŃiei şi nu un duşman. Idealul său este deci un individualism corectat de solidaritatea socială.

De altmîntrelea revoluŃia, sub forma de grevă generală, visată de conducătorii actuali ai sindicatelor, e un mit, o legendă irealizabilă, căci va avea un duşman ireductibil în *opinia publică* „a acestei democraŃii care cuprindeŃi-

Gabriel Hanotaux. *La Démocratie et la Travail*. I. vol. de 264 p.; preŃul 3,50 lei. Paris, Flammarion 1910.

Partizanii soluŃiilor extreme numosc de obicei politicieni fricoşi pe cei ce propagă armonia între clase şi voesc ca toate conflictele să se dezlege înăuntrul statului actual, pe care-l cred ei arbitral şi protectorul natural al tuturor intereselor.—Asemenea fricoşi sînt mulŃi şi printre ei, unul e şi d. Hanotaux, autorul studiului ce ni propunem să-l trecem în revistă; pe el nu-l spărie nici sindicalismul, care a grupat sub steagul său cîteva sute de mii de uvrieri şi se ridică ameninŃător în faŃa statului burghez şi nici nu se teme de forma violentă a conflictelor economice

treg poporul și nu numai o anumită parte, și care nu se poate distruge...“ „opinia este expresiunea nu numai a intereselor, dar și a sentimentelor și a aspirațiilor tuturor“. Această *opinie* simte că societatea sindicalistă ar fi mai rea în absolutismul funcționarilor săi decât toate societățile trecute. D. Hanotaux își îndreaptă speranța în altă parte.—Din zgomotul rivalităților individuale și corporative din zilele noastre el crede că vede degajându-se opera timpului modern, organizarea Democrației. — Această democrație, bazată pe *număr* și complectată în mod fatal și inevitabil de o dreaptă apreciere a *meritului*, a *inteligenței*, ce dă *autoritate* și corijă, sau mai bine dirijează *numărul*, va avea un ideal nou: *munca*, muncă fizică și intelectuală. Disprețul pentru muncă, moștenire de la societatea ce moare, va trebui să dispară; munca nu e o pedeapsă, o ispășire a greșelii lui Adam, ea este ceva necesar corpului nostru, „un ritm, o pulsație, o cadență ce perfecționează armonia vitală“.

Munca va fi deci legea democrației, idealul și credința ei cea nouă. Căci, legea muncii este o forță moralizatoare, adaptată veacurilor moderne, pentru că ea este democratică și egalitară. Dacă obiceiurile noastre familiare, școlare, sociale, s'ar transforma în sensul reabilitării muncii, cele mai multe greutăți ar fi înlăturate“. Lucrătorul nu se plinge că muncește, ci că nu lucrează toți; dacă n'ar fi clase leneșe, chestia socială ar fi rezolvită.

Am căutat să pun în evidență două sau trei idei, din multele pe care le împrăștiu cu profuziune autorul dealungul volumului și lăsăm lectorului plăceră de a citi întregul studiu și în special paginile asupra rolului și influenței muncii, de o adevărată inspirație, pe care regretăm că nu le-am putut cita în întregime.

M. J.

H. Poincaré. *Savants et Ecrivains*. Paris 1910. 3 fr. 50.

E o colecție de notițe biografice și cuvântări ocazionale ale marelui matematician, vechiu membru al Institutului, ales acum de curind la Academie pentru meritele sale *literare*. Intr'o admirabilă introducere, autorul caută să desprindă câteva trăsături caracteristice tuturor savanților despre care ne va vorbi:

„Toți sînt oameni muncitori. Oricît de bine ai fi înzestrat, nu poți face nimic de seamă fără muncă“.

Nu toți savanții au însă acelaș fel de a munci: unii lucrează în mod regulat, înaintînd pe fie-care zi cu un pas; alții dau salturi furioase greutăților ce li se pun în cale, neavînd răbdarea să lase învingerea lor pe seama timpului.

Pasiunea savantului, ne spune Poincaré, comparînd-o cu credința religioasă, nu provine din nevoia de siguranță a ortodoxului; eu seamănă mai mult cu credința neliniștită a ereticului, care cercetează mereu și nu e nici odată satisfăcut, făcîndu-ne să întovîdm un ideal, ca ne dă convingerea că fără a-l putea atinge vreodată, eforturile noastre de a ne apropia de el nu vor rămîne sterpe.

Toți savanții adevărați sînt modești: „Cînd te măsoară cu un ideal ceva mai înalt, e firesc să te găsești mic.“

Cea mai mare parte d'într'înșii rămîni tineri la suflet pînă la adînci bătrînețe; chiar naivitatea lor proverbială e un semn de tinerețe. Un exemplu frumos, în această privință, îl găsim în biografia lui Lord Kelvin, care schimbîndu-și la bătrînețe ideile asupra unor fenomene fizice, nu a putut fi urmat în această evoluție de proprii săi discipoli: erau mai puțin tineri decât dînsul.

„Savanții ar trebui să fie indiferenți în ce privește gloria“ spune autorul, ocupîndu-se și de defectele lor. Ce este satisfacția de a da numele tău unei des-

coperiri, față de bucuria de a fi privit o clipă adevărul în față? N'ar trebui să-și spue ei că, în definitiv, lumea e tot așa de recunoscătoare inventatorului anonim al roții sau al focului, cași cum ar cunoaște silabele numelui lui!

Ceia ce permite să judeci mai cu seamă caracterul unui savant ajuns, este purtarea sa față de cei tineri. „Văd ei întrînșii niște rivali în perspectivă, eare îi vor eclipsa poate în amintirea oamenilor? Le arată numai o bună voință provizorie, care se va alarma față de succese prea repezi sau prea strălucite? Sau din contra, îi consideră ca pe niște viitori camarazi de oaste, eărora le vor trece lozinea, cînd se vor retrage din luptă; ca niște colaboratori la opera cea mare, destinată dinainte a nu fi terminată nici odată!”

Pe lângă biografiile a o multime de matematicieni, astronomi și fizicieni — Curie, Halphen, Tisserand, Faye, Lord Kelvin, Weierstrass, Loewy, etc. — volumul cuprinde și discursul de recepție al lui Poincaré, la Academia Franceză, tratînd despre predecesorul său, Sully Prudhomme.

Analiza fină a operii acestui poet, va convinge desigur pe literații noștri, eărora le va cădea cartea în mînă, că a fi matematician, chiar mare matematician, nu înseamnă a fi necesarmente lipsit de simțul poeziei și de talent literar. Iar noi, ceștialaltă de la științe, vom eugeta poate că ar fi bine dacă am cultiva ceva mai mult literile, pentru ca multe din cîte se scriu la noi, fie în domeniul științii pure, dar mai cu seamă în al celei vulgarizate, să nu fi atît de neatrăgătoare, toemai din pricina asperității stilului... Imi aduc aminte de un fost coleg de la facultatea de matematici, azi profesor secundar și autor, care își făcea un titlu de glorie față de cine voia să-l asculte, că n'a citit în viața lui nici un roman.

M. S.

J. de Morgan. *Les premières civilisations. Etudes sur la Préhistoire et l'Histoire jusqu'à la fin de l'Empire macédonien.* Paris. Ernest Leroux. Prix 15 francs.

E lucrarea unui savant și se adresează, dacă nu exclusiv specialiștilor, în orice caz însă numai celor ce au deja suficiente cunoștințe în domeniul geologiei, filologiei, arheologiei, geografiei și a tuturor celorlalte științe ajutătoare istoriei.

Autorul, cercetător în curs de mulți ani al rămășițelor civilizațiilor din Egipt, Persia, Caucaz, etc., și șef al mai multor misiuni științifice, prin diferite ținuturi ale Asiei, e omul faptelor, al expunerii aride și condensate.

Astfel, cetitorul puțin familiarizat cu expunerile savante, concise, încărcate de fapte, întrerupte mereu de citații și de note, va urmări cu greu cele 500 de pagini, format mare, în care autorul dezvăluie mersul civilizației omenesti dela prima apariție sigură a omului până la sfîrșitul imperiului macedonean. Mai mult. Autorul presupune pe etitor stăpîn pe cele mai nouă teorii geologice, pe împărțirile epocilor și pe terminologie, cum și pe succesiunea florei și faunei; îl socoate în curent cu discuțiile ce au avut loc, în domeniul preistoriei, în ultima jumătate de veac și cu cele din urmă date ale preistoriei; îl crede familiarizat cel puțin cu metodele și cu elementele principale ale filologiei comparate și ale lingvisticii, și îi cere bogate cunoștințe de geografie modernă și chiar veche.

Așa că, întrebunțîndu-se neconținut în acoastă lucrare terminologia și datele chiar cele mai puține obișnuite, ale științelor notate mai sus, cetitorul care nu-i stăpîn pe ele, adesea nu va putea urmări și înțelege bine expunerile autorului.

Ne simțim datorii să spunem toate a-

cestea pentru că titlul cărții e prea a-trăgător și pentru că nu putem vorbi decît cu respect despre o lucrare de valoare a acestei cărți...

În expunerea sa, autorul urmărește evoluția civilizației omenești, considerînd lumea ca o mare scenă pe care face să apară pe rînd fiecare neam, fiecare popor la locul cuvenit și la momentul cînd are de jucat în adevăr un rol în marea piesă care e viața omenirii,—pentru a arăta locul pe care l'a ocupat și ce a adus fiecare neam, ca parte a sa, la comoara generală a civilizației omenirii.

Expunerea e dată pe faze istorice. După ce arată care sînt izvoarele istoriei și ne dă o repede privire asupra fenomenelor geologice, din primele timpuri ale apariției omului, și asupra rudimentelor de civilizație din terțiar, din timpul fenomenelor glaciare și din neolitic,—autorul împarte istoria civilizației omenești în mai multe faze, după neamurile care preponderază în diferite epoce, studiind pe rînd „expansiunea semitică”, „preponderența egipteană”, „preponderența asiriană”, „preponderența iraniană” și „preponderența elenică”.

La sfîrșitul fiecărui din aceste capitole, autorul ne dă un rezumat ori un tablou de starea generală a civilizației omenești de pretutindeni, așa că la fiecare epocă putem urmări mersul civilizației, cel puțin în linii mari, chiar la popoarele care nu au avut un rol așa de mare în viața omenirii, încît să poată fi tratate de autor în capitole speciale.

Afară de aceste rezumate, care sînt foarte folositoare, autorul ne dă la sfîrșitul lucrării o „concluzie generală” în care ne arată „liniile mari ale evoluției istorice”, o schițare repede a istoriei civilizației, rezumatul celor tratate pe larg în cursul lucrării, și ne dă scurte expuneri asupra „concepțiilor religioase și filozofice”, considerații

asupra „literaturii” și „artelor” primitive.

Greoaie pe alocurea, cerînd multe cunoștinți și oarecare încordare pentru a fi urmărită, lucrarea aceasta pune în lumină multe lucruri obscure din trecutul omenirii, și dacă unele din vederile autorului par discutabile ori neîndeajuns dovedite,—cartea aceasta nu e mai puțin una din cele mai însemnate contribuții la cunoașterea vechilor civilizații, și cercetătorul în acest domeniu nu se va putea lipsi niciodată de ea.

Notăm, ca o curiozitate, că în mulțimea citațiilor, am găsit și numele a doi compatrioți: reposatul Gr. Buțureanu pentru săpăturile dela Băiceni (pag. 320) și d. R. Sevastos pentru explicarea cauzelor scufundării arilor continentale (pag. 69). M. C.

Jacques Bardoux: *Silhouettes d'Outre-Manche* (Hachette 1909, 3.50)

În aceste momente, cînd ochii lumii civilizate sînt îndreptați asupra frământărilor politice din Anglia, volumul acesta, în care autorul schițează cele mai de samă figuri politice și sociale din împărăția britanică, are un interes foarte mare în lămurirea felurilor ideii, programe și personalități în luptă. Prin cercetarea, în trecut, a mișcării dealiste și sociale dela jumătatea secolului al 19-lea intrapută în Ruskin; a imperialismului războinic ce a determinat acel război sud-african, care a costat pe semețul John Bull o sfortare colosală și care va avea o influență considerabilă asupra dezvoltării politice viitoare; a marelui controversă ridicată de Joe Chamberlain asupra protecționismului și liberalismului schimb, chestiuni care au fost din cele mai însemnate platforme electorale în ultimele alegeri, și prin publicarea corespondenței reginei Victoria ce i-a înlesnit cunoașterea predecesorilor și originilor mișcărilor

actuale de idei, d. Jacques Bardoux era bine pregătit pentru ea, în vremea vastei sale anchete asupra Angliei moderne, să ne înfățișeze în trăsături caracteristice diferitele personalități, care reprezintă ideile ce frământă lumea britanică. Pentru a avea sinteza vieții sociale și politice a Angliei, d. B., după ce a statiat curentele sociale, politice și economice ce produc evoluția națională, cercetează acum acțiunea acestor elemente în oamenii ce le-au îmbrățișat și le-au intrupat. Personalitățile studiate aparțin tuturor mediurilor sociale, sînt *gentlemen* din familii aristocratice, burgheji din vechi familii puritane, mici negustori orășenești, oameni de afaceri, juriști, industriași, artiști, militari, conducători de sindicate, muncitori de rînd chiar. Așa cunoaștem, rînd pe rînd, pe John Burns, ministrul uvrier, incarnațiunea democrației engleze: om de-o energie rară ce s'a ridicat prin talentul său; Sir Henry Campbell-Bannerman, fostul șef radical, care reprezintă mentalitatea scoțiană și idealismul religios puritan, om pătruns de sentimentul datoriei ce-o are față de-a face ceva, cu ajutorul divinității, pentru binele tuturor, cel mai credincios urmaș al tradițiilor gladstoniene; David Lloyd-George, omul viitorului, șeful radicalilor înaintați: cel din țara Galilor, luptător energic, orator popular. Se observă în natura sa o sensibilitate și-o înflăcărare mai mult latină, care tranșează față de simplitatea psihologică, mai rudimentară, în care predomină energia creatoare ce limitează și disciplinează gîndirea, stare de suflet caracteristică tipului anglo-saxon. Ridicat de jos, intrupează credința protestantă și utilitarismul social, care formează puterea micii bughezii. Temperament pasionat, e expresia vie a tuturor revendicărilor și protestărilor sociale, de clasă și de rasă; e virful unei piramizi uriașe ce-și are baza în trecutul de secole al Angliei isto-

rice, revolta autohtonilor contra cuceritorilor, a credincioșilor puritani contra bisericii anglicane oficiale, a proletarilor contra avuților. H. Asquith, șeful partidului radical, tipul saxonului, minte ree, privire lucidă, vorbă hotărîită, figură voluntară, om de-un perfect echilibru moral, inteligență pornită spre lucrurile practice; apărătorul tradițiilor morale și-al intereselor materiale ale clasei mijlocii. Om de afaceri și avocat de talent. Orator temut, preferă argumentarea faptelor raționamentului ideilor. Din copilăria lui, pretrecută toată în Londra, și-a îndreptat spiritul spre chestiunea socială; toată viața sa politică e dominată de această preocupare. A sprijinit municipalizarea serviciilor publice și intervenționismul legislativ, nu ca o teorie economică, ci pentru necesitatea practică. Totodată e un aprig apărător al ordinii public. Liberal imperialist, a sprijinit guvernul conservator în timpul războiului; partizan al federațiunii imperialiste, dar adversar al protecționismului. Lord Randolph Churchill, din marea familie ducală de Marlborough și fiul său, tînărul ministru Winston Churchill servesc autorului în studierea evoluțiunii intelectuale și sociale asupra unor oameni din acelaș singe, din acelaș cadru social. Lord Randolph e fondatorul democrației tory, temperament neastîmpărat și viguros, elev al lui Disraeli, fost conducător de fapt al partidului conservator și cel d'întăi care a înțeles tendința de democratizare a vremilor; ca ministru al Indiei a organizat cucerirea Birmaniei, iar ca ministru de finanțe a fost renovatorul finanțelor engleze. Fiul său Winston, a început prin a fi ofițer, luptîndu-se cu o bravură rămasă memorabilă în India, Sudan și Transvaal. A moștenit temperamentul pîrintelui său; ca om politic a evoluat dela torysmul democratic al tatălui său către radicalismul extrem. Sir Ed-

ward Grey, liberal imperialist, unul din cei din urmă whigi, rămasi în minoritate în partidul liberal evoluat spre radicalism. Diplomat pătruns de necesitatea tradiției și continuității în politica externă. A urmat opera conservatorului Lord Landsdowne în politica de înțelegeri internaționale. Joe Chamberlan, mic burghez saxon, cu cultură limitată, începînd ca meseriaș cizmar și ajungînd industriaș mare. Debutează în politică ca liberal, luptînd în Birmingham, unde a fost primar și a rămas a tot puternic, pentru municipalizarea serviciilor publice. Temperament energetic și voluntar, și-a schimbat pentru nevoia momentului, în mai multe rînduri părerile. A trecut la conservatori, unde e cel mai aprig apostol al tarif-reformismului, ideie și-a făcut loc la lumina zilei cu greu și se dezvoltă pe zi ce trece. A. J. Balfour, aristocrat scoțian, iubitor al sporturilor; intelectual, muzicant, cunoscut pentru lucrările filozofice; fire nobilă, foarte cult, temperament aristocratic. Nepot a lui Salisbury, a fost împins de Randolph Churchill și s'a impus cu încetul. Șef al partidului conservator, orator academic, e unul din ultimii reprezentanți

parlamentari ai înaltei culturi. Lord Cromer, proconsulul modern, fost guvernator al Egiptului. De origină germană, om de spirit practic, cu cultură restrînsă, fără indulgență pentru teorii abstracte, idei generale sau idealism sentimental, e condus în acțiunea sa numai de rațiunea practică. Opera sa în Egipt, pe care l-a renovat din toate punctele de vedere, a fost considerabilă. Holman Hunt, pictorul favorit al claselor mijlocii, William Whitley fondatorul marilor magazine cu acest nume, etc. La toți acești reprezentanți ai Angliei moderne se observă aproape aceleași trăsături sufletești, aceeași tenacitate, aceeași voință, aceeași energie creatoare, același spirit practic, aceeași obișnuință a disciplinei, același idealism—singurul lor idealism—religios. Realisti în gîndirea lor, în metoda lor, în opera lor. Micile deosebiri psihologice dintre ei își au originea în cauze accidentale, atavice uneori, datorite unor întîmplări personale, altele, care au dezvoltat în unii din ei sensibilitatea ce le dă o pornire, foarte timidă, spre ideologie.

D. X.

Revista Revistelor

Revista Politică și Literară. (Aprilie).

Un inimos articol al d-lui A. Ciato: *Tisza și Români*, o schiță a d-lui I. Agârbiceanu, scriitorul atât de gustat de toată românia și alte buesți datorite colaboratorilor obișnuți ai revistei. Interesante sînt și alte articole literare ale d-lui Al. Ciurea, un spirit fin, distins și compăsit.

Arhiva (Aprilie).

D. Gh. Ghibănescu descrie un manuscris moldovenesc din veacul al XVII-lea, care a aparținut cîndva Mînistirii Florești din ținaul Tulovei și care cuprinde Psaltirea și Evangheliile. Manuscrisul are lipsuri. A fost scris de un oarecare Apostol din Tecuciu. Traducerea astăzi, zice d. Gh., „are cea mai deaproape filiațiune cu copia popei Ioan din Vaslui”, căruia îi datorim o Psaltire din 1710 și „ceva intrudire cu textele lui Varlaam”.

D. Ghibănescu anunță că în Nr. viitor al Arhivei se va ocupa cu acel Apostol din Tecuci.

Pentru specialiști, chestia este interesantă.

Săptămîna. Pe lângă luminoasele articole politice, pe care nu e locul aici să le analizăm ori rezumăm, d. Panu publică în fiecare număr cite un fragment din lunga sa povestire științifică, intitulată: *Din viața anima-*

lelor.—Sînt amintiri din viața dela țară, pagini de credinți populare, capitole de psihologie animală, etc. Desigur că d. Panu va publica această lucrare și într'un volum separat. Până atunci, recomandăm cetitorilor noștri lectura acestor articole instructive și, în același timp, divertisante ca cel mai palpitant roman și ca cel mai poetic jurnal de amintiri.

Noua Revistă Romînă, într'un număr oarecare, discutînd un articol al d-lui G. Diamandi din „Revista Democrației Romîne”, afirmă că „tinerii generoși”, „foștii socialiști”, n'au colaborat de loc la reformele guvernului.. Și, totuși, domnule Rădulescu-Motru, guvernul actual e un guvern „socialist”, care a atacat proprietatea, etc.”—nu e așa ?

Atitudinea d. lui Diamandi, favorabilă votului universal, d. Rădulescu-Motru o explică prin dorința „foștilor socialiști” de a ține discursuri într'o constituantă!!

Această trivialitate de gîndire n'are pînă decît în „teoria” aceluiași domn Motru că „mediocritățile” Kogălniceanu, Alecsandri, Brătianu, Bălcescu, Rosetti, I. Ghica, etc.—„generația dela 1848”,—au luptat pentru formele politico-sociale europene, cu scop ca să-și creeze slujbe.

Le Nouvelle Revue (Mai, 1910).

Lupta Puterilor în Manciuria este titlul unui scurt articol în care *Jacques Daugny* se ocupă de luptele care se dau actualminte pe cale diplomatică între China, Japonia, Rusia și Statele Unite în jurul Manciuriei. Provincia aceasta semi-deșartă a căpătat însemnătate mondială din cauza situației sale geografice. Deși teoreticește suveranitatea Chinei asupra ei este neștirbită, în realitate Rusia și Japonia dictează în ea, și, după cum se știe, China a trebuit să privească neputincioasă violarea teritorului Manciuriei de către aceste două puteri cu ocazia războiului ruso-japonez. Actualminte chestia cea mai arzătoare, în jurul căreia se dă lupta, e a căilor ferate. Fiecare din cele trei Puteri însemnate (Rusia, China, Japonia) au interes să se construiască anumite linii ferate în Manciuria și mai ales să nu se construiască anumite altele; iar Statele Unite, care au luat în timpul din urmă sub protecția sa pe China, caută să împiedice pe Rusia de a săli guvernului din Peking la concesiuni. Se pare însă că, față de redeşeptarea militară a Chinei, nu-i departe timpul cind această mare putere, a cărei armată se va putea alimenta dintr'o populație de 400 milioane de oameni, va fi în stare să-și conducă singură destinele, îndepărtind pe pretențioșii săi vecini, alungându-i depe teritorul său.

Asupra marli proprietăți în Italia de nord publică *Henry Joly* un studiu, în care arată formele de proprietate din această regiune, rolul proprietății mari, situația grea a proprietății mici și a muncitorilor, situație care a făcut ca socialismul să cîștige foarte mult teren în muncitorimea agricolă, cum și remediile ce s'au încercat pentru a se aduce ameliorări stării actuale de lucruri.

Sébastien Voirel analizând opera lui *Björnstjerne Björnson*, ce dă un stu-

diu critic sumar al activității literare desfășurată de marele scriitor norvegian ca poet, dramaturg, romancier și novelist.

Mercure de France (Mai, 1910).

P. G. La Chesnais publică un articol asupra lui *Brörnstjerne Björnson*, în care caută să arăte strinsa legătură dintre viața și activitatea scriitorului și, dintre evoluția și dezvoltarea în toate direcțiile a țării sale. Autorul începe prin a constata că în Europa numele lui *Björnson* e mai cunoscut decit opera sa literară, din pricina că, fiind un temperament de luptător, marele scriitor norvegian și-a spus cuvîntul, în vremea din urmă, mai în toate chestiunile mari internaționale: afacerea *Dreyfus*, chestia naționalităților din Ungaria, etc. La aceasta îl împingea temperamentul său de luptător. *Björnson* a fost născut apostol: „predica, propaganda era activitatea lui naturală”. Și pentru a îndeplini această funcțiune a lucrat în multe direcții: conducător de ziar, director de reviste, director de teatru, luptător politic, orator popular și chiar în scrierile sale artistice a fost un luptător. Se poate spune că activitatea lui de ziarist, polemist, conferențiar și propagandist a fost cea care a impus opera sa literară; mai mult, el a fost acel care a făcut ca, pe lângă el, să fie celiți în Norvegia și alți scriitori, ca *Ibsen*, *J. Lie*, *Kjelland*, *Arne Garbory* și alții: mulțumită lui în Norvegia pot trăi azi un mare număr de scriitori din opera lor literară. Astfel *Björnson* a fost un creator de cultură, un educator. Iar campaniile pe care le-a dus pe rînd pentru moralitatea sexuală, pentru principiul republican, pentru organizarea învățămîntului, pentru libertatea religioasă, au avut un enorm răsunset și o decisivă influență în poporul său.

Deaceia în timpul din urmă *Björnson* era recunoscut de Norvegieni ca

reprezentantul cel mai perfect al poporului său, iar moartea lui a însemnat un doliu național pentru poporul al cărui cel mai mare cetățean era.

Sub titlul de Stendhal și editorii săi, *Adolphe Paupe* publică oarecare documente inedite, scrisori de-ale lui Stendhal, de Mareste, Didot, Egron și alții, cum și diferite note și compturi din care se vede preocuparea marelui scriitor de a-și câștiga cu operele sale mijloacele materiale de care avea așa de mare nevoie în viața lui de turist și de om de aventuri. Din cele publicate aici se vede că, cu toată modestia pe care o arată Henri Bayle, succesul operelor sale nu-i era așa de diferent cum ar părea uneori,—a vorba, bine înțeles, de succesul literar, căci cel material l-a interesat totdeauna, fiind constrins de situația sa.

La Revue (1 Iunie, 1910).

Numărul acesta cuprinde un articol al lui *Henri Poincaré*, în care studiază raportul dintre Morală și Știință. Mai întâi, spune dînsul, o morală științifică este imposibilă, pentru motivul că ea nu poate comanda niciodată, cel puțin direct, cum de altfel ea nu se poate întemeia nici pe religie, nici pe interes, nu poate deci fi nici dogmatică, nici demonstrativă; ea nu se poate baza decît pe *sentiment*.

Asupra sentimentului însă știința poate influența în mod indirect; întâi, ea e moralmente sănătoasă cînd ne oferă conținut bucuria de a ghici ceva mai mare și mai vast decît noi; apoi prin *dragostea de adevăr*, care o inspiră și, în fine, ea, fiind o operă colectivă, ne dă „sentimentul cooperăției necesare, a solidarității eforturilor noastre și ale contemporanilor noștri, a predecesorilor și urmașilor noștri”. Cînd facem știință, simțim că muncim pentru omenire și omenirea ne devine mai scumpă. Medalia are însă și reversul ei: Dragostea de adevăr poate face pe oameni indiferenți la du-

rerile omenirii; în oamenii slabi știința poate veșteji avinturile nobile, entuziasmul; știința *singură* deci nu poate educa sentimentul, căci ea vede omul numai dintr'o parte și sentimentele gingașe și delicate nu suportă analiza. Dacă adevărata știință poate ajuta moralei, semiștiința însă e totdeauna vătămătoare. *Știința moravurilor*, născută în timpul din urmă cu pretenție de a face iutilă *morală* nu va fi niciodată *morală*, fiindcă nu poate obliga; nu-i va fi nici primejdioasă pentrucă, între conflictul dintre pasiuni, distincțiile metafizice dintre contingent și necesar au o foarte mică influență.

Ce s'ar întimpla însă cînd *morală* ar deveni un obiect de știință, deci deterministă, ca orice știință, cum se vor împăca principiul libertății, postulat de morală și principiul determinismului, cerut de știință?

Poate ar dispărea ideea de merit și nemerit, dar în colo lucrurile ar merge cași întrecut; în orice caz chestiunea e preînturată, căci, pe măsură ce știința și morală vor progresa, vor și să se adapteze.

Nuova Antologia. (April, 1910).

Guido Menasci—*Otto Julius Bierbaum*. Criticul italian încearcă să dea o caracterizare generală asupra cunoscutului poet german, mort nu demult anul acesta. Intre cele două direcții, care stăpinesc literatura germană contemporană, cea a așa numiților *Heimatkünstler*—care, pătrunși de viziunea pămîntului în care s-au născut, nu vor să-i treacă hotarele—și cea care și-a deschis sufletul la toate noile curente, care au stăpinit literatura europeană, *Bierbaum*, prin firea sa, a fost atras de cea din urmă. Opera lui e foarte voluminoasă, e inegală: spirit accesibil culturii, îndrăgostit de orice e frumos, el a scris cam de toate. Ziarist, s-a ocupat cu pictura și literatura modernă; poet li-

ric, a alina toate subiectele; dramaturg, a mers dela dramă pînă la libretul de operă; prozator, a trecut dela impresii de călătorie la nuvelă și la roman. Născut în 1865, în orașelul Grünberg din Silesia, și-a petrecut copilăria în Dresda și Lipsca. Mulțumită bunei stări materiale a tatălui său, a putut face studii regulate. Își începe studiile universitare la Zurich și le continuă la München și Lipsca, urmînd cursuri de drept și literatură. Voind să intre în cariera diplomatică, vine la Berlin și se consacră doi ani studiului limbii chineze. În vremea cînd Bierbaum debută ca scriitor, formula naturalistă, deși la sfîrșitul stăpînirii sale, exercita încă influență asupra tinerilor. Prima colecție de poezii lirice „*Erlebte Gedichte*” cuprinde o sumă de note veriste, cărora le corespunde, în proză, „*Spovedanii studențești*” (*Studentenbeichten*). După ce influența naturalismului dispăru, se observă în scrierile sale diferite tendinți: uneori versurile lui amintesc pe Eichendorff, alteori se simte influența liricii din tinerețe a lui Goethe și a cîntecelor de dragoste ale lui Walter von der Vogelweide. Al doilea volum de lirice, care poartă drept titlu un vers din poetul din urmă: „*Nemt frouwe disen kranz*”, îl face cunoscut în cercuri mai largi. Este epoca cea mai bună din viața lui. Stă la München—pe care l-a iubit așa de mult—și se ocupă cu publicarea „*Almanacului Muzelor*”, în care se manifestă mai limpede separarea de naturalism și apariția simbolismului.

Chemat la Berlin, pentru a fonda o revistă modernă „*Freie Bühne*”—care mai tirziu deveni „*Neue Deutsche Rundschau*”, el se dedă cu totul publicațiunii artistice. În acest timp publică volumul de versuri „*Irrgarten der Liebe*”, care dă măsura talentului său liric, după care urmează „*Das seidne Buch*” și „*Maultrommel und*

Flöte”. Dintre operele destinate scenei „*Stella und Antonie*” e cea mai reușită. Dintre operele în proză, colecția de nuvele, intitulată „*Kaktus*” e inspirată de mediul *bohème* artistic în care trăia autorul; „*Das schöne Mädchen von Pao*” e fructul studiilor sale asupra limbii și literaturii chineze. Dintre romanele sale, cel mai însemnat „*Prinz Kuckuck*”. Este opera care, după părerea criticului italian, va salva reputația lui Bierbaum ca romancier, chiar și față de acei care nu-i împărtășesc părerile, pentru că e o oglindă fidelă a vieții contemporane.

Rivista d'Italia (April, 1919).

Umberto Gabbi—Lupta contra malariei în țările civilizate.—Lupta împotriva malariei își are originea într'un dublu sir de cauze: cunoașterea mai exactă a parazitului care provoacă boala și a modului ei de transmitere pe de o parte, iar pe de altă parte în interesul mai mare pe care societatea modernă îi are pentru boalele acelorora ce trăiesc în stratele mai de jos ale societății. Descoperirea cauzei provocatoare a malariei avu loc pe la sfîrșitul veacului trecut. De-atunci a și pornit organizarea luptei în contra ei. Se pot deosebi două sisteme în felul de a duce lupta: cel englez și cel german. În Anglia, pe la 1899, se organizează de către „Școala de boli tropicale”, prin stăruințele lui Ross, expedițiuni științifice în coloniile engleze malarice, din India și Africa. În același an, în Italia, se întemeiază societatea pentru studii asupra malariei, organizată de Angelo Celli, iar în Germania, Koch și elevii săi organizează expedițiuni în coloniile germane din Africa. Franța, Olanda și Grecia se asociază și ele în curînd la această luptă.

Primele experiențe fură întreprinse de către Ross, Anneh și Austen în India. Sistemul său lor în lupta contra țînțarilor: secarea mlaștinelor, uciderea larvelor prin petrol, protejarea

de mușcături prin apărători metalice. Rezultatele obținute se pot vedea din următoarele date: În anul 1897, au fost în orașelul Ismailia 2.089 cazuri de malarie, la o populație de 9.000 locuitori; în 1905, cazurile s-au redus la 37, populația ajungând la 15.000 locuitori; și acesta e numai un exemplu din multe altele. Programul luptei germane este cura radicală cu chinină a cazului clinic și profilaxia cu doze mai întii de jumătate de gram, apoi de 1 gr. la 9—10 zile sau la 7 și 8 zile. Astfel s-a procedat în Noua Guinee germană și în Africa de sud. Rezultatele au fost următoarele: în două locuri malarie s-a redus dela 29% la 0, și într'un al treilea loc dela 71% la 7.5%. Intrebuintarea dozei însă de 1 gr. pentru profilaxie a adus și multe neajunsuri și a provocat rezistență din partea celor ce trebuiau să se supue curei. Dozele de jumătate de gram s-au arătat cu totul insuficiente. În Franța s-a lucrat cu energie, în Algeria, unde din inițiativa doctorului Moreaux și a fraților Sergent dela institutul Pasteur, s-a organizat în 1903 o ligă împotriva malariei, care intrebuintează ca mijloace: a) chinina în doze de 20 centigrame pe zi și b) protecțiunile metalice. În Grecia, se intrebuintează deasemenea sistemul micilor doze de chinină. Se poate dar afirma că sistemul profilaxiei, prin chinină, e acela care, din pricina ușurinții aplicării, a căpătat cel mai mare număr de adherenți. În Italia, stăpânește același sistem, care a și fost legiferat prin legea dela 19 Mai 1904, care face profilaxia cu chinină obligatoare.

Autorul crede însă că profilaxia prin chinină prezintă și multe dezavantaje și că n-ar trebui ca numai ea să fie singura armă de luptă împotriva malariei.

Deutsche Revue (April, 1910).

Richard Assmann—Vintul și navi-

gația aeriană. Câtă vreme navigația aeriană nu avea niciun mijloc de a se sustrage mai mult sau mai puțin puterii vântului, se înțelege că clasificarea curenților aeriene, pe teritorii mai întinse, nu prezenta niciun interes. Era de-ajuns să se știe ce vânt o să sufle și în ce direcție în monumentul ascensiunii balonului. Decind însă, prin introducerea motorului, vehiculele aeriene au căpătat o mișcare proprie și pot pluti chiar și în contra vântului, de atunci importanța studiului curenților aerienu a crescut mult, căci se-nțelege, acele regiuni de pe pământul nostru, care se disting prin o puternică mișcare aeriană, vor fi în același timp și cele mai puțin favorabile dezvoltării navigației aeriene. Și din neerozire în asemenea regiuni sint tocmai așezate țările civilizate. În opoziție cu acestea se găsesc la tropice regiuni în care mișcarea păturilor de aer e așa de slabă, încit navigația aeriană n-ar înfîmșina nicio dificultate. Cel mai avantajat ținut, din acest punct de vedere, se găsește în insulele Sunda, între Asia de sud și Australia de nord. În insula Iava, de ex., după observațiile ce datează de 44 de ani, nu suflă decit mousunii și vinturile Passat, în întreg anul, cu o reperiune de 1 metru pe secundă, în mijlociu. E o țară ideală pentru baloane cu motor și nu e nicio indoială că Iudiile olandeze au să fie întii țară de pe pământ, în care navigația aeriană are să ajungă un mijloc regulat de transport,—pentru serviciul poștal ce fac deja pregătiri. Asemenea condiții favorabile se par că domnesc și în Noua Guinee. În asemenea regiuni alcătuirea unei statistici a vinturilor n-ar prezenta prea mari dificultăți. Altfel stau însă lucrurile în Europa, și deaceia una din cele dintii probleme cu care s-a ocupat „Societatea baloanelor cu motor” (Motorluftschiffstudien-gesellschaft) din Berlin, a fost alcătuirea unei statice

a vinturilor, care a și apărut, supt titlul: „Die Winde in Deutschland“.— Pentru alcătuirea ei s-au utilizat observațiile, care de mulți ani, se înregistrează în numeroasele stațiuni meteorologice, mai cu seamă prin aparate de măsurat vântul, așa numitele anemometre. Dar fiind însă că anemometrele nu s'incă de ajuns de perfectionate, pentru a ne putea încrede prea mult în rezultatele lor, s-a ținut seamă foarte mult de observațiile cu ochiul, care se fac la fiecare stațiune de trei ori pe zi: la 7 a. m. la 2 și 9 sara. După anumite semne, după mișcarea frunzelor, coloanilor de fum etc., observatorii impart vinturile, după așa numita scară a lui Beaufort, în 12 grade. O expunere cartografică a vinturilor arată că regiunile cu vinturile cele mai slabe se găsesc în partea vestică a Germaniei de mijloc: provinciile Hannovera, Saxonia, șesul Rinului, între Pădurea neagră și Vosgi. Provinciile renane și Westfalia au vinturi mult mai puternice, iar Meklenburg și Posen încă și mai mult.

Sozialistische Monatshefte (April, 1910).

Eduard Bernstein — Eficacitatea grevei politice. După succesele demonstrațiilor de stradă, s-a ivit la mulți socialiști părerea că ar trebui începută o propagandă pentru greva politică generală. *Bernstein* examinează oportunitatea unei asemenea greve. Materialul adunat de *Elsbeth Georgi* (*Theorie und Praxis des Generalstreiks in der modernen Arbeiterbewegung, Jena, 1908*) arată în mod doveditor că greva politică generală s-a arătat numai în prea puține cazuri ca încoronată de succes, și în aceste puține cazuri nu este niciunul în care ea să fi fost făcută numai de partidul muncitorilor. Dacă se examinează cu atenție care sînt ramurile de activitate în care o grevă ar putea avea succes, apoi se găsește numai: căile de co-

municație, instalațiile de luminat și industria minelor. Însă locmai lucrătorii acestor ramuri de industrie sînt actualmente, în Prusia, în afară de organizațiile socialdemocrate ale muncitorilor, ba chiar un număr însemnat în afară de orice mișcare muncitorească. Acești lucrători deci, precum și forțele care slau la îndămina guvernului în caz de grevă (soldații companiilor de geniu, etc.) ar trebui mai întii cîștigați pentru cauza socialdemocrată și apoi s-ar putea gîndi cineva la organizarea unei greve generale. În afară de aceasta mai e încă o chestie, care nu trebuie uitată. Cînd multe sute de mii sînt în grevă, e greu să stea liniștiți acasă. Ei nu pot să privească cu liniște cum înlocuitorii de bunăvoință ori comandați de guvern vin să-i înlocuiască și să le micsoreze astfel efectul grevei, pentru care ei aduc așa de mari jertfe. Prin logica lucrurilor vor fi siliți să intervie cu forța pentru oprirea lucrului și atunci ciocnirile cu forța armată sînt inevitabile. E adevărat însă că acum, în Prusia, ideea opririi muncitorilor prin forța armată, a cam pierdut mult din farmecul de altădată și că guvernul a ajuns la convingerea că nu mai poate conta, ca în alte vremuri, pe soldați. Nu urmează însă de-aici că socialdemocrația trebuie să caute a provoca asemenea ciocniri, căci riscul e prea mare. În asemenea caz e pus în joc totul, căci e clar că dacă din asemenea mișcare muncitorească esă victorioasă, ea n'are să se mulțumească numai cu reforma electorală; dacă însă esă învinsă, atunci are de pierdut mai mult decît numai refuzul votului universal pentru Prusia. Și nu poate avea senz de a juca un așa de periculos joc, cînd mișcarea muncitorească merge încet, dar sigur pe drumul pe care au mers pînă acuma.

The North American Review (Mai, 1910).

Moartea neașteptată a regelui Eduard și suirea regelui George pe tronul Marelui Britanii n-au înlesnit încă întru nimic rezolvarea acutei crize constituționale, fără asemănare în cursul ultimelor două veacuri din istoria Angliei. Armistițiul tacit între partide va fi desigur încurcând ridicat și o nouă alegere ori chiar noi alegeri în Anglia vor interesa lumea întreagă. D. *Sydney Brooks*—Criza în Marea Britanie—caută să întrevadă prin o perspectivă, care din ce în ce se complică mai mult, lămurirea unei schițări politice. Unul din cele mai importante și mai caracteristice fapte, intervenite în cursul crizei constituționale e desigur *hotărârea de bună voie a Lorzilor de a renunța la dreptul lor ereditar de a legifera*. Dintre cele trei puncte din reforma propusă de Lordul Rosebery, acest al treilea punct are cea mai mare importanță pentru înalta Cameră și înțelesul cel mai profund pentru istoria Angliei. În adevăr, semnul distinctiv tradițional al nobilimei engleze față de aristocrația celorlalte țări, este tocmai dreptul ei ereditar de a legifera; și e caracteristic că chiar din sinul „Camerii Lorzilor“ se propune ca dreptul de a președe în înalta cameră legislativă să nu mai depindă de naștere ci de alegere. Oricum se va rezolva actuala criză politică din Anglia, un lucru e sigur: că dreptul ereditar de a legifera al Lorzilor va dispărea și că principiul democrației al alegerii va triumfa. Dar cum se explică că ideea știrbirei drepturilor „Camerii Lorzilor“ a plecat chiar din sinul ei? Gestul pare nefiresc și în contradicție cu altitudinea constantă în ultimii ani a Lorzilor. Lorzii nu se resemnează de bună voie ci din prudență. Ei au înțeles, din instinct de conservare, că democrația engleză nu va îngădui niciodată ca „puterea pungei“ și aceea de a răsturna guvernele să stea în minile unei camere care nu

pleacă dela principiul reprezentativ și deci nu poate fi chemată la răspundere. Apoi Lorzii simțind că propunerii a „Camerii Lorzilor“ vor veni din afară au preferat ca aceste propuneri să plece din sinul lor. Față de majoritatea liberală din „Camera Comunelor“, Lorzii au înțeles că oarecare reforme se impun. Dar dacă asupra compoziției „Camerii Lorzilor“ și asupra dreptului ereditar al Lorzilor Lorzii propun concesiile, ei nu admit însă știrbirea drepturilor „Camerii Lorzilor“, ca altare, în ce privește puterea de a legifera. Pe de altă parte guvernul liberal a propus alte reforme a „Camerii Lorzilor“ care știrbesc, ba chiar anihilează, toată puterea de a legifera a „Camerii Lorzilor“: propunerea Primului Ministru cere ca un proiect de lege de trei ori respins de „Camera Lorzilor“, în curs de doi ani, să devie lege prin sancțiunea regală. E greu de prezis în ce direcție se va reforma „Camera Lorzilor“: în a schimbării compoziției ei sau în direcția anihilării drepturilor ei. Opinia publică pare însă înclinată pentru o „Cameră a Lorzilor“ cu puteri reale, nu numai cu puterea de a critica, de a temporiza, ori de a respinge un proiect. De asemenea opinia publică cere cu hotărâre ca în chestiile financiare „Camera Lorzilor“ să nu aibă nici un amestec.

Saturday Review (Mai).

Robert Koch. Personalitatea atât de energică și de atrăgătoare a marelui savant bacteriolog e descrisă în un articol cu prilejul morții acestuia. Koch a fost un om cu adevărat mare și cariera sa, tipică pentru epoca noastră, a fost de un interes deosebit din mai multe puncte de vedere. El a fost un pionier în știința nouă a bacteriologiei un inventator de metode, un cercetător liniștit și răbdător și un descoperitor strălucit. Koch își începu cariera ca un modest doctor de țară, cind în a-

nul 1876 deveni celebru descoperind microbul antraxului. In urma acestui fapt guvernul prusian cu o grabă, pe care ar putea-o invidia orice alt guvern, îi creă un loc special in serviciul sanitar central, dindu-l astfel putința să-și consacre tot timpul cercetărilor bacteriologice, care îl pasionau. Descoperirea bacilului antraxului era cu altă mai importantă, cu cit pe lingă faptul in sine al determinării caracterului microbial al bolii, Koch, după ani de zile de perfecționare a metodelor tehnice, parveni să cultive cu ușurință microbii acestei boli pe gelatină și să ajungă apoi la tratamentul prin inoculare. In anul 1882 el descoperi, izolă și parveni să cultive bacilul tuberculozei, lucrare care din punct de vedere tehnic era mult mai grea și care stirni un interes imens, dat fiind că tuberculoza e una din plăgile cele mai mari a rasei omenești. Un an mai tirziu, trimis de guvernul său să cerceteze holera in Egipt și India, el își mări și mai mult

renumele, izolind bacilul holerei. Zgomot mare a făcut afirmația sa că tuberculoza bovină și cea umană sunt două maladii distincte. Chestia nu e bine rezolvită nici până astăzi, totuși se pare că contrarul e adevărat. Incercările lui Koch de a combate tuberculoza prin un ser curativ, așa numita tuberculină, care iarăși au stirnit un interes universal și explicabil, nu au dat nici ele rezultate bune, totuși preparatul său a fost de mare folos, in o formă puțin modificată, nu ca agent curativ, dar ca mijloc de diagnoză, mai ales in ceia ce privește tuberculoza la vite. Se poate spune că de și Koch nu a reușit in incercările sale cu tuberculina, totuși opera sa și in această direcție, a pus bazele unei metode ale cărei rezultate promit foarte mult. Ultima sa campanie și cea mai grea, a fost expediția in coloniile germane din Africa pentru studiarea boalei somnului. Cu ea și-a încoronat Koch strălucita sa activitate pe tere-nul bacteriologiei.

Mișcarea intelectuală în străinătate

FILOZOFIE, PEDAGOGIE

Hermann Ebbinghaus. *Précis de Psychologie.* (G. Rapbaël trad.). Paris, F. Alcan, 5 fr.

E traducerea răspînditei lucrări a fostului profesor de la Halle, lucrare de popularizare și de școală totodată.

Drs. Paul Meunier et René Mas-selon. *Les Rêves et leur interprétation.* Paris, Blond et Co., 3 fr.

Autorii arată mecanismul psihologic al visului și caută să dovedească, cu multe exemple, că, în anumite cazuri, visurile sînt simptomele unor afecțiuni bine determinate.

P. Mendousse. *L'Âme de l'Adolescent.* Paris, F. Alcan, 5 fr.

Un studiu în care se cercetează în amănunțime psihologia adolescentului, care nu-i nici copil, nici adult, ci are un suflet cu caractere deosebite și de al unuia și de al celuilalt.

ISTORIE

Th. de Cauzons. *Histoire de l'Inquisition en France. Tome I: Les Origines de l'Inquisition.*

In acest prim volum al lucrării sale, autorul caută să stabilească originile inchiziției în Franța și cauzele care au făcut să se nască această grozavă instituție.

Bernard de Lacombe. *La Vie privée de Talleyrand.* Paris, Plon-Nourrit, 7.50.

Biografia marelui om de stat, foarte detaliată în ceea ce privește viața sa privată.

E. C. Lea. *Storia dell'Inquisizione.* Ed. Bocca, Torino.

Autorul caută să explice inchiziția ca produsul necesar al unei evoluțiuni a diferitelor forțe ce se găseau în acțiune în sec. al XIII.

Dr. August Fournier. *Wie wir zu Bosnien kamen.* Wien, Christoph Reiser, 1909.

Este o conferință, pe care cunoscutul biograf al lui Napoleon I și profesor la universitatea din Viena a ținut-o în 1908.

ȘTIINȚĂ

Ch. Maurain. *Les Etats physiques.*

de la matière. Nouvelle collection scientifique. Paris, F. Alcan, 3.50.

După cele mai nouă date ale științei, autorul ne dă o idee foarte limpede asupra constituției gazurilor, lichidelor și solidelor.

Etienne Douzal. *Production électrique de l'ozone et applications*. Paris, Ch. Béranger.

Un studiu asupra ozonului, diferitele moduri de producere și variatele aplicații ale ei în industrie, igienă, terapeutică.

SOCIOLOGIE, ECONOMIE POLITICĂ, DREPT.

John Lubbock (Lord Avebury) *Paix et bonheur*, trad. par Auguste Monod. Paris, F. Alcan, 2.50.

Cartea aceasta completează cunoștințele lucrări anterioare ale autorului: „Bonheur de vivre“ și „L'Emploi de la vie“. Cași acestea, cuprind numeroase citații și multe sfaturi și observații asupra educației, bunătații, prieteniei, etc.

C. Teulière. *La socialisation de la propriété foncière*. Bordeaux, Cadoret, 6 fr.

Studiu asupra mijloacelor și modalităților de socializare a proprietății fonciere.

ARHEOLOGIE. CĂLĂTORII.

André Hallays. *Avignon et le Comtat Venaissin*. Collection des „Villes d'art célèbres“. Paris, Laurens, 4 fr.

Istoricul cetății papale și a împrejurimilor ei, cu multe și frumoase ilustrații.

V. Mantegazza. *Agli Stati Uniti*. Editore Treves. Milano.

Nona operă a cunoscutului scriitor italian, ilustrată cu frumoase fotografii, conține descrierea vieții americane.

CHESTIUNI MILITARE

Col. Camon. *La Guerre Napoléonienne. Les Batailles*. Paris, Chapelot.

Al treilea volum din opera autorului, care a întreprins să trateze despre războaiele lui Napoleon. Autorul scoate în relief sistemul bătăliilor lui Napoleon și marele lui geniu militar.

Colmar Freiherr v. d. Goltz. *Kriegsgeschichte Deutschlands im 19 Jahrhundert*. I. Teil: Im Zeitalter Napoleons. Berlin, G. Bondi.

E o istorie de mare valoare științifică, a cunoscutului organizator al armatei turcești.

CRITICA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ.

Henry Berton. *Henri de Régnier. Le Poète et le Romancier*. Paris, Bernard Grasset, 3 fr.

Un mic studiu critic asupra poetului francez și o analiză pătrunzătoare a romanelor lui.

V. Inama. *Il teatro antico greco e romano*. Edit. Hoepli, Milano.

Autorul se ocupă cu spectacolele scenice antice, considerându-le din punct de vedere exterior, independent de meritul artistic și literar.

Rodolfo Renier. *Svaghi critici*. Ed. Laterza, Bari.

Autorul e cunoscutul director al revistei „Giornale storico della letteratura italiana“; volumul cuprinde 24 de studii literare.

A. d'Angeli. *Giuseppe Verdi*. Ed. Formiggini, Modena.

E o biografie și în același timp un studiu asupra operei marelui compozitor italian.

Evelyn. *Scultori italiani*. Ed. Lapi, Città di Castello.

Volumul cuprinde școala din Toscana, de la 1205 pînă la 1608.

M. Kronenberg. *Geschichte des deutschen Idealismus*. I. Band. Die ideali-

sche Idoentwicklung von ihren Anfängen bis Kant. München, H. C. Beck, 1909.

Nu e o istorie a personalităților sau a operelor, ci o istorie a ideilor și a curentelor culturale.

LITERATURĂ.

Ernest Daudet. *Les Rivaux*. Paris, Plon, 3.50.

Roman de iubire și de ură, în care doi prieteni de arme ajung vrăjmași neîmpăcați din pricina unei frumoase emigrante.

C. Tartufari. *Il miracolo*. Edit. G. Romagna, Roma.

Acest roman e un studiu de psihologie, în care se agită problema luptei dintre dogmă și idee în cunoștința unui tânăr cleric.

R. Bracco. *Il piccolo santo*. Editore R. Sandron, Palermo.

O dramă în cinci acte, care n'a fost încă jucată.

Max Dreyer. *Des Pfarrers Tochter von Streladorf*. Komödie in drei Aufzügen. Stuttgart. Deutsche Verlagsanstalt.

Una din noile comedii ale cunoscutului dramaturg, și una din cele care au avut mai mare succes pe scenă.

Compiler

Bibliografie

- Gr. H. Granda. *Fulga sau ideal sau real.* (Biblioteca pentru toți No. 552). Pr. 30 bani.
- Dr. K. Lippe. *Noțiuni de medicină legală în legislația biblio-talmudică.* 1910. Iași, Tip. „Progresul”.
- Mihail Eminesco. *Quelques poésies.* (Traduites par Marg. Miller Verghy). 1910. Bucarest, Minerva, Institut d'Arts graphiques. Pr. 2. fr.
- Ion Burbea. *Literatură Ziaristică.* (Note critice). Galați, Tip. Lito. Schenk. Pr. 1 leu.
- Dr. Bernheim. *Hipnotismul.* (Biblioteca „Lumen” No. 37). Pr. 15 bani.
- Const. Mille. *Rochia Calitei* (Biblioteca „Lumen”). Pr. 15 bani
- Ion N. Angelescu. *Mai mult idealism.* (Conferință ținută la Ateneul din Pitești, în ziua de 7 Martie 1910). 1910. Pitești, Tip. M. Lazăr-Fiu. Pr. 50 b.
- Col. Sc. Panaitescu. *O problemă geografică cu privire la văile Jomîța și Moșteștea.* (Extras Bul. Soc. Geogr. Române, an. XXX, No. 2). 1909
- G. Aslan. *Din problemele vieții.* (Bib. pentru toți No. 559). Pr. 30 b.
- A. Babeș și P. Oceanu. *Capra.* (Studiu biologic, igienic și economic). 1910. București, edit. Soc. Coop. „Librăria Națională”. Fără preț.
- Dr. Petre A. Gădescu. *Raport general asupra Serviciului Sanitar și a Sănătății publice din circ. X—Hotarele Ilfov.* 1910. Tip. „Cooperativa”.
- Donado da Lezze. *Historia turcesca.* (1300—1514 publicată, adnotată, împreună cu o introducere de dr. I. Ursu). 1910. Edițiunea Acad. Rom., București, Carol Göbl. Pr. 5 lei
- Dr. I. Simionescu. *Studii geologice și paleontologice din Dobrogia.* (II. Lamelibranchiatele, gasteropodele, brachiopodele și echinodermele din păturile jurasice dela Hirșova). 1910. Edițiunea Academiei Romine. București, Socec & Co. Pr. 3 lei.
- N. Docan. *Studii privitoare la numismatică Țării Românești.* (I. Bibliografie și documente). 1910. Edițiunea Academiei Romine. București, Carol Göbl. Pr. 1.20 lei.
- A. D. Xenopol. *Partidele politice în revoluția din 1848 în Principa-*

tele Române. 1910. Edițiunea Acad. Rom.. București, Carol Göbl. Pr. 60 bani.

I. Tanoviccanu. *Marele Spătar Ilie Țifescu și omorârea lui Miron și Velișco Costin*. 1910. Edițiunea Acad. Rom.. București, Carol Göbl. Pr. 50 b.

Radu Rosetti. *Conflictul dintre guvernul Moldovei și Mănăstirea Neamfului*. I. Înainte de 1 Iunie 1858. 1910. Edițiunea Acad. Rom.. București, Carol Göbl. Pr. 1.60 lei.

N. Iorga. *Știri despre veacul al XVIII-lea în țările noastre, după corespondențe diplomatice străine*. I. 1700—1750. II. 1750—1812. 1910, 2 vol. Edițiunea Acad. Rom.. București, Carol Göbl. Pr. part. I 50 b, II 80 b.

N. Docan. *Despre elementele cronologice în documentele românești*. 1910. edițiunea Acad. Rom. București, Carol Göbl. Pr. 50 b.

Chestiunea proprietății din Dobrogea. Un scurt istoric al diferitelor înproprietări, vânzări, deposedări de pământ, urmat de câteva observațiuni. 1910. București, Speranța. 1 broș. 48 pag. Fără preț.

Dr. Ardrei Iliescu. *Răvașele unui doctor*. (Biblioteca pentru popor No. 5). Librăria națională. Soc. coop., Calea Victoriei 47.

Teodor I. Pavel. *Necesitatea naționalizării agriculturii, comerțului și meseriilor în România*. 1910. Brăila. tip. „Lucrătorii asociați”. Pr. 1 leu.

C. Rădulescu-Motru. *Sufletul neamului nostru*. Biblioteca „Lumen”. No. 43. Preț 15 bani.

L. Tolstoi. *Există Dumnezeu?* (Traducere de A. Luca). Biblioteca „Lumen” No. 41. Pr. 15 bani.

Avel. Tragedie din popor. (După un manuscris găsit). Fără autor. 1910. Sebeșul-Săsesc, Tip. J. Stegman. Pr. 1 cor.

Ioan Agârbiceanu. *Două rubini*. 1910. Vălenii de Munte. Editura tip. „Neamul Românesc”. Pr. 2 lei.

N. N. Beldiceanu. *Povestiri mărunte*. (Bibl. pentru toți, No. 636). Pr. 30 bani.

Petiția Evreilor pămînteni adresată Corpurilor legiuitoare.

G. B. Ughetti. *Medici și clienți*. (Amintirile unui medic bătrîn. Trad. de dr. H. Kaufman). 1940, Piatra-Neamț, Tip. Modernă. Pr. 3 lei.

Gh. Diamandi. *Tot înainte*. (Dramă în patru acte). 1910. București, edit. libr. „Independenții române”. Pr. 2 lei.

M. Bănescu. *Gheorghe Bariș. Rolul său în cultura națională*. 1910. Vălenii-de-Munte. tip. „Neamul Românesc” Pr. 60 bani.

Stanislas Cihoski. *Statistica generală*. 1910. București. Socec & Co. Pr. 5 lei.

Lt. Col. Caplescu. *Amintiri războinice*. 1877—78. (Biblioteca pentru toți, No. 553). Pr. 30 bani.

Ioan Adam. *Din viață*. (Povestiri. Biblioteca pentru toți, No. 561). Pr. 30 bani.

Socrate C. Ghiulea. *Cinturi postume*. 1910. Iași, Tip. „Progresul” Pr. 60 bani.

G. Tutoveanu. *Albastru*. 1910, București, Minerva. Pr. 1 leu.

Ion Chiru-Nanov. *Păcate vechi*. Nuvele și schițe. Bib. pentru toți No. 575). Pr. 30 b.

George Stan. *Intre colegi*. Bacău. Tipografia Margulius. Pr. 70 b.

H. Heine. *Amintiri duioase*. (Trad. de St. Antim. Biblioteca „Lumen” No. 44—45). Pr. 30 bani.

Ivan Turgenieff. *Hangiul.—Faust.* (Trad. de Paul Ionescu. Bib. Nouă No. 75). Pr. 75 b.

Delavrancea. *Viforul.* Dramă în 4 acte. București, Socec & Co. 1910.

Giorgina M. Craik. *Povestiri pentru tinerime.* (Traduse din engleze de Adeline Tăslăuanu). Biblioteca populară Socec, No. 95. Pr. 30 b.

Povestiri corsicane. (Traduse de Virgil Caraivan). Biblioteca populară Socec. No. 96. Pr. 30 b.

Chateaubriand-René. (Traducere de N. Dașcoviți). Biblioteca pentru No. 549. Pr. 30 b.

Anuarul activității casei școlilor pe anul 1907—1908. București. Tip. „Voința națională”. 1909.

Dario Saavedre. *Musikalische kultur.* Berlin-Leipzig. Modernes Verlagsbureau. Curt Wigand.

Dr. George Maior. *O Pagină din luptele Românilor cu Sașii pe terenul social, cultural și economic. Șercaia, 1809—1909.* București, Universală, 1910, 1 vol. 8 de 147 p. Pr. 1.50.

Băile Slănic

DIN MOLDOVA

STAGIUNEA ANULUI 1910

Băile Slănic din Moldova au o reputație bine stabilită alit prin bogăția și varietatea principiilor minerale ce conține, cit și prin marele număr de pacienți care s'au vindecat la Slănic. Analizele făcute au arătat că apele minerale de băut dela Slănic, ca compoziție chimică și ca efecte terapeutice, sînt similare cu apele dela Karlsbad, Vichy, Marienbad, Ems, Kissingen, etc. iar apele pentru băi sînt similare cu acele dela Kreutznac, Franzensbad, Aix-les-Bains, etc.

Isvoarele minerale dela Slănic sînt următoarele:

A) *Isvoare alcaline chlorosodice bicarbonatice* No. I, III, VI pentru băut.— No. II, VI, VII pentru băi.

B) *Isvoare alcaline feruginoase* No. VIII pentru băut.

C) *Isvoare feruginoase* No. IV, V, pentru băi.

Indicații terapeutice.— Aceste isvoare se întrebuințează cu mare succes și dau rezultate admirabile în următoarele boli:

Tubul digestiv și anexe. Boalele de stomach și intestine: dispepsii, hyperchlorhidrie, gastrite cronice, dilatație de stomach, atonii gastro-intestinale, constipație obicinuită enterite muco-membranoase, diaree cronice, etc. congestia ficatului, staza în vena porța, gravelă etc. Aceste ape au așa reputație pentru boalele tubului digestiv încit multe persoane care au frecventat Karlsbad, Marienbad, Kissingen, Vichy etc. și-au găsit vindecarea numai la Slănic.

Aparatul respirator. Bronchite cronice, emfism pulmonar, pleuresii adese, cataruri nasale și laringee, faringite cronice, etc.

Aparatul urinar. Cataruri cronice, uretrite, blenoree, gontte militare, cistite, pielite, nisip în rărunchi și urină, siflis; boale de femei (metrite și exudate cronice).

Boale nervoase, boale generale și prin încetinire de nutrițiune. Artrism, reumatism, gută, obesitate, scrofuloasă, anemie, cloranemie, neurastenie, histerie, surmenaj, migrene, nevralgii, nevrite, intoxicații alcoolice, etc.

Se vede dar că numărul izvoarelor este alit de bogat și întrebuințarea lor așa de multiplă, încit se poate afirma că este un adevărat miracol de a găsi la Slănic, isvoarele de la Vichy, Ems, Kissingen, Karlsbad, Marienbad, etc.

Pe lângă acestea, izvorul No. 1 este cea mai bună apă minerală de masă, băută simplă sau cu vin; este perfect digestivă și diuretică.

Pentru ca efectele miraculoase ale apelor de băut să nu fie diminuate întru nimic, restauratorii sint obligați ca să pregătească bucate compatibile cu apele minerale, așa cum se face la Karlsbad și alte stațiuni balneare similare.

Hydroterapia.—Stabilimentul de hidroterapie va fi dirijat de Domnul Doctor Al. Brăescu, care a mai dirijat deja, cu mult succes, timp de opt ani stabilimentul de hidroterapie dela Slănic; D-sa în calitate de medic specialist în boalele nervoase și de stomach a vizitat și studiat pe loc, în mai mulți ani de-a rândul, cele mai mari stațiuni balneare și stabilimente de hidroterapie din Europa și în special din Scoția, Anglia, Franța, Germania, Svițera și Austria. D-rul Brăescu va aplica deci Hydroterapia după sistemele cele mai științifice și moderne ce a văzut și studiat în aceste țări.

Stabilimentul de Hydroterapie dela Slănic este din nou instalat pe baze absolut științifice și îndeplinește toate condițiunile cerute de Hydroterapia modernă: *apa este de izvor, are o temperatură de 10° R și o presiune de 3 atmosfere, presiune care variază după voință și este măsurată cu precizie cu ajutorul unui manometru. Amestecătorii dușurilor ecoseze sint prevăzuți cu termometre care indică în mod precis temperatura apei ce se întrebuințează.*

Posedind deci acești doi factori capitali în Hydroterapie (presiune și temperatură) aplicațiunile hydriatice se vor face în mod riguros științific, iar rezultatele terapeutice vor fi foarte salutare.

Instalațiile băilor minerale calde.—Aceste băi sint instalate în parterul hotelului Racoviță: instalația este modernă și îndeplinește toate condițiile cerute de știința balneologică modernă. Sint în total 56 de cabine foarte luxos mobilate, iar cazile pentru băi sint în faianță.

Electricitate medicală.—Fiind că în boalele nervoase care sint legiune la Slănic—energia electrică este un puternic agent terapeutic, de aceea s'a montat o completă instalațiune de *electricitate medicală* și a-nume: curenți faradici, curenți galvanici, o puternică mașină electrică statică, aceste din urmă foarte eficace în neurastenii, surmenaj, reumatism cronic, etc. Se vor asocia deci efectele terapeutice ale electricității cu acele ale apei care sint specifice în un mare număr de boale nervoase.

Aerul comprimat și inhalații.—În urma incendiului din vară anulului 1908 care a distrus cabina de aer comprimat și inhalații, ce de altfel erau primitive, Epitropia a construit un local propriu, zidit cu piatră cărămidă și beton armat și înzestrat cu o instalațiune dintre cele mai practice și moderne și care este cea mai completă din Europa și cum nu există nici la Reichenhall.

Masajul.—Agentul terapeutic mecanic, *Masajul*, care este alii de eficace în cazuri de reumatism cronic cu tendințe la anchiloze, obesitate (tu-grășare), atonii gastro-intestinale etc. se va practica pentru prima oară în România după sistemul dela *Aix-les-Bains*—adică masajul sub duș.

Distractiile.—Slănicul este cunoscut ca stațiune balneară cea mai mondenă din țară, este *Aix-les-Bains* a României; la Slănic își dă rendez-vous toată lumea elegantă și selectă, care dorește să petreacă agreabil timpul de vacanță. Între distrații putem cita *Cazinul regal monumental* în care este cercul, sala de biliard, sale de conversație, separate pentru doamne și domni, cășori, cabinet de lectură cu jurnale străine și române;

apoi magnifica sală de Teatru, unde se dau reprezentații teatrale, concerte, baluri, conferințe, matinele literare și artistice etc.

Diferite jocuri precum: Lawn-tennis, Croquet, Football, Balae de flori, Dulapuri, Scrincioabe pentru copii, Gimnastică etc. astfel încât atât copiii și sexul frumos, cât și *intelectualii* vor găsi un adevărat *regal* la Slănic.

Preumblările prin parc, pe splendida terasă, precum și excursiunile în împrejurimi (Dobru, Puf, Poiana Sarata, etc.) sînt căutate chiar de persoanele cu gusturile cele mai dificile și rafinate.

Muzica Regimentului XIII Ștefan cel Mare, care a luat premiul al doilea la concursul ținut între muzicele militare la Expozițiunea Națională din 1906, va delecta publicul în tot timpul stagiunii.

Ecleraj electric.—Intreaga stațiune balneară este iluminată electric și posedă poștă, telegraf, telefon. Farmacie completă, înzestrată cu toate medicamentele necesare, este dirijată de farmacistul Werner din Iași.

Viața la Slănic.—Băile Slănic erau aproape inaccesibile din cauză că prețurile nutrimetului, ale băilor, ale hotelurilor erau prea ridicate. Epitropia în cei șapte ani din urmă a redus prețurile în așa proporție încît le-a pus în raport cu mijloacele de traiu ale diferitelor clase sociale, ceea ce a provocat o afluență considerabilă de vizitatori care s'au folosit de eficacitatea apelor miraculoase dela Slănic. Această considerațiune a determinat Epitropia de a continua să meargă pe această cale spre folosul suterinzilor. Se va putea deci trăi la Slănic în bune condiții, chiar în sezonul mare și cu 5 lei pe zi (asfel distribuți: odaia 1.50 masa 2.50 și baia 1 leu).

Oteluri.—Slănicul e cunoscut prin otelurile sale foarte confortabile, luxos și cu gust mobilate, precum: Racovița, Cerbu, Puf, Zimbru, Administrația etc. cu prețul de la 1 leu 50 bani pe zi în sus odaia.

Pe lângă oteluri mai sînt vile particulare:

Scurtu, Sion, Marțian, Pelrescu, Codrescu, Munteanu, Anastasiu, Smera, Robescu, Pantazzi, Langa, Gheorghiu, Dimileu, Bobinca, etc., care se închiriază în totul sau cu apartamente, avînd tot confortul.

Restaurante de primul rang, cu bucătării franceză și romîna, *table d'hôte* sau *à la carte* cu prețuri dela 3 lei 50 până la 7 lei pe zi. Pentru abonați reduceri la prețuri.

Prețul băilor. —Dimineață o baie minerală caldă	2.50
După prînz	2.—
O aplicație de hidroterapie	1.50
Două aplicațiuni de hidroterapie în aceeași zi	2.50
Una aplicație de hidroterapie cu masaj abd.	2.—
Un masaj general	2.—
Una baie minerală rece în basen	1.—
Una baie rece de piscină cu dușuri	—70
10 ședințe de aer comprimat dimineața	30.—
10 " " " după prînz	25.—
O ședință de inhalație la nas și gură dimineața	1.50
Abonament p. 10 ședințe " " "	12.50
O ședință de inhalație la nas și gură după prînz	1.25
Abonament p. 10 ședințe " " "	10.—
Una ședință în cabină individuală dimineața	2.—
Abonament pentru 10 ședinți	17.50
Una ședință după prînz	1.75
Abonament pentru 10 ședinți după prînz	15.—

STAȚIUNILE BALNEARE

Noua Societate Govora-Călimănești

Govora: Situația. — Apa potabilă. — Apele minerale, Călimănești-Căciulata. — Hotelurile. — Rentabilitatea stațiilor noastre balneare.

Zilele trecute a apărut în „Monitorul Oficial” decretul prin care se promulgă legea pentru înființarea unei societăți particulare pentru exploatarea băilor statului Govora și Călimănești. Cum foarte curând publicul va fi chemat să subscrie capitalul de 5 milioane lei, cu care se înființează această societate, credem nemerit a da celorților noștri câteva amănunte asupra stațiilor balneare Govora și Călimănești și asupra sorților de rentabilitate pe care le prezintă noua societate.

Vom începe cu stațiunea cea mai principală.

Situația. — Băile Govora sînt situate în județul Vilcea, la o depărtare de 12 kilometri de Halta Govora depe linia ferată ce ducă spre Ciineni, ceea ce constituie un mare avantaj, mai cu seamă în ce privește atragerea vizitatorilor străini.

Așezată într-o regiune deluroasă, acoperită de păduri, clima Govorei e dulce, iar temperatura ei e aproape constantă, ceea ce constituie un regim foarte priincios pentru tratarea boalelor.

Apele minerale. — Apele minerale ce se întrebuintează în tratarea boalelor sînt de două feluri: ape clorosodice iodurate și ape clorosodice sulfuroase.

Apele iodurate provin din trei sonde: sonda No. 3 e cea mai însemnată și are debitul cel mai mare; așezată pe puțul „Brătianu”, adinc de 45 m., are un debit de 180 m. c. în 24 ore.

În stare de repaus, când apele nu se pompează, nivelul lor din puț se urcă până la 20 m. dela gara puțului, așa că înălțimea coloanei de apă în puț este de 25 m., secțiunea fiind de 8 m. p. (2—4).

Celelalte două sonde, No. 1 și No. 2, au fost executate ca sonde de explorare și au un diametru mic, de 1.25 m. În anul curent s'a efectuat curățirea de nisip a sondei No. 2, așa că debitul ei a crescut și se poate evalua azi la 20 m. c. în 24 ore; sonda No. 1 are un debit de 30 m. c.

Debitele acestor sonde sînt însă susceptibile de mărire, dacă li s'ar mări diametrele și dacă sonda No. 1 ar fi curățată și ea de nisipul care afluiind în sondă, oprește scurgerea apei iodurate.

Dar, așa cum se află azi cele trei sonde, debitul lor zilnic se poate evalua la 280 m. c., așa că în starea actuală a lucrurilor s'ar putea servi zilnic 980 băi iodurate, socotind trei băi de m. c.

Aceste 3 sonde indică un strat puternic și general iodurat, la adâncime de 80 m. aproximativ.

Sursa sulfuroasă este captată prin puțul „Carol”, adânc de 16 m., cu secțiune de 8 (4×2) m. p., și apa se urcă în puț până la 2.5 m. dela gură.

Apele acestui puț conțin o mare cantitate de hidrogen sulfurat, și pentru a se evita intoxicațiile cu hidrogen sulfurat, ea se servește la băi diluată în apă dulce.

Cu debitul cu apa sulfuroasă se pot servi zilnic până la 250 băi.

În apropiere de acest puț, lângă o vilcea, se află un mic izvor de apă diuretică, în felul apei de Căciulata și servește azi ca apă de băut.

Odată cu înființarea societății, complectându-se și mărindu-se lucrările de captare, debitul apelor minerale se poate spori fără mari cheltueli, treptat cu mărirea stabilimentului de băi.

În ce privește calitatea apelor minerale și eficacitatea lor medicală-
ele au fost cu prisosință dovedite.

Pentru înmagazinarea apelor există trei mari rezervoare de beton armat, de câte 1.000 m. c. capacitate, unul situat în curtea băilor, iar celelalte două lângă hotelul No. 2 al statului. Deasemenea mai există două rezervoare în beton de 30 m. c. și de 15 m. c. capacitate, din care se pompează ape iodurate și ape sulfuroase în castelul de ape sau în rezervoarele de lângă hotel.

Apa potabilă. — Stațiunea este alimentată cu apă potabilă captată în valea Otisaului, la distanță de 55 kilometri. Dintr'un puț de captare apa este pompată pe o conductă lungă de 4.5 kilometri până la rezervorul situat lângă Vila militară și în capacitate de 250 m. c. Stațiunea de pompare de lângă Barcani dispune de două unități de pompe de înaltă presiune: una de aburi cu cazaful ei și altă unitate acționată printr'un motor Diesel de 60 cai putere.

Din rezervorul dela Vila militară, apa potabilă este distribuită în stațiune la stabilimentul de băi, la instalațiunile de cazane, etc. și la vtile particulare.

Stabilimentul de băi. — Stabilimentele de băi sînt așazate pe terasa băilor și dispun artulmente de 50 cabine, din care 30 pentru bărbați și 20 pentru femei. Afară de cabine sînt și 2 piscine: una pentru bărbați și una pentru femei.

Instalațiunile mecanice constau din două cazane tubulare de câte 100 m. p. suprafață de încălzire, 4 pompe, două pentru ape iodurate și două pentru pomparea celor sulfuroase. Afară de acestea, mai este și o spălătorie mecanică pentru spălarea lengeriei stabilimentului de băi.

Hoteluri. — Statul posedă în Govora trei hoteluri, avînd un total de 72 camere. Afară de hoteluri, statul mai posedă și un restaurant, care constă dint'un pavilion cu o sală mare de circa 300 m. p. și e situat în apropierea hotelurilor statului și lângă terasa principală a băilor.

Terenul, parcul. — Terenul destinat stațiunii Govora cuprinde o suprafață de 600 ha. din proprietatea statului.

Actualmente soată suprafața pe care sînt instalate hotelurile stabilimentului de băi, cu terasa, până în șoseaua principală a Govorei, este transformată într'un splendid parc cu plutațiuni de brazi, pini, castani și

diferite esențe de flori. Tot în parc se găsește și sera, unde se face conservarea și care va putea fi eventual comercializată, în sensul de a da un venit apreciabil. Parcul este străbătut de alei, care conduc la hotelurile statului, la stabilimentul de băi, etc.

Călimănești-Căciulata

Situația. — Călimănești este situat pe valca Oltului, lângă linia ferată ce duce la Ciineni, la o distanță de 1—5 kilometri de stația Jiblea.

Apele minerale. — La Călimănești cura principală se face cu apă de Căciulata combinată cu luarea de băi sulfuroase. Călimănești prin situația lor la poalala munților, pe valea Oltului, într'una din regiunile cele mai frumoase ale țării, va deveni desigur și o stațiune climaterică de prima ordine.

Isvorul *Căciulata* este situat la 2 kilometri de Călimănești și este captat sistematic în vecinătatea Oltului. Debitul apei este de 4 litri pe minută, astfel încât este posibilitatea a se organiza un export până la 2.000.000 sticle a 1 litru, pe an.

Isvoarele de ape sulfuroase sînt în parte captate în dealul ce domina stațiunea Călimănești, în apropiere de hotel.

Apa potabilă. — Stațiunea este alimentată cu apă potabilă din valea Căciulata. Instalațiunea constă din mai multe bazine de decantrare și filtre instalate în valea Căciulata și din care apa filtrată se scurge printr'un conduct așezat de-alungul șoselei dăună la Călimănești, unde alimentează întreaga stațiune și vilele particulare.

Căciulata. — La sursa Căciulata se găsește un pavilion construit pe malul Oltului, unde în timpul ploios publicul face preumblările recomandate pentru cura apei. Tot aici se află două corpuri de clădiri, unde se efectuează ambalarea și expedierea sticlelor cu apă de Căciulata.

Stabilimentele de băi. — Stabilimentul de băi dela Călimănești este așezat într'o aripă a hotelului, lângă instalațiunile mecanice.

Ca instalațiuni mecanice sînt două mașini de aburi, care acționează dinamuri pentru producerea energiei electrice.

Hotelul. — Statul dispune în Călimănești de un hotel cu 134 camere. Atît hotelul, cît și ostrovul și șoseaua până la Căciulata sînt luminate cu electricitate. Curent electric se vinde și la particulari cu prețul de 80 bani kilowatul-ora.

Transportul dela Călimănești la Căciulata se face fie pe șoseaua principală, fie prin aleia de preumblare prin pădure, trecerea făcînd-se pe un pod de fer suspendat. Ca distracție există loc amenajat pentru tennis și joc de popici.

Rentabilitatea

Aceasta este situația în care se găsesc azi cele două stabilimente balneare ale statului.

Fără a socoti valoarea terenurilor și a surselor pe care statul le aduce ca aport social, instalațiunile mecanice, băile, hotelurile cu tot mobilierul lor, sînt puse la dispoziția noii societăți.

Pe de altă parte, numărul vizitatorilor care cercetează băile Govora și Călimănești crește în proporțiuni enorme pe fie care an.

În adevăr, pe cînd la 1890 totalul vizitatorilor Govorei era abia de 425, în 1909 ei ating cifra de 4167, adică de zece ori mai mult. Numărul

vizitatorilor stabilimentului Călimănești a sporit asemenea în chip apreciabil, căci pe cînd la 1895 n'au vizitat Călimăneștii decît 442 persoane, în 1908 numărul vizitatorilor se urcă la 1.865, adică se împătrește.

În ce privește numărul băilor luate în stațiunea Govora, sporul lor e într'o dropoție aproape dublă față de creșterea numărului vizitatorilor, căci pe cînd în 1893 s'au luat în total la Govora 3.693 băi, în 1909 numărul băilor atinge enorma cifră de 77.432. În aceeași proporție au crescut de altfel și veniturile stabilimentului. În adevăr, în 1889 băile Govora produceau un venit de 7.233 lei, iar în 1908 venitul lor e de 20 de ori mai mare și atinge cifra de 149.418 lei.

La Călimănești, numărul băilor luate în 1895 a fost de 3.477, iar în 1908 el este de 5.378, adică aproape dublu. În aceeași proporție au sporit și veniturile stațiunii, căci pe cînd la 1895 veniturile sînt de 43.137 lei, la 1908 ele ajung la 73.917 lei. Exploatarea apei de Căciulata a sporit în schimb într'o proporție mult mai însemnată, căci pe cînd în 1887 s'au vîndut numai 6.210 butelii, în 1908 s'au vîndut 50.260 butelii, adică de opt ori mai mult.

Din cifrele citate mai sus se poate vedea că, deși în mîini puțin comerciale, stațiunile Govora și Călimănești au fost într'o continuă prosperare. Pe de o parte, instalațiunile mereu nouă și modernizate ale stabilimentelor, pe de altă parte, civilizarea din ce în ce mai profundă a tuturor straturilor noastre sociale, au atras și au făcut ca numărul vizitatorilor și deci și cifra veniturilor băilor să crească fără încetare și în proporțiuni atât de repezi.

Așa că, dacă ar fi să cîntăm chiar numai la starea *actuală* a băilor și față de luminarea din ce în ce mai completă a populației noastre, și încă viitorul băilor Govora și Călimănești este deplin asigurat. Numărul aceluia care ajung să-și dea seama că au nevoie de băi, sporește pe fiecare an la noi. Toți aceștia, luminați de corpul nostru medical din ce în ce mai numeros și mai pregătit, formează clientela viitoare a băilor statului și conțin în ei sporul de vizitatori pe care aceste băi le-au înregistrat în chip constant dela 1887 încoace.

Așa că singură numai trecerea vremii este destulă garanție pentru viitorul băilor.

Dar pe lingă avantajul cel prezintă aceste băi ale statului prin faptul că contingentul vizitatorilor lor crește în chip firesc în fie care an, transformarea lor în societate pe acțiuni este de natură a mări considerabil veniturile lor.

În adevăr, prin aducerea de nou capital în sumă de 5 milioane lei, lucrările de captare a apelor cași instalațiunile și clădirile de tot felul vor fi considerabil mărite, căci să se noteze: capitalul de 5 milioane va sluji *numai* la lucrări *nouă*, cele vechi, fiind cîștigatul societății prin aceea că statul le aduce ca aport social fără nici o plată.

În ce privește excelența apelor, nu încapă nici o discuție. Renumele lor este stabilit de vreme multă și nimeni nu s'a gîndit să-l conteste vreodată. Apa de Căciulata e unică în felul ei în întreaga lume, și se știe că în 1865 Napoleon III se pregătise să vină în Călimănești ca să urmeze o cură de Căciulata.

Rentabilitatea afacerii este deci depe acum stabilită. Stațiunile balneare în genere sînt afaceri de viitor în țară la noi. Civilizarea din ce în ce în ce mai întinsă a păturilor noastre sociale, asigură încă pentru multă vreme un spor aproape automatic al numărului aceluia care vor vizita

băile și stațiunile noastre climaterice. De altfel, o experiență de aproape 26 ani confirmă acest lucru.

Dar reorganizarea băilor statului, pe bazele unei societăți particulare, nu prezintă numai un avantaj material pentru acei care ar subscrie acțiuni la ea: câștigul cel mare din această întreprindere va fi înălțarea bine-făcătoare pe care o va exercita societatea din punct de vedere sanitar.

Prin extinderea stabilimentelor de băi, prin mărirea lucrărilor de tot felul ce în chip natural se va face prin investirea capitalului de 5 milioane lei, stabilimentele noastre de băi vor putea îndeplini nevoile unui număr cit mai mare de vizitatori, răspinzind astfel în cercuri din ce în ce mai largi, binefacerile bine-cuvintatelor ape cu care firea a înzestrat țara noastră.

Așa că din această înălțuire de cauze și efecte, publicul va beneficia pe de o parte de extinderea celor două stabilimente balneare, iar pe de altă parte, înmulțirea acelor care vor uza de băi, va mări din ce în ce mai mult—ca până acum—rentabilitatea stațiunilor Govora și Călimănești.

Așa dar din punct de vedere financiar, noua societate prezintă pentru subscrișorii o rentabilitate sigură, iar din punct de vedere sanitar, ea va însemna o binefacere, căci grație extinderii ce se va da celor două stațiuni balneare, ele vor putea deservi un număr din ce în ce mare de suferinzi.

Dar nu e numai atât: și din punct de vedere economic, noua societate reprezintă un bine pentru țară.

În adevăr, capitalul de 5 milioane lei este împărțit în acțiuni mici a 200 lei, total 25.000 acțiuni, așa că ele vor fi necesibile pungilor celor mai modeste. Condițiunile de subscriere au fost astfel combinate, în cît să le facă și mai accesibile acelor care ar dori să și plaseze micile lor economii într'un *placement de tout repos*. La subscriere în se varsă decît 10 la sută din capital, adică 20 lei de acțiune, iar al doilea vîrsămint de 10 la sută nu are loc decît abia la anul viitor, adică după 1 Ianuarie 1911.

Cu chipul acesta micile economii, care până în prezent rămîneau infructuoase din pricina lipsei unei hîrtii potrivite de plasare, se vor putea plasa în condițiuni ușoare și într'o hîrtie sigură și lesne accesibilă, chiar celor mai modeste.

Trebue să mai adăogăm că, pentru încurajarea economiei naționale, jumătate din acțiuni vor fi nominative și nu vor putea fi stăpînite decît de Români, iar cealaltă jumătate va fi la purtător, cu clauza că acțiunile nominative vor putea covîrși în chip eventual pe cele la purtător.

Precum se poate vedea a fost din partea guvernului o idee fericită din toate punctele de vedere faptul constituiri societății Govora-Călimănești.

Economiei naționale cu deosebire celei mai mici, îi oferă o admirabilă ocaziune de plasament; o principală resursă a statului va fi adusă la o înaltă dezvoltare, vrednică de renumele mondial al surselor în chestiune; sănătatea publică va primi o nouă și puternică garanție de apărare, iar mișcarea tot mai vie spre o bună și temenică organizare a avușilor noastre, va fi puternic întărită.

MINISTERUL FINANTELOR

Direcțiunea Contabilității Generale a Statului
și a Datoriei Publice

Datoria Publică

PUBLICAȚIUNE

No. 21.165 din 19 Mai 1910.

A 9-a tragere la sorți a titlurilor de rentă de 4 % amortizabilă din 1905 împrumutul de 100.000.000 lei, se va efectua în ziua de 18 Iunie (1 Iulie) 1910 ora 10 dimineața, în sala specială a Ministerului Finanțelor, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 1 Februarie 1906.

La această tragere se vor amortiza titluri pentru o valoare nominală de 604.500 lei în proporția următoare:

21 titluri a 5.000 lei	105.000 lei
73 " " 2.500 "	182.500 "
151 " " 1.000 "	151.000 "
332 " " 500 "	166.000 "
<hr/>	<hr/>
577 titluri în valoare nominală de	604.500 lei

Publicul este rugat a asista la tragere.

No. 21.166 din 19 Mai 1910.

A 9-a tragere la sorți a titlurilor de rentă 4 % amortizabilă din 1905 (renta amovibilă) împrumutul de 424.613.000 lei, se va efectua în ziua de 18 Iunie (1 Iulie) 1910 ora 10 dimineața, în sala specială a Ministerului Finanțelor, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în Monitorul Oficial No. 245 din 7 Februarie 1906.

La această tragere se vor amortiza titluri pentru o valoare nominală de lei 2.567.500 în proporția următoare:

5 titluri a 20.000 lei	100.000 lei
310 " " 5.000 "	1.550.000 "
1835 " " 500 "	917.500 "
<hr/>	<hr/>
2150 titluri pentru o valoare nominală de:	2.567.500 lei

Publicul este rugat a asista la tragere.

Pentru Autori

Se aduce la cunoștința autorilor că manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază ; în schimb, acei autori ale căror lucrări urmează să se publice în revistă, vor fi înștiințați, despre aceasta, cel mult într'o lună dela data primirii manuscrisului.

Odată cu trimiterea manuscrisului, autorii sînt rugați să ne comunice și onorarul dorit ; în caz contrar, acesta se va fixa de către Direcțiunea Revistei.

Pentru tot ceea ce privește redacția : manuscrise, reviste, ziare, cărți, etc., a se adresa d-lui **G. Ibrăileanu strada Golia 52, Iași.**

Numai articolele științifice (științi naturale, fizice, chimice, medicale, etc.) se vor trimite d-lui **Dr. A. Slătineanu, str. Știrbey-Vodă, 111 bis, București.**

Pentru tot ceea ce privește administrația : cereri de abonament, mandate, inserare de anunțuri, etc., a se adresa **Administrației revistei „Viața Românească” strada Golia, 52, Iași.**

D-l **I. Botez** va continua a reprezenta revista noastră, avînd dreptul de a încasa sumele ce ni sînt datorite, și a face angajamente în privința anunțurilor.

Persoanele, care doresc să se aboneze la *Viața Românească*, sînt rugate să se adreseze Administrației prin mandat postal.

Au apărut în editura revistei „Viața

Românească” și se afla de vânzare la principalele librării din țară, precum și la administrația revistei :

- I. Al. Brătescu-Voinești. *În lumea dreptății*. Nuvele. Un volum, în 8°, de 290 pagini.—Prețul 2 Lei.
- A. Philippide. *Specialistul Român*. Contribuție la istoria culturii românești din sec. al XIX-lea. Un volum, în format mare, de 96 pagini.—Prețul 1 Leu 50 Bani.
- M. Lermontov. *Demomul*. Poemă tradusă de Ioan R. Rădulescu, precedată de o notiță privitoare la „Poetul Caucazului”. O plachetă elegantă, pe hirtie velină, format special, de 64 pagini.—Prețul 1 Leu.
- St. O. Iosif și D. Anghel. *Legenda Fungurilor*. Poem dramatic, în trei acte. O plachetă elegantă, pe hirtie velină, format special, de 60 pagini.—Prețul 1 Leu.
- G. Ibrăileanu. *Spiritul critic în cultura românească*. Un volum, în 8°, de 267 pagini.—Prețul 2 Lei.
- G. Ibrăileanu. *Scritori și Curente*. Un volum în 8° de 320 p. Prețul 2 lei.
- D. D. Pătrășcanu. *Schițe și Amintiri*. Un volum în 8 de 292 pagini. Prețul 2 Lei.
- A. Stavri. *Luminișuri (Versuri)*. Pr. 2 Lei.

GUSTAȚI

„Berea Bragadir”

și după ce vă veți convinge că este

Cea mai bună,

Cea mai gustoasă, și

Cea mai sănătoasă,

Cereți-o pretutindeni.